

უნივერსალური პარტნიორი საქმიანი ადამიანებისთვის

ბიზნესი კანონმდებლობა

№4 ივლისი 2013

www.b-k.ge
info@iverioni.com.ge

ISSN 1987 - 6041

9 771987 604000

შინაარსი

SOS!

იური პაპასჟუა, სულიკო ფუტკარაძე

ხანდაზმულობის ვადა... გადამხდელის ახალი თავსატეხი თუ უსამართლობის გახანგრძლივება?! 3

მეხნიერება

ნასყიდა დარბუაშვილი

მონობა დემოკრატიის მანტიით! 7

აგრარული საქმური

ამბროსი ბრიშვილი, ლია პიტუროვილი

მინას თვალისჩინივით უნდა გაფრთხილება 15

თვითმპარტოვლობები

ბორის ჭიჭინაძე

რა უშლის ხელს თვითმპარტოვლობების განვითარებას?! 21

მეხნიერება

თ. ლაჭუბიანი, მ. ზეიბიძე, მ. ცინცაძე

სოფლის კოოპერაციის განვითარების როლი სასოფლო-სამეურნეო წარმოების გადიდებაში 26

მეხნიერება

ასამათი უაფუბია

ეკონომიკური სტიმულირების მექანიზმი ზოგადსაგანმანათლებლო სისტემის საკადრო პოლიტიკაში 28

მეხნიერება

თ. ლაჭუბიანი, მ. ცინცაძე, ნ. ნატროვილი

სოფლის ტურიზმის განვითარების ზოგიერთი ასპექტები საქართველოში 34

მეხნიერება

ქრისტინა ჯღანჯღავა

რეგიონული ეკონომიკური ინტეგრაციის ზეგავლენა უცხოურ პირდაპირი ინვესტიციებზე განვითარებად ქვეყნებში 38

მეხნიერება

თინათინ მუხრანოვილი

პირადი დაზღვევის სახეობები საქართველოში 41

მეხნიერება

ნარგიზ ფალავანდოვილი

ტურისტული საწარმო და მისი ფუნქციონირების ნორმატიული რეგულირება, როგორც ტურიზმის განვითარების მნიშვნელოვანი წინაპირობა 44

SOS!

ხანდაზმულობის ვადა...

გადამხდელის ახალი თავსატეხი თუ უსამართლობის გახანგრძლივება?!

წინა ხელისუფლების მიერ დამკვიდრებული ადმინისტრირების მექანიზმი პირქუშ სახეს ჯერ კიდევ ინარჩუნებს. მის ძირფესვიან შეცვლას ჯადოსნური ჯოხის ერთი აქნევით არც არავინ ელოდა, გადამხდელთა მიმართ გაცხადებული პარტნიორული დამოკიდებულების კურსი და ახალი „უნესობის“ არდაშვების დაპირება უფრო აიმედებდა ოქტომბრის ცვლილებებით ოცნებაახდენილ ამომრჩეველს. ამიტომაც იმატა მიმართვებმა სამართალდამცავ თუ დავის განმხილველ ორგანოებისადმი. საზოგადოდ გახმაურებული საქმეებზე გამოვლენილი რეაქცია მეტნაკლებად ცნობილია ფართო აუდიტორიისთვის. არანაკლებ საყურადღებოა და სამართლიანობის ადგენით თავგამოდებულ პირთა ინტერესის ობიექტი უნდა იყოს ნაკლებად ცნობილ ფაქტებზე მიღებული გადაწყვეტილებები და იმედგაცრუებაც.

იური პაპასიძე,
ეკონომიკურ მეცნიერებათა
აკადემიური დოქტორი,
პროფესორი

ისევე, როგორც სხვა სფეროშიც, გადამხდელთა ძალადობრივ წარსულს დიდი ნაწილიც ემსხვერპლა. ბევრ მათგანს უმძიმესი ზემოქმედების წილ დაურბიეს ბიზნესი, უფრო მეტს კი წინასწარ ააფცქვენეს მოსალოდნელი სარგებელი. არავის გაუკვირდება, თუ გადამხდელთა ეს წრე დაობს და წალღელი უფლებების აღდგენას (თანხის დაბრუნებას) ითხოვს... ბიუჯეტს გაუჭირდა თუ მძიმე ტვირთად დაანეჭა, სხვა აზრი არ უნდა იყოს, რომ მათი კანონიერი მოთხოვნები უნდა დაკმაყოფილდეს!

საშიშ ტენდენციად, წარსულის მუხრუჭანყვეტილ ინერციად უნდა აღვიქვათ და რეაქციაც შესაბამისი მოჰყვეს, თუ კი გადამხდელთა კანონიერ მოთხოვნას კვლავაც ეტყვიან უარს, ამასთან, კანონის არასწორი ინტერპრეტაციით, გაუმართავი და ბუნდოვანი პერეფრაზებით. სამწუხაროდ, ასეთი გადაწყვეტილებები მომრავლდა და წლის დასაწყისში გადასახადების გადამხდელთა პრობლემების გადაწყვეტის მიმართ გამოვლენილი შედარებით ლოიალური მიდგომა უხეშმა, მოუქნელმა, უკომპრომისო დამოკიდებულებამ ჩაანაცვლა. სანიმუშოდ, მრავალთა შორის ერთი ასეთი მაგალითი გამოდგება:

გადამხდელმა, რომელსაც 2004 წლის ბოლოს საგზაო ფონდში (იმ

ხანად გადასახადების ადმინისტრირების პრაქტიკაში დამკვიდრებული წინმსწრები გადახდების ძალადობრივი ზემოქმედების შედეგად) ზედმეტად გადახდევინეს საკმაოდ სოლიდური თანხა, 2012 წლის მინურულს, წერილობით მიმართა შემოსავლების სამსახურის მომსახურების დეპარტამენტს, სამომავლო ვალდებულებების შესრულების უზრუნველსაყოფად ზედმეტად გადახდილი თანხის გადასახადის სხვა სახეში (დღგ) გადატანის შესახებ. შემოსავლების სამსახურის მიერ გადამხდელზე გაცემული ცნობის თანხმად, საგზაო ფონდში ზედმეტად გადახდილი თანხა გადამხდელის პირად ბარათზე დაფიქსირებული იყო, როგორც „სოც. დაზღვევის გადასახადი სამეურნეო ორგანიზაციიდან“, ამიტომ გადასახადის გადამხდელმა თავის მიმართვაში სწორედ ეს ანგარიში მიუთითა.

საკითხის არსის უკეთ აღქმის მიზნით, დავამატებთ იმასაც, რომ რიგით მეორე (2004 წლის) საგადასახადო კოდექსის მიღების, გადასახადების ოპტიმიზაციის და ამ სახის (სხვა გადასახადებთან ერთად საგზაო ფონდში) გადასახადის გაუქმების შედეგად, რეორგანიზაციის პროცესში გადამხდელის ბარათის წარმოების ტექნიკური ხარვეზის გამო, შემოსავლების

სულიკო ვუტკარაია,
ბიზნესის ადმინისტრირების
აკადემიური დოქტორი

სამსახურის მიერ გაცემულ ცნობებში ზედმეტად გადახდილი თანხა გარკვეული პერიოდი აღრიცხული იყო, როგორც „სოც. დაზღვევის გადასახადი სამეურნეო ორგანიზაციიდან“, ხან საერთოდ არ ჩანდა, მოგვიანებით კი, აღნიშნული თანხა, შემოსავლების სამსახურის უფროსის 2011 წლის 22 მარტის №1205 ბრძანებით დამტკიცებული „გადასახადის გადამხდელთა პირადი აღრიცხვის ბარათების წარმოების წესის შესახებ“ მეთოდური მითითების შესაბამისად, აისახა

გაუქმებული გადასახადის დროებით ბარათზე(!)

გარდა ამისა, ანგარიშგასანწევია ის გარემოებაც, რომ საქართველოს მთავრობის 2010 წლის 30 მარტის №96 დადგენილებით, დაწესდა შემოსავლების სამსახურის მიერ მომსახურების განწევსთვის საფასურების გადახდა და დამტკიცდა მათი განაკვეთები (საოცარი, მაგრამ ფაქტია, რომ ამ დადგენილებით გადასახადის გადამხდელმა ერთი გადასახადის სახიდან მეორე გადასახადის ვალდებულებათა ანგარიშზე ზედმეტად გადახდილი თანხის გადატანის მომსახურების განწევსთვის უნდა გადაიხადოს საფასური 200 ლარის ოდენობით).

მოკლედ, ნიმუშისთვის განვიხილავთ ფაქტს, როდესაც გადასახადის გადამხდელმა გადაიხადა დადგენილი საფასურიც და სსკ-ის 63-ე მუხლის მე-2 ნაწილის შესაბამისად, წერილობით მიმართა შემოსავლების სამსახურს ზედმეტად გადახდილი თანხის სხვა ანგარიშზე (დღგ-ში) გადატანისთვის. თითქოსდა უწყინარ ამ ერთ მაგალითში არაფერია განსაკუთრებული (რამდენიც გნებავთ, იმდენია მსგავსი შემთხვევა), მაგრამ აქ ფინალი იქცევა ყურადღებას და ინვესტს გაკვირვებას - შემოსავლების სამსახურის მომსახურების დეპარტამენტმა, მოგვიანებით კი შემოსავლების სამსახურმაც, განი-

ხილა რა გადამხდელის მიმართვა, მიიჩნია, იგი არ უნდა დაკმაყოფილდეს იმის გამო, რომ გადასახადის გადამხდელს არ გააჩნია შესაბამისი თანხა მითითებულ ანგარიშზე, ამასთან, სსკ-ის მე-4 მუხლის თანახმად, „გადასახადის გადამხდელისათვის გადასახადის თანხის დარიცხვისა და საგადასახადო ვალდებულების შესახებ საგადასახადო მოთხოვნის წარდგენის ხანდაზმულობის ვადაა 6 წელი, თუ ამ კოდექსით სხვა რამ არ არის გათვალისწინებული“, ასევე, ამავე მუხლის მე-8 ნაწილის შესაბამისად, „საგადასახადო ორგანოსათვის გადასახადის გადამხდელის მოთხოვნის წარდგენის ხანდაზმულობის ვადაა 6 წელი, რომელიც აითვლება გადასახადის ან/დასაქციის ზედმეტად გადახდილი თანხის დაბრუნების უფლების წარმოშობის კალენდარული წლის დასრულებიდან“.

შემოსავლის სამსახურმა თავის გადამწვეტილება „დაასაბუთა“ აგრეთვე იმით, რომ „გადასახადის გადამხდელის მოთხოვნის წარდგენის უფლება გათვალისწინებულ იქნა 2005 წლის 1 იანვრიდან მოქმედი საქართველოს საგადასახადო კოდექსით. ამდენად, ზედმეტად გადახდილი თანხის გადასახადის ერთი სახიდან, მეორეში გადატანის მოთხოვნის უფლება წარმოიშვა 2005 წლის 1

იანვრიდან და შესაბამისად, ამავე პერიოდიდან აითვლება გადასახადის გადამხდელის მოთხოვნის ხანდაზმულობის 6-წლიანი ვადაც“,

ერთი შეხედვით, აღნიშნულ გადამწვეტილებაში რალაც რაციონალური მაინც უნდა ერიოს. ფაქტობრივად კი არც ერთი თეზა ახლოსაც არ არის გადამხდელის მიმართვის არსთან, რაც ამკარად ვლინდება შემდეგ არგუმენტებში:

სსკ-ის 63-ე მუხლის პირველი ნაწილის „ა“ პუნქტის თანახმად, „თუ გადასახადის გადამხდელის გადასახადების ან/დასაქციების გადახდილი თანხა აღემატება დარიცხული გადასახადების ან/დასაქციების თანხას, საგადასახადო ორგანო: ზედმეტად გადახდილ თანხას ჩაუთვლის მომავალი საგადასახადო ვალდებულების ანგარიშში“, ამავე მუხლის მეორე ნაწილში კი პირდაპირაა აღნიშნული, რომ „გადასახადის გადამხდელის მიმართვის საფუძველზე ცალკეული გადასახადის/საქციის მიხედვით ზედმეტად გადახდილი თანხა გადაიტანება სხვა სახის გადასახადში/საქციაში საგადასახადო ორგანოს მიერ ან საქართველოს ფინანსთა მინისტრის გადამწვეტილებით“. როგორც ციტირებული ნორმიდან ნათლად ჩანს, გადამხდელის გადამხდელს ზედმეტად გადახდილი თანხა (საკუთარი აქტივი) შესაძლებელია ჩაეთვალოს მომავალი საგადასახადო ვალდებულების ანგარიშში. დასაშვებია აგრეთვე ზედმეტად გადახდილი თანხის გადატანა სხვა სახის გადასახადში/საქციაში. ამასთან, ერთი გადასახადის სახიდან მეორე გადასახადის ვალდებულებათა ანგარიშზე ზედმეტად გადახდილი თანხის გადატანის ფორმალური და საკმარისი პირობაა გადასახადის გადამხდელის მიმართვა საგადასახადო ორგანოსადმი და მომსახურების განწევსთვის დამტკიცებული საფასურის (200 ლარის) გადახდა, რაც მოცემულ კონკრეტულ შემთხვევაში გადასახადის გადამხდელის მიერ შესრულებულია. შესაბამისად, უარის თქმის საფუძველიც არ იყო. მაგრამ შემოსავლების სამსახური მიანიშნებს ხანდაზმულობის ვადაზე და გადამწვეტილება მთლიანად ეყრდნობა ამ ერთ მოტივს, თუმცა, ამ შემთხვევაშიც, საქმე გვაქვს ნორმის

SOS!

სათავისო ინტერპრეტირებასთან და ხანდაზმულობის ვადით მანიპულირებასთან.

საესებო ბუნებრივია, სხვა ბევრ გადამხდელსაც გაუჩნდება კითხვები: **მინც რა არის ეს ხანდაზმულობის ვადა და ვრცელდება თუ არა იგი აღნიშნულ კონკრეტულ მაგალითზე? რატომ იქცა ის გადამხდელისთვის ახალ თავსატეხად თუ საქმე გვაქვს უსამართლობის გახანგრძლივებასთან?**

ცხადია, დასმული კითხვები საინტერესო და პასუხგასაცემია, ამიტომ გაგვიჩნდა სურვილი გაგიზიაროთ მოსაზრება.

ზოგადი განმარტების თანახმად, **ხანდაზმულობა არის დრო, პერიოდი, რომლის განმავლობაში პირს უფლება აქვს მოითხოვოს სხვა პირისგან რაიმე მოქმედების შესრულება ან მოქმედებისაგან თავის შეკავება.**

საგადასახადო მიზნებისთვის ხანდაზმულობის ვადა განსაზღვრულია ექვსი წლით, თუმცა, ის ეხება ალურიცხავი ვალდებულებების მოთხოვნას (გადასახადის გადამხდელისთვის გადასახადის თანხის დარიცხვას), აგრეთვე გადასახადის გადამხდელის მიერ სხვადასხვა მიზეზით თანხის დაბრუნების მოთხოვნას.

ხანდაზმულობის ვადა, რომლითაც აპელირებს შემოსავლების სამსახური, არ ვრცელდება ზედმეტად გადახდილი თანხის გაუქმებული გადასახადიდან სხვა სახის გადასახადში გადატანაზე:

ჯერ ერთი, სსკ-ის მე-4 მუხლის 1 ნაწილის 1-ლი და მე-2 პუნქტის „ნაერთი“ (**„გადასახადის გადამხდელისათვის გადასახადის თანხის დარიცხვისა და საგადასახადო ვალდებულების შესახებ საგადასახადო მოთხოვნის წარდგენის ხანდაზმულობის ვადა 6 წელი, რომელიც აითვლება გადასახადის ან/და სანქციის ზედმეტად გადახდილი თანხის დაბრუნების უფლების წარმოშობის კალენდარული წლის დასრულებიდან“**), რომელიც დაიმონმა შემოსავლების სამსახურმა, განსაზღვრავს გადასახადის გადამხდელთან მიმართებაში საგადასახადო ორგანოს უფლებას და არ ეხება გადასახადის გადამხდელის მიმართვის უფლების შეზღუდვას დროში ზედმეტად გადახ-

დილი თანხის სხვა სახის გადასახადში გადატანის თაობაზე. სსკ-ის 64-ე 1-ლი ნაწილის თანახმად, **„საგადასახადო მოთხოვნა** არის საგადასახადო ორგანოს ინდივიდუალური ადმინისტრაციული-სამართლებრივი აქტი, რომლის შესრულებაც სავალდებულოა ამ კოდექსით დადგენილი წესით“. ამასთან, ამ მუხლის მე-2 ნაწილი განსაზღვრავს იმ პირობებს (საფუძვლებს), რომლის დროსაც **„საგადასახადო ორგანო ვალდებულია პირს წარუდგინოს საგადასახადო მოთხოვნა“** (თუმცა ეს განსახილველ საკითხს არ ეხება);

მეორე, ამავე მუხლის მე-2 ნაწილი (**„საგადასახადო ორგანოსათვის გადასახადის გადამხდელის მოთხოვნის წარდგენის ხანდაზმულობის ვადა 6 წელი, რომელიც აითვლება გადასახადის ან/და სანქციის ზედმეტად გადახდილი თანხის დაბრუნების უფლების წარმოშობის კალენდარული წლის დასრულებიდან“**), განსაზღვრავს გადასახადის გადამხდელის მოთხოვნის წარდგენის ხანდაზმულობის ვადას და არა ზედმეტად გადახდილი თანხის გაუქმებული გადასახადიდან სხვა სახის გადასახადში გადატანის ხანდაზმულობას, ამასთან, აქ პირდაპირ ჩანს, რომ ხანდაზმულობით არის შეზღუდული **„გადასახადის გადამხდელის მოთხოვნა“**, რაც სსკ-ის 65-ე მუხლის თანახმად, **„არის პირის მიერ საგადასახადო ორგანოსათვის წარდგენილი მოთხოვნა გადასახადების ან/და სანქციების ზედმეტად გადახდილი თანხის დაბრუნების შესახებ, რომლის შესრულებაც სავალდებულოა საგადასახადო ორგანოსათვის ამ კოდექსით განსაზღვრულ შემთხვევებში და დადგენილი წესით“**.

ჩვენს შემთხვევაში, შემოსავლების სამსახურისადმი მიმართვა ითვალისწინებს მხოლოდ ზედმეტად გადახდილი თანხის გაუქმებული გადასახადის ანგარიშიდან მეორეში (დღგ-ში) გადატანას და არა თანხის დაბრუნებას. აქედანაც კარგად ჩანს და ნებისმიერი გონივრული ინტერპრეტაციისაც კი, არაიდენტურია **„გადასახადის გადამხდელის მოთხოვნა“** (თანხის დაბრუნება) და **„გადასახადის გადამხდელის მიმართვა“** ზედმეტად გადახდილი თანხის სხვა ანგარიშზე გადატანის თაობაზე;

მესამე, საქართველოს საგადასა-

ხადო კოდექსი (და აგრეთვე, შემოსავლების სამსახურის უფროსის 2011 წლის 22 მარტის №1205 ბრძანებით დამტკიცებული **„გადასახადის გადამხდელთა პირადი აღრიცხვის ბარათების წარმოების წესის შესახებ“** მეთოდური მითითები), რომელშიც განსაზღვრულია ხანდაზმულობის ვადები, ბოჭავს მხოლოდ **„საგადასახადო მოთხოვნას“** და **„გადასახადის გადამხდელის მოთხოვნას“**, რომლებიც, როგორც ჩანს, გადასახადის გადამხდელის მიერ **„ზედმეტად გადახდილი თანხის სხვა ანგარიშზე გადატანის შესახებ“** მიმართვის იდენტური არაა. ამდენად, გადასახადის გადამხდელს აქვს მყარი საფუძველი, გარკვეული დროის გასვლის მიუხედავად, გამოიყენოს უფლება მის მიერ ზედმეტად გადახდილი თანხა ჩაეთვალოს სხვა გადასახადის (დღგ) სამომავლო ვალდებულების შესრულებაში. **სხვა შემთხვევაში, ეს იქნება შემოსავლების სამსახურის მიერ გადასახადის გადამხდელისთვის თანხის ძალადობრივად წართმევა, რაც პირველყოფისა, სსკ-ის მე-5 მუხლით განსაზღვრულ პრინციპებს ეწინააღმდეგება** („დაუშვებელია ამ კოდექსის დარღვევით დაწესებული ან ამ კოდექსით გაუთვალისწინებელი გადასახადის გადახდის ვალდებულების ვინმესთვის დაკისრება“);

მეოთხე, გადანაცვტილების მიღებისას, შემოსავლების სამსახურმა იხელმძღვანელა იმ ნორმით (სსკ-ის მე-4 მუხლის 1 ნაწილი), რომელიც არ ეხება გადამხდელის მიმართვის, შესაბამისად, საჩივრის შინაარსს, არ დაეყრდნო იმ ნორმას (სსკ-ის 63-ე მუხლის მე-2 ნაწილი), რომელიც იყო გამოსაყენებელი, უგულვებელყო **„შინაარსის ფორმაზე აღმატებულობის“** პრინციპი. მოცემულ შემთხვევაში **„ფორმაზეა“** ძირითადი აქცენტი გადატანილი (შემოსავლების სამსახური „გამოეკიდა“ ფორმალურ მხარეებს, მათ შორის იმას, რომ მიმართვაში მითითებულია სოციალური გადასახადის პირადი აღრიცხვის ბარათზე არსებული ზედმეტად გადახდილი თანხა) და **„შინაარსი“** — ფაქტობრივად სახეზე არსებული ზედმეტად გადახდილი თანხა (სხვა ანგარიშზე გადატანის შესაძლებლობა) არაშესაბამისი არგუმენტაციით უარყო (სხვათა შორის, ეს გარემოებაც

საყურადღებოა: კეთილი ნების შემთხვევაში შემოსავლების სამსახურს შეეძლო (ვალდებულიც იყო კიდევც) გაერკვია გადასახადის ზედმეტად გადახდის ფაქტი (გარემოებები), მიმართვაში ხარვეზის აღმოჩენის შემთხვევაში გაეცა მითითება მის აღმოსაფხვრელად, თუ კი ასეთს ჰქონდა ადგილი).

მესუთე, ნებისმიერ შემთხვევისთვის შემოსავლების სამსახურის გადანყვეტილება უნდა ეფუძნებოდეს დასაბუთებულ, სამართლიან, ობიექტურ, მხარეთა თანასწორობისა და მიუკერძოებლობის პრინციპებს, რაც მოცემულ კონკრეტულ შემთხვევაში გადასახადის გადამხდელთან მიმართებაში დაცული არ არის - იქმნება შთაბეჭდილება, რომ შემოსავლების სამსახური არ ახორციელებს ქვეყნის ახალი ხელისუფლების მიერ გადამხდელთა მიმართ გაცხადებული პარტნიორული დამოკიდებულების კურსს და ადგილი აქვს ისევ, ხისტი, უკომპრომისო, გადამხდელთა წინააღმდეგ მიმართულ მოქმედებებს მაშინაც კი, როცა ბიუჯეტს ზარალი არ ადგება და ასეთი მოქმედების სამართლებრივი საფუძველიც არ არსებობს (ზარალი მიიღო გადამხდელმა - წლების განმავლობაში ვერ იყენებდა თავის აქტივს, ხოლო თანხის ანგარიშიდან ანგარიშზე გადატანა არ წარმოადგენს ზარალს, მით უმეტეს, აღნიშნულ მომსახურებაზეც გადახდილია დადგენილი საფასურიც). ასეთი დამოკიდებულებით, გადასახადის გადამხდელს ეკარგება სამართლიანობის აღდგენის რწმენა (რაც არანაკლებ მნიშვნელოვანია), გარდა ამისა, აღნიშნული ფაქტობრივი გარემოებები (სადაო საკითხები) აშკარად მიანიშნებს იმაზე, რომ ახლაც ირღვევა სსკ-ის 298-ე მუხლით 1-ლი ნაწილით განსაზღვრული დებულება, რომლის თანახმადაც „დავის განმხილველი ორგანო საჩივრის განხილვისას ხელმძღვანელობს სამართლიანობის, ობიექტურობის, მხარეთა თანასწორობისა და მიუკერძოებლობის პრინციპებით“, ყველანაირი ხერხებით

იბლოკება გადამხდელის კანონიერი უფლებები.

შემოსავლების სამსახურის ასეთი გადანყვეტილება, არც ერთ ეპიზოდში არ არის დასაბუთებული, ობიექტური, მხარეთა თანასწორობისა და მიუკერძოებლობის პრინციპებით მიღებული (რაც სამართლიანობის აღდგენის პროცესის გახანგრძლივების ცდის ელემენტებს უდაოდ შეიცავს);

მეექვსე, ამასთან, მნიშვნელოვანია ის გარემოებაც, რომ გასაჩივრებულ გადანყვეტილებაში შემოსავლების სამსახური ცალსახად აღიარებს გადამხდელისთვის კანონით მონიჭებულ უფლებას ზედმეტად გადახდილი თანხის გადასახადის ერთი სახიდან მეორეში გადატანის შესაძლებლობაზე, რითაც ხაზი გვიხდა გავუსვათ იმას, რომ მოცემულ შემთხვევაში, ძირითად სადავო გარემოებას წარმოადგენს არა ამ უფლების არსებობა, არამედ არსებული უფლების რეალიზაციის შესაძლებლობა. შემოსავლების სამსახურის მიერ ხანდაზმულობაზე მითითება გულისხმობს არსებული უფლების რეალიზაციაზე, მის განხორციელებაზე უარის თქმას. გასაჩივრებული გადანყვეტილების მიხედვით, რომ არა ხანდაზმულობის ვადის გასვლა, შემოსავლების სამსახური დააკმაყოფილებდა გადამხდელის მიმართვას მითითებული ზედმეტად გადახდილი თანხის სამომავლო ვალდებულებათა შესარულლებლად გადასახადის ერთი სახიდან მეორეში გადატანაზე აღნიშნული გადანყვეტილებით შემოსავლების სამსახურმა, საკანონმდებლო საფუძვლების გარეშე, ხანდაზმულობა გაავრცელა გადასახადის გადამხდელის მიერ ზედმეტად გადახდილი თანხების სამომავლო ვალდებულებათა შესასრულებლად გამოყენებაზეც, რაც ზემოთწარმოდგენილ არგუმენტებიდან ნათლად ჩანს, სრულიად უსაფუძვლოა. ამასთან, საგულისხმოა საგადასახადო კოდექსის მე-8 მუხლის 23-ე პუნქტი, რომლის მიხედვითაც „საგადასახადო დავალიანება ესაა სხვაობა გა-

დასახადის გადამხდელის მიერ დადგენილ ვადაში გადაუხდელი გადასახადების ან/და სანქციების თანხასა და ზედმეტად გადახდილი გადასახადების ან/და სანქციების თანხას შორის“. ამ საკანონმდებლო დეფინიციის თანახმად, გადასახადის გადამხდელის მიერ ზედმეტად გადახდილი თანხები ყოველთვის ექვემდებარება მხედველობაში მიღებას კონკრეტული საგადასახადო დავალიანების გადახდევინებისას, რითაც გარანტირებულია გადასახადის გადამხდელსა და საგადასახადო ორგანოს შორის პარიტეტული, დენადი დინამიკური ურთიერთობის წარმართვა. მსგავსი პოზიციით გაჯერებულია საგადასახადო კოდექსის სხვა დებულებებიც და მათ საფუძველზე გამოცემული კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტები.

ამგვარად, ანალიზის შედეგი გვაფიქრებინებს, რომ ზედმეტად გადახდილი თანხების ანგარიშიდან ანგარიშზე გადატანის შესახებ გადასახადის გადამხდელის უფლება არ ექვემდებარება ხანდაზმულობას და შემოსავლების სამსახურის მიერ მიღებული გადანყვეტილების სახით, სახეზე გვაქვს საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსის 60¹ მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული ბათილი ადმინისტრაციული აქტი.

ცხადია, ჩვენ გამოვხატავთ მოსაზრებას და ეს არ შეიძლება ჩაითვალოს რაიმე სახელმძღვანელო დოკუმენტად, თუმცა, მასში წარმოდგენილი ფაქტობრივი გარემოებები, მიუხედავად პირდაპირი, მწვავე შეფასებებისა, საყურადღებოა და მიმართულია გადამხდელის მიმართ პარტნიორული დამოკიდებულების დამკვიდრების კურსი უზრუნველყოფის აუცილებლობისკენ.

გადამხდელზე დგას ბიუჯეტი, მაშასადამე, ქვეყნის ეკონომიკური განვითარება და სოციალური გამონეგევი. ამ განწყობით უნდა იმოქმედოს, მაღალმა თუ დაბალმა ჩინოსანმა, ვისაც ხელწინფება სამართლიანობის აღდგენაზე პასუხიმგებლობა.

მონობა დემოკრატიის მანტიით!

არ მინდა დავიჯერო, რომ ყველაფერი მიზანმიმართულად ხდება. თუმცა, ის სქემები და სისტემები, რაც ჩვენს ქვეყანაში ამ ბოლო ხანებში დაინერგა და მოქმედებს, ბადებს სერიოზულ ეჭვს, რომ ეს ყველაფერი შემთხვევითი არ არის!

მოსახლეობას მუდმივად არწმუნებენ იმაში, რომ საბჭოთა სისტემა არაადამიანური, კაცთმოძულე და საშინელი რეჟიმი იყო ხოლო საბაზრო ეკონომიკა უფრო ეფექტური ეკონომიკაა, ვიდრე გეგმიური ეკონომიკა და ა. შ.

იქმნება შთაბეჭდილება, რომ მიზანმიმართულად მიმდინარეობდა და მიმდინარეობს ზიზლისა და შეურიგებლობის დაწესება სოციალისტური რეჟიმის მიმართ. თუმცა, ეს თემა ცალკე განხილვის საგანია. ერთი რამ ფაქტია: კომუნისტურმა რეჟიმმა „ბარის და თოხის“ ქვეყანა ჩაიბარა და 70 წელიწადში ინდუსტრიულად განვითარებული სახელმწიფო დატოვა. დამოუკიდებლობის მიღებიდან 20 წლიან პერიოდში ქვეყანა მთლად გაპარტახდა და განვითარებადი სახელმწიფოების სიაში აღმოჩნდა. კომუნისტური რეჟიმის დროს არავინ შიმშილობდა, მოსახლეობა დასაქმებული იყო, იყო უფასო სწავლება, უფასო ჯანდაცვა და ა.შ. ხშირად გავიგონებთ, რომ ჩვენ დაპყრობილები ვიყავით; მართალია ქვეყანაში გაჭირვებაა, მაგრამ სამაგიეროთ თავისუფლები ვართ და ა.შ.

თუმცა, გაჭირვებაც არის და გაჭირვებაც – ქვეყანაში სადაც მოსახლეობის თითქმის ნახევარი სიღარიბის ზღვარს მიღმაა, ოფიციალური სტატისტიკით 77000 ბავშვი შიმშილობს, 1,5 მლნ. ადამიანი უცხოეთშია გადახვენილი ლუკმაპურის საძებნელად, ქვეყანაში დარჩენილი მოსახლეობის 66%-ს კი ქვეყნიდან წასვლა უნდა, ამის საშუალება რომ ჰქონდეს, 400 000 კაცზე მეტი გადახდის უუნაროა და ბანკების შავ სიებშია შეტანილი, ეს უკვე გაჭირვება აღარ არის – ამას ერის ეკონომიკური, გნებავთ სოციალური გენოციდი ქვია.

რა გამოდის? დაპყრობილები

ვიყავით და ქვეყანა წარმატებულად ვითარდებოდა, დამოუკიდებლობა მივიღეთ და ქვეყანა გაპარტახდა და ილუპება. მაშ რაშია დამოუკიდებლობის ხიბლი?

პართ კი დამოუკიდებლავი?

ჩვენ მივიღეთ პოლიტიკური დამოუკიდებლობა და მასთან ერთად ეკონომიკური ექსპანსია. ეკონომიკური ექსპანსია ქვეყნების დაპყრობისა და დამონების ახალი, ეშმაკური, ბევრად უფრო საშიში, ცბიერი და სახიფათო ფორმაა, ვიდრე იარაღის ძალით ქვეყნის დაპყრობა. ნიშანდობლივია, რომ თანამედროვე სამყაროში ჯარი და იარაღი ქვეყნების დასაპყრობად უკვე აღარ გამოიყენება. მათი დანიშნულებაა ქვეყნის სიძლიერის იმიჯის შექმნა და იმ ქვეყნების წინააღმდეგ მათი გამოყენება, რომელთა ეკონომიკური ექსპანსია ვერ ხერხდება და გლობალური სამყაროს თამაშის წესებში არ ჯდება. ეკონომიკურად ქვეყნის დაპყრობა ხდება ფინანსური ინსტიტუტების გამოყენებით. სისტემა უაღრესად დახვეწილი და სასტიკია. პრინციპი მარტივია: ქვეყანამ მაქსიმალურად დაკარგოს ეკონომიკური პოტენცია-

ლი, ჩაეფლოს ვალებში და ვალების მომსახურების მოტივით მაქსიმალურად იქნეს გამოყენებული ეკონომიკური, ბუნებრივი და სხვა რესურსები დამპყროფთა მოვალე ქვეყნების სასარგებლოდ!.. როგორ მიიღწევა ეს?

თუ ხატოვნად შევადარებთ ფული ისეთივე ფუნქციას ასრულებს ეკონომიკაში, როგორც სისხლი ადამიანის ორგანიზმში. სისხლის მეშვეობით ხდება ორგანიზმში სხვადასხვა ორგანოების კვება სხვადასხვა კომპონენტებით. ამა კომპონენტებს სისხლი იღებს ფილტვებიდან ჟანგბადს, კუჭიდან ცილებს ცხიმებს ნახშირწყლებს და ა.შ. სისხლსვე გამოაქვს სხვადასხვა ორგანოებიდანარჩენები. ამავე დროს, ლვიძლის მეშვეობით ხდება თავად სისხლის განმენდა და გამომუშავება. თუ სისხლის მოცულობა შემცირდა, ორგანიზმი არასტაბილურად იწყებს მუშაობას. სისხლის მნიშვნელოვანი დანაკარგის შემთხვევაში კი ორგანიზმი კარგავს ფუნქციონირების უნარს და კვდება.

ზუსტად ასევეა ეკონომიკაში – ფული. თუ ფულის მასა არ შეესაბამება ეკონომიკის არსებულ დონეს და მის პოტენციური განვითარების შესაძლებლობას, ეკონომიკა სტაბილურად არ ვითარდება. თუ ფუ-

ლის მასა კრიტიკულია, ეკონომიკა არასტაბილური ხდება და იწყება ჯაჭვური პროცესი. ეკონომიკის ვარდნა იწვევს ფულის ინფლაციას, ანუ იგივე პროცესს, როგორც ბრუნვაში ფულის მასის შემცირება, ვინაიდან ფულის იგივე მასა მომსახურებას უწევს უფრო ნაკლებ პროდუქციას. ეს თავის მხრივ იწვევს ეკონომიკის კიდევ უფრო მეტ ვარდნას და ა.შ.

რა შეიძლება ასეთ ვითარებას დაუპირისპიროთ?

გავიხსენოთ ადამიანის ორგანიზმი. თუ სისხლის მოცულობა არ შეესაბამება საჭირო ნორმას, ხდება ორგანიზმში სისხლის გადასხმა. ხოლო, თუ ორგანიზმში ჭარბი რაოდენობის სისხლი წარმოიშობა ხდება სისხლის გამოშვება ესეც თავისებური მკურნალობაა. ეკონომიკის სწორად მართვისთვის კი საჭიროა მოქნილი ფულად საკრედიტო პოლიტიკა. გვაქვს კი ასეთი პოლიტიკა? რა თქმა უნდა არა.

უცხოური ფინანსური ინსტიტუტების მოთხოვნით ქვეყანაში ტარდება მკაცრი მონეტარული და ფისკალური პოლიტიკა. ეს კინიშნავს მაღალ გადასახადებს და მინიმალურ ფულის მასას, რაც ეკონომიკის განადგურების უზუსტესი ფორმულაა. ისმება კითხვა: როგორ ხდება ფულის შეტანა ბრუნვაში, ანუ ფულის მასის გაზრდა?

არსებობს ბრუნვაში ფულის მასის გაზრდის რამდენიმე საშუალება:

- სახელმწიფოს მიერ ფულის გაყიდვა, ანუ კრედიტით გაცემა;
- სახელმწიფოს მიერ ბიუჯეტის დეფიციტის დაფინანსება;
- სახელმწიფოს მიერ ადგილობრივ სავალუტო ბაზარზე უცხოური ვალუტის შესყიდვა.

ფულის კრედიტით გაცემა სწორედაც, რომ ფულის გაყიდვაა. ფული ერთადერთი საქონელია, რომლის გაყიდვის დროსაც მოგებას გამოიყვანს ღებულობს მხოლოდ და მხოლოდ გარკვეული, წინასწარ შეთანხმებული დროის შემდეგ. სახელმწიფოს მიერ ფულის გაყიდვის დროს მნიშვნელოვანია საპროცენტო

განაკვეთი. იგი ფულის გაყიდვის დროს დამატებულ ღირებულებას წარადგენს, რომლის დიდი ნაწილი გაყიდვით მიღებული მოგებაა. როცა სახელმწიფოს მიერ გასაყიდი ფულის საპროცენტო განაკვეთი იზრდება, ანუ, ფული ძვირდება ბაზარზე, ფულზე მოთხოვნილება მცირდება, ასეთ დროს ადგილი აქვს ძვირი ფულის პოლიტიკას. ამ შემთხვევაში ინფლაცია მოთოკილია, მაგრამ ეკონომიკური ზრდა ფერხდება, ვინაიდან საკრედიტო რესურსების სიძვირის გამო არაეფექტური ხდება კრედიტის აღება და ეკონომიკური საქმიანობის წარმოება და გაფართოება. როცა სახელმწიფოს მიერ გასაყიდი ფულის საპროცენტო განაკვეთი მცირდება, ანუ ფული იაფდება, ბაზარზე ფულზე მოთხოვნილება იზრდება, ასეთ დროს ადგილი აქვს იაფი ფულის პოლიტიკას.

ამ შემთხვევაში მოსალოდნელია ინფლაცია, მაგრამ სწორი ეკონომიკური პოლიტიკის შემთხვევაში შესაძლებელია ეკონომიკური აქტივობის გაზრდა და ინფლაციის მოთოკვა. ამ შემთხვევაში ეკონომიკა ვითარდება, ვინაიდან საკრედიტო რესურსების სიიაფის გამო ეფექტური ხდება კრედიტის აღება და ეკონომიკური საქმიანობის გაფართოება. ხოლო, მკაცრი მონეტარული პოლიტიკის დროს, სახელმწიფოს მიერ ფულის ყიდვა-გაყიდვა მკვეთრად შეზღუდულია და პრაქტიკულად არ ხდება, რაც ფულის განსაკუთრებულად გაძვირებას იწვევს. ასეთ შემთხვევაში ბაზარზე ნებისმიერი ახალი ეკონომიკური სუბიექტის გამოჩენა, ან არსებული სუბიექტების მიერ ეკონომიკური აქტივობის გაზრდა განაპირობებს სხვა სუბიექტების ეკონომიკური აქტივობის შემცირებას, ან ზოგი მათგანის გაჩერებას.

მცდარია იმის მტკიცება, რომ არსებული ფულის მასა მომსახურებას გაუწევს ბაზარზე ახლად შემოსულ ეკონომიკურ სუბიექტებს და გაიზრდება ფულის ბრუნვის სიჩქარე. ეს უკანასკნელი პირდაპირ დამოკიდებული არაა ფულის მასაზე და მას ეკონომიკური სუბიექტების საქმიანობის, ეკონომიკური ციკლების ხანგრძლივობა განაპირობებს. შეუძლებელია, რომ ბაზარზე ახალი სუბიექტის შემოსვლით, დანარჩენი

ეკონომიკური სუბიექტების ეკონომიკური ციკლების ხანგრძლივობა შემცირდეს და ეკონომიკური ზრდა მოხდეს ფულის ბრუნვის ზრდის ხარჯზე. ასეთ დროს ეკონომიკა სტაგნაციურ მდგომარეობაშია და ნაკლები ფული მიდის ეკონომიკის განვითარებაზე ფულის დეფიციტის პირობებში მკვეთრად იზრდება საკრედიტო რესურსის საპროცენტო განაკვეთი. გავიხსენოთ პერიოდი, როცა წლიური საპროცენტო განაკვეთი 300-360 პროცენტს აღწევდა. ასეთი სახის საკრედიტო რესურსი კი ქვეყნის ეკონომიკის და სოციალური ინფრასტრუქტურის ნგრევას ემსახურება.

სავალუტო ფონდი იძლევა გარკვეულ კრედიტებს ძალიან დაბალ პროცენტში, კონკრეტული მიზნობრიობით, ძირითადად სოციალური პრობლემების მოსაგვარებლად. იმავდროულად, მსოფლიოს განვითარებისა და რეკონსტრუქციის ბანკი იძლევა დაბალ პროცენტთან კრედიტებს ინფრასტრუქტურის (გზები, წყალგაყვანილობა, გაზგაყვანილობის და ა.შ.) განვითარებისთვის და არანაირი დახმარება არ ხდება ეკონომიკის რეალური სექტორის გადასარჩენად, არგუმენტი: „არ შეიძლება საბაზრო ეკონომიკაში ხელისუფლების ჩარევა“. უფრო მეტიც, ქვეყნის ბიუჯეტს კატეგორიულად უკრძალავენ რაიმე ფორმით ეკონომიკაში მონაწილეობას მიღებას, რეგულირების, სუბსიდირების ან სხვა მიზნებისთვის. ვპასუხი მარტივია დაუშვებელია საბაზრო ეკონომიკაში ჩარევა. თუმცა, როცა ამერიკის ეკონომიკას გაუჭირდა 2009 წელს ბარაკ ობამას მთავრობამ დაუყოვნებლივ გამოყო ეკონომიკის დასახმარებლად არნახული თანხა 1,27 ტრილიონი დოლარი. ამ დროს არავის გახსენებია, რომ ამერიკაშიც საბაზრო ეკონომიკაა და ასეთი ჩარევა დაუშვებელია!..

კარგად დავაკვირდეთ რასთან გვაქვს საქმე: პრაქტიკულად ფული ყველგან იდება და არცთუ ცოტა, გარდა ეკონომიკის კვლავწარმოების სექტორებისა (სოფლის მეურნეობა, მრეწველობა). ეს კი იმას ნიშნავს, რომ ვიღებთ იმ ვალებს, რომელთა გასტუმრებაც წინასწარ ცნობილია რომ ვერ მოხდება.

თქალსაზრისი

გაუსტუმრებელი ვალების მომსახურებას ახალი ვალებით ვახდენთ. **ასე და ამრიგად ვალები იზრდება მილიარდობით, რომელთა გასტუმრების პერსპექტივაც სულ უფრო და უფრო იკარგება. ამის შემდგომ მავანისა და მავანის კეთილ ნებაზე დამოკიდებული, როდის რა სიურპრიზს შემოგვთავაზებს. თუ მოისურვებს ქვეყნიდან ხე-ტყეის გაიტანეს, თუ მოისურვებს ჯარის გატანაზე მათთვის სასურველ კანონს მიგვალბინებს, თუ მოისურვებს მიწების გაყიდვის კანონის მიღებას გვაიძულებს, რუსეთს ან სხვა ქვეყანას დაგვაპირისპირებს, გაგვიყალბებენ არჩევნებს და დასკვნას დაგვიწერენ, რომ მიუხედავად დარღვევებისა ყველაფერმა კარგად ჩაიარა!**

რეალურად ყველაფერს ულტიმატუმის სახე ეძლევა, დოკუმენტალურად კი რჩევებისა. თუ რჩევებს არ გაითვალისწინებ, სულ მალე აღმოჩნდება, რომ მილიარდობით ვალი ერთბაშად გაქვს გასასტუმრებელი (არავითარი რესტრუქტურისა, არავითარი გადავადება). თუ კარგად მოიქცევი ყველაფერი შესაძლებელია და მომდევნო „სულის ამოხდამდე“ ცოტახანი გვაცოცხლებენ.

მოდით „რჩევებით იძულების“ პრაქტიკული მაგალითი მოვიყვანოთ 2000 წელს საქართველოს რუსეთის წინაშე არსებული დავალიანების 80 მლნ. დოლარის გადახდის ვადა დაუდგა. ქვეყანას ამ ვალის გადახდის საშუალება ამ პერიოდში არ ჰქონდა. საერთაშორისო სავალუტო ფონდმა პარიზის კლუბის მეშვეობით საქართველოს მთავრობას ურჩია ვალის გადახდა ან რესტრუქტურისა, წინააღმდეგ შემთხვევაში საქართველო ვერ მიიღებდა სავალუტო ფონდის ახალ ტრანშს – 60 მლნ. დოლარს. რუსეთის მთავრობა თანახმა იყო ვალის გადახდის გადავადებაზე, თუ საქართველოს მთავრობა ჩამოაწერდა რუსეთს საქართველოს წინაშე არსებულ დავალიანებას 2 მილიარდ დოლარს, რომლის გადახდაც მომავალში უნდა მომხდარიყო. ეს ის ვალია, რომელიც სსრკ-ს უცხოეთში არსებული ქონების გაყოფით საქართველოს ერგო და რუსეთის მთავრობამ ამ ქონების სანაცვლოდ აღიარა. საქართველოს მამინდელმა მთავრობამ რუსეთს ჩამოაწერა ეს ვალი. 2 მილიარდი კი ისე ჩამოწერეს, რომ 80 მილიონი 2 წლის შემდეგ კვლავ გადასახდელი გვქონდა. თუ მეხსიერება არ მღალატობს, ზუსტად ამ ვალში

რუსეთმა 2 წლის შემდეგ რუსთავის აზოტის ქარხანა აიღო 50 წლით. ალბათ მეტი თვალსაჩინოება აღარაა საქრო იმისათვის, რომ დავინახოთ თუ როგორ ხდება ფინანსური ინსტიტუტების მეშვეობით სხვადასხვა ქვეყნების ეკონომიკური, პოლიტიკური და სხვა სახის გადანყვეტილებებზე ზემოქმედება და მართვა. **ეს ყველაფერი კეთდება ვითომდა დემოკრატიული სახელმწიფოს ასაშენებლად, სინამდვილეში კი ნერგავენ მონობას დემოკრატიის მანტიით.**

მოსახლეობის დიდი ნაწილი არსებული გაუსაძლისი ეკონომიკური მდგომარეობიდან თავის დაღწევას უცხოეთში სამუშაოს შოვნით ახერხებს. მათი უმრავლესობა უცხოეთში არალეგალები არიან. სამსახურებშიც არალეგალურად მუშაობენ შიდა მოსამსახურეებად ან მძიმე სამუშაოზე. ერთიდა იგივე სამუშაოზე არალეგალების ანაზღაურება ბევრად უფრო ნაკლებია, ვიდრე ამ ქვეყნის მოქალაქეებისა. (იმის გამო რომ არალეგალები არიან, მათზე არ ვრცელდება ამ ქვეყნების შრომის კანონმდებლობა და სოციალური გარანტიები).

არ შეიძლება არ ავლნიშნო ერთი რამ: **„დემოკრატიული“ სამყარო კატეგორიულად ითხოვს ჩვენგან საბაჟო კანონმდებლობების ლიბერალიზაციას. თანამედროვე სამყაროში მთელ მსოფლიოში საქონელი თავისუფლად უნდა გადაადგილდებოდეს და არ უნდა ექმნებოდეს რაიმე სახის დაბრკოლებები. თუმცა, აქ იკვეთება ერთი ფრიად საინტერესო საკითხი – ადამიანი, რომელიც უმუშავარია და მუშაობის დანყება სურს, წარმოადგენს სამუშაო ძალას. სამუშაო ძალა კი ბაზარზე ისეთივე საქონელია, როგორც ნებებისმიერი სხვა საქონელი. ისმება კითხვა: რატომ ექმნება დაბრკოლებები ამ სახის საქონელს ერთი ქვეყნიდან მეორეში გადასვლისას? არსებული შეთანხმებების პირობებშიც კი თუ ადამიანი უცხოეთში მიდის სამუშაოს საძებრად, მას დაბრკოლებები არ უნდა ექმნებოდეს. თუმცა, სრულიად სანინააღმდეგო რეალობასთან გვაქვს საქმე: **ამ საქონლის წინააღმდეგ დასავლეთის განვითარებული ქვეყნები უმნიშვნელოვანეს****

პოლიტიკურ და საკანონმდებლო გადანაცვებებს იღებენ. ხელიშეწყობის ნაცვლად ყველაფერს აკეთებენ, რომ ეს საქონელი თავიანთ ბაზარზე არ დაუშვან.

რამდენად შეესაბამება ეს ვითარება დემოკრატიისა და თავისუფალი საბაზრო ეკონომიკის პრინციპებს? ადამიანის უფლებების დეკლარაციას?

დღეს ბევრს საუბრობენ საერთაშორისო ტრეფიკინგზე. ყველა ქვეყანა თითქოსდა ებრძვის ამ დანაშაულს. სინამდვილეში ამ ქვეყნების მთავრობები თავიანთი გადანაცვებებით თვითონ ქმნიან იმ გარემოს, რომელშიც ტრეფიკინგი ყვავის. ადამიანებს რომ ქვეყნებს შორის თავისუფალი გადაადგილების საშუალება ჰქონდეთ და ოფიციალურად დასაქმება შეეძლოთ, ტრეფიკინგის საფრთხეც აღარ იქნებოდა.

ცალკე უნდა აღინიშნოს საბაზრო ეკონომიკის ეფექტურობა. პირდაპირ ვიტყვი: ავლნიშნოთ, რომ ასეთი არაეფექტური ეკონომიკა არასდროს არ ყოფილა. ამის უამრავი მაგალითის მოყვანა შეიძლება. მაგალითად, **დღეს საქართველოში უამრავი მშენებლობაა გაჩერებული, ამ მშენებლობებში კი ასეულ მილიონობით თანხებია ჩადებული. რა გამოდის? ეს ქონება გაყინული და გამოუსადეგარია. კიდევ ერთი მაგალითი, ერთ ქუჩაზე უამრავი მაღაზიაა (ქვეყანა ფაქტიურად ერთ დიდ ქარვასლადაა ქცეული) თითოეულ მათგანში ათი ათასობით ლარის, პრაქტიკულად ერთი დღივე პროდუქცია აწყვია, მაშინ როდესაც ერთ ქუჩას ერთი, ან ორი მაღაზია თავისუფლად, პრობლემების გარეშე მოემსახურებოდა. ამ შემთხვევაში არაეფექტურად მუშაობს ფულადი სახსრები რომლებიც ამ მაღაზიებშია ჩადებული, არაეფექტურად გამოიყენება ფართები, არაეფექტურად გამოიყენება შრომითი რესურსები და ა.შ.**

კომერციული კრედიტები ვიდრე საქართველოში არსებულ ქარხნებს მუშაობის პოტენციალი ჰქონდა არ შემოდიოდა. სამაგიეროდ XXI საუკუნის დასაწყისში მილიარდობით ასეთი კრედიტი შემოვიდა. ვის და რას ხმარდება ეს კრედიტები? პასუხი მარტივია – უცხოურ კომპანიებს,

რომლებსაც ქვეყანაში თავიანთი პროდუქცია შემოაქვთ. ახლა დავსვით კითხვა, როგორ გამოიყენება იგი?

მოგეხსენებათ, დღეს საქართველოში განვადებების ბუმი. კრედიტები ძალიან იოლად გაიცემა სხვადასხვა საქონლის განვადებაზე. ძირითადად უცხოური კომპანიების საქონელზე, ადგილობრივი ხომ პრაქტიკულად არაფერი ინარმოება.

განვიხილოთ მარტივი მაგალითი ძვირად ღირებულ მანქანაზე. მანქანის გაყიდვა, განვადების გარეშე რომ ხდებოდეს, ცოტა თუ ვინმე მოახერხებდა ასეთი მანქანის შეძენას, დაგუშვით მანქანის ღირებულება შეადგენს 50 000 დოლარს. ესე იგი ამ შემთხვევაში ქვეყნიდან გავიდოდა სავარაუდოდ 4 000 000 დოლარი, ადგილობრივი გამყიდველის მოგებისა და სხვა ხარჯების გათვალისწინებით.

განვადებით გაყიდვის შემთხვევაში კი რეალიზებული მანქანების რაოდენობა მკვერად იზრდება პირობითად 1000 მდე. ამ შემთხვევაში ქვეყნიდან გავა 40 000 000 დოლარი და დაფინანსებას უცხოური საავტომობილო ქარხნები მიიღებენ. სხვა საქონელზეც ანალოგიური სიტუაციაა.

საგულისხმოა ისიც, რომ საქართველოში იმპორტ-ექსპორტის ბალანსი უარყოფითია და 6,0 მლრ. დოლარს აჭარბებს. ეს იმას ნიშნავს, რომ ყოველწლიურად ჩვენი, საქართველოს მოსახლეობის ფინანსური რესურსებით უცხოეთში ვქმნით დაახლოებით 200 000 საშუალო ანაზღაურებად სამუშაო ადგილს. შემოსული იმპორტული პროდუქციის დიდი ნაწილი სწორი ეკონომიკური პოლიტიკის შემთხვევაში საქართველოში შეიძლება გაკეთდეს და აქ 100 ათასობით საშუალო ადგილი შეიქმნას.

საინტერესოა, საიდან ხდება უარყოფითი სავაჭრო ბალანსის 6,0 მლრ. დოლარის დაფინანსება? ჩემი ანალიზით, ეს ის თანხაა, რომელსაც უცხოეთში გასული ჩვენი თანამემამულეები ყოველწლიურად აგზავნიან საკუთარი ოჯახების დასახმარებლად და რომლის აღრიცხვაც არ არსებობს და ვერც იარსებებს მანამ, სანამ არ მოხდება უცხოეთში გასული თანამემამულეების შემოსავლების

გადასახადებიდან განთავისუფლება.

როგორც ვხედავთ, არსებული საბანკო და ეკონომიკური პოლიტიკის შედეგად ქვეყნის საკრედიტო რესურსები უცხოეთის ქარხნების დაფინანსებაზე მუშაობენ, თანაც საუკეთესო დაფინანსებაზე – როცა ფინანსური ნაკადები შემოდის პროდუქციის რეალიზაციის გაზრდის შედეგად. ნებისმიერი უცხოური კომპანია ათასგვარ საშუალებას მიმართავს, მილიონებს ხარჯავენ პროდუქციის რეკლამირებაზე, რომ გაზარდოს პროდუქციის რეალიზაცია. საქართველოს ეროვნული ბანკი კი თავისი პოლიტიკით უანგაროდ ეხმარება უცხოურ კომპანიებს ამ საქმეში. რამდენადაც ვიცი, საქართველოს ეროვნულ ბანკს უცხოეთის ბანკებში საგარეო რეზერვის სახით ჩადებული აქვს დაახლოებით 3 მლრ. დოლარი. ეს სახსრებიც უცხო ქვეყნების ეკონომიკაზე მუშაობს. რა გამოდის? ყოველწლიურად უცხო ქვეყნების ეკონომიკაში არა პირდაპირ 9 000 000 000 დოლარის ინვესტირებას ვახდენთ. ჩვენ კი სხვაგან დავეძებთ ინვესტიციებს. ამაზე ნათქვამი ერთი ქართული ანდაზა: ძალი შინ არ ვარგოდა სანადიროთ დარბოდაო.

ფულის ნაკადებთან მიმართებაში კიდევ ერთი საკითხი უნდა განვიხილოთ: რა უკეთესია? **კრედიტების, თუ ინვესტიციების მოზიდვა? ამ კითხვაზე ყველა დაუფიქრებლად გვპასუხობს: რა თქმა უნდა ინვესტიცია. ანალიზი კი გვიჩვენებს, რომ საკითხი ასე მარტივი არაა.**

ინვესტიციის მოზიდვის დროს, ინვესტორს ქვეყნიდან ყოველწლიურად მოგების სახით 20-25% გააქვს, ჩვენნაირი მაღალი რისკის ქვეყნიდან კი 35-40 და მეტი პროცენტი გადის. ესე იგი, საშუალოდ 1 000 000 000 დოლარი ჩადებული ინვესტიციიდან, ყოველწლიურად ქვეყნიდან გადის 250 000 000 დოლარის სავალუტო რესურსი. აღარაფერს ვამბობ სხვა შედეგებზე, გაყიდული მიწები, ტყის მასივები, ბუნებრივი სიმდიდრეები და ა.შ. გარდა ამისა, ეკონომიკური ან პოლიტიკური კრიზისის დროს შეიძლება ინვესტორებმა ერთდროულად მოინდომონ ინვესტირებული თანხების სრულად გატანა. ასეთ შემთხვევაში ქვეყნის ეკონომიკამ შე-

თვალსაზრისი

იძლება სრული ფიასკო განიცადოს. ამის მაგალითად სამხრეთ კორეა გამოდგება. 1998 წელს აზიის ეკონომიკური კრიზისის დროს ინვესტორებმა სამხრეთ კორეიდან ინვესტიციების გატანა დაიწყეს. გასატანი ფულადი სახსრების მოცულობა კორეის მთავრობის დათვლით ასობით მილიარდ დოლარს შეადგენდა და ეკონომიკურ კრიზისში მყოფ კორეეის ეკონომიკას სრული ჩამოშლით ემუქრებოდა. კორეის მთავრობამ მოსახლეობას აუხსნა შექმნილი მდგომარეობა და ხალხს მიმართა თხოვნით, ვისაც რითი შეეძლო დახმარებოდა საკუთარ ქვეყანას. მოსახლეობამ არნახული მოქალაქეობრივი პოზიცია გამოავლინა და ყოველმა მათგანმა მაქსიმუმი გაიღო საკუთარი ქვეყნის ეკონომიკის გადასარჩენად და კრიზისის დასაძლევად.

სულ სხვა ვითარება გვაქვს კრედიტების შემთხვევაში. ეკონომიკური, პოლიტიკური და სხვა სახის კრიზისები კრედიტის დაბრუნებაზე პირდაპირ არ მოქმედებს. უცხოური კრედიტების წლიური პროცენტი კი, როგორც წესი, 3-5%-ს არ აღემატება. მარტივი მათემატიკით შეგვიძლია დავადგინოთ, რომ ქვეყნიდან გასატანი პროცენტის და ძირის ოდენობა ჯამში ნაკლებია, ვიდრე, ანალოგიური თანხის ინვესტირების შემთხვევაში გასატანი მოგების ოდენობაა. მაგალითად 1 000 000 000 დოლარის 10 წლის ვადით კრედიტით აღების დროს 5%-იანი წლიური განაკვეთის შემთხვევაში, პირველ წელს ქვეყნიდან გასატანი თანხის მოცულობა იქნებოდა 150 000 000 დოლარი. არაფერს ვიტყვი იმაზე, რომ 10 წლის შემდეგ საერთოთ აღარაფერი გავაქვეყნიდან.

შევადაროთ ერთმანეთს ერთიანი იგივე თანხის შემთხვევაში ინვესტირებისას ყოველწლიურად ქვეყნიდან გადის 250 მლნ. დოლარი, კრედიტის შემთხვევაში 150 მლნ. დოლარი. ცალსახად ნათელია, რომ ინვესტიციების მოზიდვას კრედიტების მოზიდვა სჯობს.

ახლა ყურადღება მინდა შევაჩერო კიდევ ერთ საკითხზე, ეროვნული ბანკის წყალობითა (და ხელშეწყობით) შეიქმნა ეგრეთწოდებული შავი სიები, რომლებშიც ყოველგვარი ანალიზის გარეშე შეჰყავთ ეგრეთ-

წოდებული ურჩი გადამხდელები, რომლებმაც კრედიტი დროულად არ გადაიხადეს. ამ სიაში მოხვედრილთა ოდენობამ 400 000 კაცს გადააჭარბა. რატომ მოხდა ასე? ასეთი უსინდისოები ვართ ქართველები, ვალები ავიღეთ და არ ვიხდით?!

საქართველოში კრედიტების გაცემის ბუმი 2005-2007 წლებში იყო, ამ პერიოდში ბანკები მეტროებში და ქუჩებში დასდევდნენ ხალხს – მობრძანდით, კრედიტები აიღეთო. ყველასთვის კარგადაა ცნობილი რომ 2007 წელს ახალი მსოფლიო ეკონომიკური კრიზისი დაიწყო, რომელმაც 2008-2009 წლებში პიკს მიაღწია. ამას დაერთო 2008 წლის აგვისტოს ომი, რამაც ისედაც მძიმე მდგომარეობა, კიდევ უფრო დაამძიმა. ჩერდებოდნენ ფირმები, მოსახლეობა უმუშავარი რჩებოდა, თავად ბანკებიდან უამრავი ადამიანი დაითხოვეს სამსახურიდან. მთავრობამ მსხვილ ბანკებს ფინანსური დახმარება გაუწია, ხალხი კი სულაც არ გახსენებია (თუმცა, როდის ახსოვდათ, ხალხი მათ მხოლოდ არჩევნებზე სტატისტიკური მასის სახით სჭირდებოდათ). უფრო მეტიც, მთავრობამ 2008 წლის ომის შემდგომ არსებულ მძიმე ვითარებაში არ გამოაცხადა საგანგებო მდგომარეობა. ამ შემთხვევაში შეიქმნებოდა ფორსმაჟორული სიტუაცია, რომელიც ფაქტიურად ისედაც იყო. ასეთ დროს, როგორც მოსახლეობა და ფირმები ბანკების წინაშე, ისე საქართველოს ბანკები უცხოური ბანკების წინაშე გარკვეული ხნით ვითარების გამოსწორებამდე (თუნდაც ერთი წლით), შეწყვეტდნენ ვალდებულებების შესრულებას კანონისა და ხელშეკრულებების შესაბამისად. ვალდებულებების შესრულება განახლდებოდა საგანგებო ვითარების დასრულების შემდეგ. ამის ერთ-ერთი ინიციატორი, თუ ერთადერთი არა ეროვნული ბანკი უნდა ყოფილიყო. ეს არ მოხდა! კატასტროფული შედეგი მივიღეთ. უამრავი ფირმა გაჩერდა, ბევრი მადგანი საერთოდ დაიხურა, უამრავი მათგანი კი ბანკებმა გაყიდეს. ამ პერიოდში მოსახლეობის დიდი ნაწილს არამც თუ კრედიტების გასტუმრების თავი არ ჰქონდა, ლუკმა პურის ფულსაც კი ვერ შოუ-

ლობდა. უამრავ ადამიანს გაუყიდეს მანქანები, ბინები და სხვა უძრავ-მოძრავი ქონება. ვინ აგებს პასუხს მთავრობის უმოქმედობის და არასწორი გადაწყვეტილებების შედეგად 100 ათასობით სახლკარდაკარგულ გაუბედურებულ ოჯახზე, ათასობით გაჩერებულ და განადგურებულ ფირმაზე?! **მიმაჩნია, რომ სწორედ მთავრობისა და ეროვნული ბანკის დანაშაულებრივი უმოქმედობაა იმის მიზეზი, რომ მოსახლეობამ და ფირმებმა კრედიტების მომსახურება ვერ შეძლეს.**

ეროვნული ბანკის კიდევ ერთი დაუდევრობა მდგომარეობს იმაში, რომ ადამიანის შესახებ ინფორმაცია კომფიდენციალურია და გასაჯაროებას არ ექვემდებარება მითუმეტეს, როცა ამას აკეთებს კერძო სამართლის იურიდიული პირი. ეროვნული ბანკი წინ არ აღუდგა, უფრო მეტიც, ხელი შეუწყო საქართველოში შავი სიების დანერგვას. ნაცვლად მძიმე მდგომარეობაში აღმოჩენილი მოსახლეობის დახმარებისა, როგორც ეს ცივილიზებულ ნორმალურ ქვეყნებში ხდება, ეროვნულმა ბანკმა (და სხვა ბანკებმა) საქართველოს მოსახლეობას შავი სიები შესთავაზა.

ბევრი პოლიტიკოსი და ეკონომიკის ექსპერტი ხაზს უსვამს ეროვნული ბანკის წარმატებულ პოლიტიკას, იმის გამო, რომ ქვეყანაში დაბალი დონის ინფლაციაა და ლარის კურსი უცხო ვალუტებთან მიმართებაში მყარია.

თავს ნებას მივცემ ამ მოსაზრებებს არ დავეთანხმო! თვალსაჩინოებისთვის მაგალითს მოვიყვან სოფლის მეურნეობის სამინისტროზე. აღნიშნული სამინისტროს პოლიტიკა წარმატებულად ჩაითვლება მაშინ, როცა, პროდუქცია უხვადაა და ხელმისაწვდომ ფასად, როცა ამ ფასით კმაყოფილია როგორც მყიდველი, ისე, პროდუქციის მიმწოდებელიც. წინააღმდეგ შემთხვევაში სამინისტროს პოლიტიკა წარუმატებელია. ეროვნული ბანკის პოლიტიკა კი მაშინაა წარმატებული, როცა საკრედიტო რესურსები, ფული, ხელმისაწვდომია ყველასათვის, ანუ ფული იაფია და ინფლაცია მართკილი. ესე იგი, ეროვნული ბანკის პოლიტიკა წარმატებული იქნებოდა

მხოლოდ მაშინ, რომ ტარდებოდეს იაფი ფულის პოლიტიკა და არ იყოს ინფლაცია.

რაც შეეხება ლარის კურსს. როგორც ვთქვი, ლარის კურსის შენარჩუნება ძირითადად ხდება უცხოეთში გადახვენილი ჩვენი თანამემამულეების მონური შრომით მიღებული შემოსავლების საქართველოში გადმოგზავნის შედეგად. უფრო მეტიც, ეროვნული ბანკი უცხოური ვალუტის სპეკულაციური ფასებით ყიდვა-გაყიდვის შედეგად მიღებული მოგებით საგარეო რეზერვებს ავსებს. ეს ასეც უნდა იყოს, უცხო ვალუტებთან ლარის კურსის სტაბილური შენარჩუნებისთვის. მაგრამ ლარის კურსის შენარჩუნების საქმეში, ეროვნული ბანკის დამსახურება ნაკლებია.

როგორც ვხედავთ, არსებული პოლიტიკის პირობებში, მთელი ჩვენი საბანკო სისტემა და ფინანსური რესურსები, არაპირდაპირ, მაგრამ უცხო ქვეყნების ეკონომიკაზე მუშაობს. არ იქნება ახალი თუ ვიტყვი, რომ არსებული პოლიტიკის შედეგად ქვეყნის ეკონომიკა მძიმე კრიზისში იმყოფება. მართალია, პენსიები და ხელფასები გაიცემა და სახელმწიფო ბიუჯეტი სხვა ვალდებულებებზე ასრულებს, მაგრამ, პრაქტიკულად ქვეყანაში ცოტა რამ თუ მუშაობს. მამ როგორ ხდება სახელმწიფო ბიუჯეტის შევსება?! შეიძლება პირდაპირ ითქვას, რომ აქაც საინტერესო სქემები მუშაობს, რომელიც ეკონომიკის სიცოცხლისუნარიანობასთან

პრაქტიკულად კავშირში არ არის. განვიხილოთ ეს სქემა პენსიების მაგალითზე:

თუ საარსებო მინიმუმი ბევრად აღემატება პენსიონერის პენსიას, მაშინ, მის მიერ გაღებული თვიური ხარჯებიდან (თუ ამის წყაროები მას გააჩნია), გადასახადებით ამოღებული თანხა საკმარისი და შეიძლება მეტიც იყოს პენსიის გასაცემ თანხაზე. თუ მას დაფინანსების სხვა წყაროები არ გააჩნია, მაშინ იგი იღუპება ნელი სიკვდილით, შიმშილით, უდენობის, უნამლობის და ა.შ. შედეგად.

ამ სისტემამ, რომ იმუშაოს საჭიროა შესრულდეს 2 პირობა:

- **საარსებო მინიმუმი ბევრად უნდა აღემატებოდეს პენსიას. ამის დასათვლელად ფორმულის გამოყვანაც კი შეიძლება.**

- **უმკაცრესი საგადასახადო დისციპლინა.**

ასეთი პოლიტიკის დროს სოციალურად დაუცველი ადამიანები პრაქტიკულად განწირულები არიან. ვინაიდან, მათი სოციალური დახმარება ბევრად ნაკლებია, ვიდრე, პენსიონერის პენსია.

სახელმწიფო ბიუჯეტის შევსების უამრავი სხვა სქემები არსებობს, რომლებიც კავშირში არა არის ეკონომიკურ აქტივობასთან:

გარიგებითი სამართალი. თუ სოლიდურ თანხას შეიტან ბიუჯეტში, მაშინ

შეგიძლია ციხეში არ ჩაჯდე ბიუჯეტში შესატან თანხებს გვახდევინებენ ყველაფერში. ელემენტარული

ცნობის აღებისას 35-50, ხოლო თუ იმავე დღეს გინდა, 150 ლარია გადასახდელი. ელემენტარული დარღვევის დროს, მძღოლების მიერ გადასახდელი ჯარიმა 50 ლარიდან 250 ლარამდეა. იურიდიული პირების მიერ კანონდარღვევებზე ჯარიმები ათასობით ლარს შეადგენს, მიზეზები კი უამრავი შეიძლება მოიძებნოს. ეს სხვა არაფერია, თუ საკუთარი ხალხის ძარცვა, რომელიც კანონითაა დაშვებული.

გარდა ამ სქემებისა, რომლებიც ბიუჯეტის შევსებას ხმარდება, არსებობს კიდევ სხვა სქემები, რომლებიც მოსახლეობის გაღატაკებას და ეკონომიკის ნგრევას ემსახურება. ყოფილმა ხელისუფლებამ მოსვლის დღიდან ბიზნესების

ჩამორთმევა დაიწყო. ყველას ეგონა გასწორდებოდა ის უკანონობები, რომლებიც წლების წინ ხდებოდა – როცა, ერთეულებმა მილიარდობით დოლარის სახელმწიფო ქონება „კაპიკებად“ ჩაიგდო ხელში. დანარჩენ მოსახლეობას კი ხელისუფლებამ, ჯერ რაც ქონდა ის წაართვა ბანკების ანაბრების სახით, შემდეგ კი 5 დოლარიანი (საბაზრო ღირებულების მიხედვით) ვაუჩერი შესთავაზა მილიარდობით დოლარის სახელმწიფო ქონების სანაცვლოდ. თუმცა, ამით სამართლიანობა კი არ აღსდგა, ახალი უსამართლობა მოხდა. მილიარდობით დოლარის ქონება კიდევ უფრო მცირე ჯგუფის ხელში გადავიდა და მათი საკუთრება გახდა. ხელისუფლება არ მოერიდა არა მხოლოდ არსნორი პრივატიზების შედეგად ქონების ჩამორთმევას და მათთვის სასურველი „ახლად გამოჩეკილი“ „ბიზნესმენებისთვის“ გადაცემას, არამედ, სრულიად კანონიერ მფლობელობაში მყოფ კერძო საკუთრებასაც უცერემონიოდ ართმევდნენ. ერთერთ მაგალითად ტელეკომპანია „იმედი“ გამოდგება, ანალოგიური ხდებოდა ბევრ სხვა კომპანიაში: „მაგთი“, „კავკასუს ონლაინი“, ნავთობის ბიზნესი და ა.შ. უკანონობას უკანონობა ემატებოდა – სახელმწიფოს კუთვნილებაში მყოფი ათასობით ობიექტი სიმბოლურ ფასებში (ხშირ შემთხვევაში 1 ლარად) კერძო საკუთრებაში გადადიოდა ერთეულების ხელში. „დემოკრატიის პირველი ტალღის“

თქალსაზრისი

დროს ქონების გადანაწილება, რომ დაამთავრა, ხელისუფლებამ „დემოკრატიის მეორე ტალღა“ დაიწყო და „ახალი სიმაღლეების“ ალება გადანიშნა. დაიწყო ბიზნესების გამსხვილების პროცესი. ეს პროცესი აფთიაქებით დაიწყო. სახელმწიფოს ხელშეწყობით რამდენიმე კომპანია ამ ბაზარზე დომინანტი გახდა. შემდეგი „იერიში“ ქუჩებში მდგარ სავაჭრო ჯიხურებზე და ზოგიერთ ბაზრობებზე მიიტანეს. ძალიან მალე ისინი გააუქმეს და მათ ადგილზე სუპერმარკეტები გააკეთეს, რომლებსაც რამდენიმე კომპანია მართავს. ამას მოჰყვა ხორცის ბიზნესი, მიკრო სამარშუტო ავტობუსები და ა.შ. ეს პროცესები ზოგ სფეროებში ღიად, ზოგან კი ფარულად მიდიოდა. ამის შესახებ საუბარი დიდხანს შეიძლება!..

კარგად დავაკვირდეთ – რა ხდება, პრაქტიკულად ერთი და იგივე ბიზნეს-ჯგუფების ხელში გადავიდა და თავი მოიყარა უზარმაზარი ქონება. ამ ყველაფერმა საშინელი, კატასტროფული ეკონომიკური შედეგების წინაშე დაგვაცენა. ათი ათასობით ოჯახი ელემენტარული შემოსავლების გარეშე დარჩა. ერთი სავაჭრო ჯიხური რამდენიმე ოჯახს ინახავდა. ერთი სამარშუტო ტაქსი, სულ ცოტა 3 ოჯახს არჩენდა. უამრავი ადამიანი ბიზნესის იმ სფეროებში

გადავიდა, სადაც მონოპოლია ჯერ კიდევ არ არის და ამ სფეროებში დასაქმებულთა შემოსავლებზე იმოქმედა უარყოფითად. მონოპოლიის პირობებში მკვეთრად გაიზარდა ფასები მედიკამენტებზე, პროდუქტებზე, ტრანსპორტზე, სანვავზე და ა.შ. ასეთი სახის დანაშაულებრივი ეკონომიკური პოლიტიკის შედეგად მოსახლეობის უდიდესი ნაწილი უცებ მცირე დროში გაღატაკდა. ამის მიზეზი იყო ერთის მხრივ ის, რომ ის ფინანსური რესურსები, რომლებიც მოსახლეობაში იყო, მცირე ბიზნეს-ჯგუფების ხელში აღმოჩნდა და მეორეს მხრივ, მონოპოლიის შედეგად გაძვირებული ფასები. პროდუქციის და მომსახურების ფასებში მოგება ხშირ შემთხვევაში ათასობით პროცენტში ითვლებოდა ასე იყო მედიკამენტებზე. ანალოგიური სიტუაცია იყო ბევრ სხვა პროდუქტზეც: გავისენით შემთხვევა, როცა ერთ-ერთმა კომპანიამ 20 ლარად შექნილი ნაძვი 1000 ლარად გაყიდა და 5000 პროცენტისანი მოგება მიიღო. ვნახოთ რა ხდება სარეკლამო ბაზარზე მონოპოლიის შედეგად საერთო ნაციონალური მაუწყებელი დომინანტი ტელეკომპანიების ერთი ნუთი სარეკლამო დროის ღირებულება 4000 დოლარიდან იწყება. უფრო ღრმად ჩავწვდეთ ამ დანაშაულებრივი ეკონომიკური პოლიტიკის შედეგებს.

რა თქმა უნდა, ნუთში 4000 დოლარის გადახდას ცოტა თუ ვინმე შეძლებს ქართული ფორმებიდან და კომპანიებიდან. სამაგიეროდ ამ ტელეკომპანიების სარეკლამო დრო უხვადაა გაჯერებული უცხო კომპანიების პროდუქციის სარეკლამო რგოლებით. როგორც ვხედავთ, არა მხოლოდ საკრედიტო რესურსი, არამედ სარეკლამო რესურსიც ფაქტიურად მთლიანად უცხო კომპანიებზე მუშაობს. ამ დროს რაც არ უნდა კარგი პროდუქცია გქონდეს, როგორ გინდა, გაყიდო, თუ რეკლამა არ გაუკეთებ. შეიძლება ასეთ ვითარებაში თანაბარ კონკურენციაზე იყოს საუბარი?!

ყოველივე ზემოთქმულიდან კარგად ჩანს, რომ საბაზრო ეკონომიკაში თუ არ ჩაერივ და გარკვეული რეგულირება არ მოახდინე, არა „თავისუფალი კონკურენციის კანონი“, არამედ, ჯუნგლების კანონი მოქმედებს: „ძლიერი ჭამს სუსტს“.

ახლად წარმოშობილი ბიზნეს-ჯგუფების კომპანიები ოფშორულ ზონებში არიან რეგისტრირებულები, ყველამ კარგად იცის, ვინც დგანან მათ უკან და ვისი კომპანიებიცაა, მაგრამ ცოტა თუ ვინმე ლაპარაკობს იმ ეკონომიკურ და სოციალურ შედეგებზე, რაც ამ კომპანიებმა შეიძლება დამართოს ქვეყანას. ფაქტიურად ქვეყნის ფინანსური რესურსების უდიდეს ნაწილს ეს ბიზნეს-ჯგუფები აკონტროლებენ. ეს ფინანსური რესურსები საბოლოო ჯამში ოფშორულ ზონებში მავანისა და მავანის ანგარიშებზე ილექება.

დავაკვირდეთ რა ხდება, მუშაობს ერთგვარი „საქაჩი“, რომელიც საქართველოს მოსახლეობიდან თანხებს ქაჩავს და ოფშორულ ზონებში გადააქვს. ეს სისტემა განაპირობებს მოსახლეობის კიდევ უფრო გაღარიბებას და ცალკეული ბიზნეს-ჯგუფების არნახულ გამდიდრებას. მთავრობა გვიმტკიცებს რომ კორუფცია არ არისო, მაგრამ ის, რაც არის, კორუფციაზე გაცილებით დიდ საფრთხეს წარმოადგენს ქვეყნისათვის.

ჩემი ანალიზით, არსებული სისტემა ეკონომიკური განვითარების შეჩერების მიზეზი და არა ხელისუფლებაში მოსული ახალი ძალა. ამ სისტემის შედეგები მომავალში კიდევ უფრო სახიფათო იქნება!

როცა უცხოეთში დიდი ოდენობის ფინანსური რესურსი გადის, იზრდება მოთხოვნილება უცხოურ ვალუტაზე, რაც აისახება ლარის კურსზე. აქამდე ეს არ იგრძნობოდა ვინაიდან აგვისტოს ომის შემდეგ დიდი ოდენობის უცხოური ვალუტა შემოდოდა დახმარებებისა და კრედიტების სახით, რაც სტაბილურს ხდიდა ეროვნული ვალუტის კურსს. გარდა ამისა, თვითონ ეს სისტემა ახალია და საბოლოო სახეცოტახნის წინ მიიღო. მომავალში დახმარებები და საკრედიტო რესურსები შეიძლება იმ ოდენობით აღარ შემოვიდეს, სამუშაო ძალისა და პროდუქციის ექსპორტით მიღებული სავალუტო შემოსავლები კი შეიძლება საკმარისი არ აღმოჩნდეს. აი მაშინ, ლარის კურსს ეს სისტემა მოულოდნელად წამოსული ზვავით დაარტყამს.

მთავრობა გვიმტკიცებს, რომ საკმარისი რესურსები გვაქვს და ლარის კურსს არაფერი ემუქრება. ამტკიცებენ, რომ ის მილიარდები, რომელიც უცხოეთში საგარეო რეზერვის სახით აქვთ, ლარს ნებისმიერ საფრთხეს აარიდებს. ზუსტათ ასე გვიმტკიცებდნენ 1998 წელსაც. ამ პერიოდში საგარეო რეზერვი 280 მლნ. დოლარი იყო. როცა ეკონომიკური კრიზისი გაღრმავდა და ლარის კურსს „დაარტყა“, მთავრობამ მცირე დროში (1 თუ 1,5 თვეში) 200 მლნ. დოლარზე მეტი დახარჯა იმ იმედით, რომ ლარის კურსის ვარდნას შეინარჩუნებდა, მაგრამ ვერ უშველა. ბოლოს თავისუფალ ვარდნაში გაუშვა და კურსი დოლართან მიმართებაში 1,68 დან 2,60 ავარდა. ლარის კურსს არანაირი მილიარდები არ უშველის, თუ ზემოთ მოყვანილი სისტემა არ შეიცვალა. არ მინდა ვისაუბრო ლარის კურსის ვარდნის ეკონომიკურ შედეგებზე, რაც სრული კატასტროფა იქნება.

როგორც ვხედავთ, ეკონომიკა ნადგურდება, ჩვენი, როგორც ბუნებრივი ისე ფინანსური რესურსები უცხოეთში გაედინება და უცხო ქვეყნების ეკონომიკაზე მუშაობს, ადგილობრივი რესურსების მნიშვნელოვანი ნაწილი უცხოელების ხელში გადადის, საქართველოს მოსახლეობის დიდი ნაწილი მონურ შრომას ეწევა უცხოეთში, საქართველოში

დარჩენილ მოსახლეობას კი უმოწყალოდ ძარცვავს საკუთარი ხელისუფლება – იგი არ ერიდება ადამიანთა სიცოცხლისა და ერის გენოფონდის გაყიდვასაც კი!

ბიზნესის დანყება სულ სხვაა და მარტო რეგისტრაცია საკმარისი არ არის. ბიზნესის დასაწყებად საჭიროა: ოფისი, პროფესიული კადრები, საოფისე და საწარმოო მოწყობილობები, ფინანსური რესურსები და ა.შ. ყველა ამ ჩამოთვლილი მიმართულებით ხელისუფლება არანაირ პოლიტიკას არ აწარმოებს. სხვა ქვეყნებში დამწყები ბიზნესისთვის სხვადასხვა სახის ხელშეწყობა და შეღავათები არსებობს. ჩვენთან პირველივე დღიდან გადასახადები უნდა გადაიხადო. მხოლოდ ქართველ კაცს თუ მოუვა თავში აზრად, მომავალ წელში გადასახდელი მოგების გადასახადი, ავანსად გადაგახდევინოს სავარაუდო მოგების გადასახადის სახით მიმდინარე წელს. თუ გაგიმართლდა ბანკის კრედიტი შეიძლება აიღო მხოლოდ თვის შემდეგ, ისიც სტაბილური შემოსავლები თუ გაქვს. არადა, რომელ სტაბილურ შემოსავლებზეა საუბარი არასტაბილურ ქვეყანაში (საპროცენტო განაკვეთები 2-3 ჯერ მეტია, ვიდრე სხვა ქვეყნებში)?!

მიუხედავად ბევრი სასიკეთო და საინტერესო ცვლილებისა, სამწუხაროდ საქართველოს ახალმა ხელისუფლებამ არსებული სქემები და სისტემები ძირითადად დატოვა და როგორც ჩანს, მათ შეცვლას არც აპირებს. ჩემი დაკვირვებით, არც იმ საფრთხეებს აანალიზებს, რაც ამ სქემების არსებობის შემთხვევაში ქვეყანას წინ ელოდება. პრემიერმა ფრთხილი პოლიტიკა უნდა გავატაროთ, საბანკო სისტემა, რომ არ დავანგრიოთ!

დასანგრევი უნდა დაინგრეს და ახალი აშენდეს. ვის სჭირდება ისეთი ბანკები, რომლებიც უცხო კომპანიებს ამდიდრებენ და ქართულ ეკონომიკას და ქართულ სახელმწიფოს ანგრევენ, საქართველოს მოსახლეობას კი ალატაკებენ?! რა გამოდის? ანგარიში უნდა გაუწიოთ ყველას, მაგრამ არა საკუთარ ქვეყანას და მის მოსახლეობას!..

ახალი ხელისუფლება, გვაიმედებს, რომ ორი წელიწადი უნდა მოვითმინოთ და მერე ყველაფე-

რი კარგად იქნება. ეს მაშინ, როცა „გაჭირვებულმა“ მინისტრებმა ვერ მოითმინეს – ჯერ სარფიანი პრემიები დაირიგეს, შემდეგ კი ხელფასი გაიორმაგეს...

კარგია ახალმა ხელისუფლებამ სოფლის მეურნეობის აღორძინება რომ გადაწყვიტა. მაგრამ, გლეს ერთ ჰექტარზე 300-500 ლარს, რომ მისცემ, ჰექტრის მოვლა კი გაცილებით მეტი ჯდება, დანარჩენი თანხა საიდან უნდა აიღოს?! გაციემული კრედიტების მოცულობა უჩვენებს, რომ ეს სქემა, არ მუშაობს. ხელისუფლების ეს პროგრამა ძალიან ჰგავს სააკაშვილის ხელისუფლების „დასაქმების პროგრამას“. როცა პროგრამის განსახორციელებლად ჯერ 50 მლნ. ლარი გამოყო, შემდეგ 150 მილიონი. თუმცა, ამ თანხებით შექმნილი სამუშაო ადგილი არავის უნახავს(!)

სამწუხაროა ისიც, რომ საქართველოში შოუბიზნესზე გაცილებით უფრო მეტი იხარჯება, ვიდრე მეცნიერებაზე და განათლებაზე. ეს სფეროები წინა ხელისუფლებამ ფაქტიურად მიწასთან გაასწორა.

P.S.სულაც არ მინდა ახალი ხელისუფლების კრიტიკა, ამის საფუძვლიანი მიზეზი რომ არ არსებობდეს. დღევანდელმა მთავრობამ სხვა თუ არა, ერთი რამ კარგი გააკეთა: ნერტილი დაუსვა საქართველოს ისტორიის ერთ-ერთ შავ ლაქას, პერიოდს რომელსაც „ნაციონალური მოძრაობის“ მართველობის პერიოდი ექია. ნერტილი დაუსვა და შეაჩერა XXI საუკუნის ფაშისტური რეჟიმი საქართველოში. რომლის დროსაც ბევრი ზემოთ მოყვანილი და სხვა საშინელი სქემები და სისტემები მუშავდებოდა და ინერგებოდა.

ახალი მთავრობის პოლიტიკის ავკარგიანობაზე საუბარი, ალბათ ნაადრევია. ნეტავ ყველაფერი ისე გამოვიდეს, როგორც არჩევნების წინ „ვოცნებობდით“. თუმცა, დღემდე რაც კეთდება, თუ ამით ვიმსჯელებთ: „ეს გ ზა ეკლესიამდე ნამდვილად არ მიგვიყვანს“!..

ნასყიდა დარბუაშვილი,
ეკონომიკის აკადემიური
დოქტორი

მინას თვალისრივით უნდა გაფრთხილება და არა ხელაღებით გაყიდვა

ნუთუ ჩვენ არ შეგვიძლია თამამად მოვითხოვოთ უბრალო, ბუნებრივი რამ, რომ ქართველის მინა ქართველისავე იყოს.

ილია ჭავჭავაძე,
თხზულებათა სრული კრებული, ტ. IX, გვ. 264

კაცობრიობის მთელი ისტორიის განმავლობაში ხალხები სხვადასხვა მიზეზით გამუდმებით იცვლიდნენ საცხოვრებელ ადგილს. ეს ზოგჯერ ომების, ქვეყნების დაპყრობების გზით ხდებოდა, ზოგჯერაც მშვიდობიანად, ისე, რომ ეს ემიგრაცია მათთვისაც სასარგებლო იყო, ვინც სამშობლოს ტოვებდა და იმ ქვეყნისთვისაც, სადაც ისინი საცხოვრებლად და სამუშაოდ გადადიოდნენ.

ზოგიერთი ქვეყანა მაგალითად, აშშ, კანადა, ახალი ზელანდია, ავსტრალია ნამდვილად ვერ განვითარდებოდნენ ასე, რომ არა ემიგრანტები. აღსანიშნავია, რომ ამერიკელ ნობელიანტთა, განსაკუთრებით ეკონომიკის დარგში, დიდი ნაწილი სწორედ ამ ემიგრანტთა რიგებიდანაა. კარგი იქნება, თუ აქ ჯვორჯ სოროსს, თავად უნგრელ ემიგრანტს, ამერიკელ მილიარდელს გავიხსენებთ, რომლის განცხადებითაც, რომ არა ემიგრანტები, შეერთებული შტატები არ იარსებებდა.

ადრეული საუკუნეების ხალხთა გადასახლებებზე, - როგორც იყო ასურთა მიერ ებრაელთა აყრა-გადსახლება, არაბებისა და თურქების მიგრაციები და სხვ. რომ არაფერი ვთქვათ, ამ პროცესებმა განსაკუთრებით ფართო ხასიათი XVII-XVIII საუკუნეებში მიიღო. სწორედ ამ დროს გადასახლდნენ ევროპიდან ზემოთ აღნიშნულ ქვეყნებში კათოლიკეები, XIX საუკუნეში - ებრაელები, XX-ში - სომხები და ა. შ. განსაკუთრებით ბევრი ებრაელი გაექცა გერმანიიდან ფაშისტთა დევნას. ზემოთ აღნიშნული ქვეყნები დღესაც მრავალ ემიგრანტს იზიდავენ.

ქვეყნიდან გონიერი და ბევრით ადამიანების გასვლას „ტვინების გადინება“ ეწოდება. ეს ტერმინი, თუ არ ვცდები, მეთექვსმეტე საუკუნეში

წარმოიშვა, როდესაც კათოლიკეების მიერ დევნილი პროტესტანტები (გავიხსენოთ 1572 წლის ბართლომეს ღამე, როდესაც ერთი ღამის განმავლობაში პარიზის ქუჩებში 30,0 ათას პროტესტანტზე მეტი მოკლეს). ამ პერიოდის ფრანგი პროტესტანტები სხვა ქვეყნებში - აშშ, ინგლისი, სამხრეთ აფრიკასა და ნაწილობრივ გერმანიაში გადავიდნენ საცხოვრებლად და სამუშაოდ. ეს ჰუმანოტები (როგორც პროტესტანტებს საფრანგეთში ეძახდნენ) საზოგადოების ელიტას შეადგენდნენ და ცხადია, მათ მიერ ქვეყნის დატოვება დიდად საზარალო იყო საფრანგეთისთვის, ხოლო, სასარგებლო - ყველა იმ ქვეყნისთვის, სადაც ისინი გადასახლდნენ. მაგალითად, ჰუმანოტებმა, განსაკუთრებით ბერლინში ამ ქალაქის მკვიდრთა 20% შეადგინეს და შემდგომ მათგან ბევრმა ადამიანმა გამოიჩინა თავი. გვარების მიხედვით გაგერმანელებულ ფრანგთა გამოცნობა დღესაც შეიძლება.

ასევე ძალიან ისახელეს თავი ჩინელებმა ინდონეზიაში. 1995 წლამდე ისინი აქაური მოსახლეობის ოდენ 3%-ს შეადგენდნენ, მაგრამ ისე ენერგიულად და აქტიურად იყვნენ ჩაბმულნი სამეურნეო ცხოვრებაში, რომ ჯაკარტას საფონდო ბაზარზე კაპიტალის ბრუნვის 70%-ზე მეტი სწორედ ეთნიკურ ჩინელებზე მო-

დიოდა, 10-დან 9 კონგლომერატს სწორედ ისინი ფლობდნენ, სამასი მსხვილი კომპანიიდან 68% მათი საკუთრება იყო. ცნობილი ინდონეზიელი დიქტატორის სუხარტოს დროს ჩინელები დაარბიეს და ქვეყანა დაატოვებინეს.

ეკონომიკური თვალსაზრისით, ემიგრანტებმა საქართველოშიც გამოიჩინეს თავი. განსაკუთრებით უნდა დასახელდნენ სომხები და ებრაელები.

როგორც ჩანს, საქართველოში კვლავ შეიქმნა მდგომარეობა, რომელმაც ქვეყანა მიმზიდველი გახადა უცხოელებისთვის. ესენი ნაწილობრივ არიან ახალგაზრდები, რომლებიც მათთვის მისაღებ ფასად ჩვენს უმაღლეს სასწავლებლებში განათლებას ეზიარებიან. ამ მიზნით ჩამოდის ახალგაზრდობა ჩინეთიდან, აფრიკიდან, აღმოსავლეთ ევროპიდან, ინდოეთიდან და ა.შ. საკამათო არ უნდა იყოს, რომ განათლების მიღების შემდეგ ასეთი ხალხის საქართველოში საცხოვრებლად და სამუშაოდ დარჩენა მისასაღებელი იქნებოდა. ეს ნამდვილად ნაადგებოდა ქვეყნის ეროვნულ მეურნეობას და სარგებლობას მოუტანდა ჩვენ საზოგადოებას.

რა თქმა უნდა, ჩვენთვის მისაღები და მისასაღებელია აგრეთვე, თუ საქართველოში შემოვიდოდა კვა-

ლიფიცირებული მუშახელი, ჩაებმებოდა ქვეყნის სამეურნეო ცხოვრებაში და ამით ასარგებლებდა თავსაც და ქვეყანასაც.

მაგრამ ასეთ ხალხთან ერთად ბოლო წლებში ქვეყანაში ინტენსიურად შემოდიან აქსამუშაოს მძებნელი უბრალო, კვალიფიკაციის არმქონე ადამიანები, განსაკუთრებით ისინი, ვისაც საქართველოში მინის შექმნა და დასახლება სურს. აქ მათ ხიბლავთ გამარტივებული სავიზო რეჟიმი, კორუფციის დაბალი დონე, მინიმალური ბიუროკრატია, ბიზნესის წამოწყების სიადვილე, სწრაფი და გამჭვირვალე მომსახურება და ა.შ. ჩამოსულებს ზემოაღნიშნულის გარდა საქართველოში იზიდავთ ქართველი ხალხის სტუმართმოყვარეობა, გულითადობა, ზომიერი კლიმატი და სხვა.

სამწუხაროდ, ეს არის ძირითადად მოსახლეობის დაბალი კატეგორია, რომელთაც სამშობლოში 10 ათას დოლარამდე კაპიტალი დაუზოგავთ და სხვადასხვა კუთხეებში (ჯერ-ჯერობით ძირითადად ქართლსა და კახეთში) მრავალჯერ უფრო იაფად (350 დოლარადაც კი 1 ჰექტარი), ვიდრე ეს მათ საკუთარ ქვეყანაში შეეძლოთ, იძენენ მინებს, საცხოვრებელს და ოჯახებთან ერთად აქ სახლდებიან. მაგალითად, ა.წ. 28 აპრილს, სატელევიზიო გადაცემაში, P. S. – მთავარი თემა - „იყიდება თუ არა საქართველო“, წნორში

ინდოეთიდან ჩამოსული პენჯაბელი ფერმერი გულლიად ამბობს: „ინდოეთში ერთი ჰექტარი რომ გავყიდო, საქართველოში ამ ფულით 100 ჰექტარს შევიძენ“-ო.

ერთი პერიოდი იყო საუბარი და პრაქტიკული მცდელობაც ბურების საქართველოში ჩამოსახლებაზე (ცნობისთვის: ბურები სამხრეთ აფრიკაში ჰოლანდიიდან ჩასული ფერმერები არიან). კერძოდ, 2010 წელს მოხდა კიდევ სამხრეთ აფრიკიდან მათი რამდენიმე ოჯახის საქართველოში ჩამოსახლება, მაგრამ, სამწუხაროდ, აქ მხოლოდ მათი მცირე ნაწილი გაჩერდა საცხოვრებლად და სამეურნეო საქმიანობისათვის. „სამწუხაროდ“ იმიტომ ვამბობთ, რომ გამრჯე და ბეჯითი ბურების აქ დამკვიდრება გარკვეული მაგალითის მიმცემიც იქნებოდა ჩვენი გლეხებისთვის სამეურნეო აქტიურობის თვალსაზრისით და ვერც დემოგრაფიულ საფრთხეს გააჩენდა ქვეყანაში.

სამაგიეროდ, ჩვენს ქვეყანას ძალზე ეტანებიან ინდოეთის მკვიდრი (განსაკუთრებით პენჯაბელი) გლეხები, ასევე ჩინელები, არაბები ეგვიპტიდან, ალჟირიდან და ზოგიერთი სხვა ეკონომიკურად ჩამორჩენილი ქვეყნიდან. არაბულ გაზაფხულს (სოციალურ რევოლუციებს) ხალხი გამოექცა ტუნეზიიდან, ლიბიიდან და იემენიდან, სამოქალაქო ომს სირიიდან (ერთ მილიონზე მეტი), მატერიალურ

სიდუხჭირეს - ირანიდან, ბევრმა არაბმა დატოვა ერაყი და ა.შ. მათგან მრავალი ადამიანი სწორედ საქართველოში შემოვიდა. მათი წარმომადგენლის განცხადებით, 10 ათასი დოლარი საკმარისია აქ ბიზნესის წამოსაწყებად (პატარა კაფე, რესტორანი, სასტუმრო, სასოფლო-სამეურნეო სავარგულის შექმნა), რაც სხვაგან შეუძლებელია.

აღსანიშნავია, რომ ამ ქვეყნებიდან ჩამოსულებს თავდაპირველად ისე მოეწონათ აქ ცხოვრება და მუშაობა, ჩვენი სასოფლო-სამეურნეო სავარგულები, რომ დიდი რეკლამა გაუწიეს ყოველივე ამას, რის გამოც მათი ჩამოსვლა შემდგომ თვეებში კიდევ უფრო ინტენსიური გახდა. მაგალითად, 2013 წლის თებერვალში ეგვიპტიდან დასასახლებლად და სამუშაოდ ჩამოვიდა ათჯერ მეტი არაბი, ვიდრე 2012 წლის შესაბამის თვეს. ჯერჯერობით მსგავსი ტენდენცია შეინიშნება სხვა ქვეყნებიდან ჩამოსულთა მიხედვითაც.

ისმება კითხვა: **არის თუ არა სასარგებლო ქვეყნისთვის უცხოელებზე სასოფლო-სამეურნეო მიწების მიყიდვა?! ჩვენ ხაზს ვუსვამთ, - „სასოფლო-სამეურნეო“ იმიტომ, რომ მათზე არასასოფლო-სამეურნეო მიწების მიყიდვის ჩვენი ქვეყნისთვის სარგებლიანობა, ვფიქრობთ, ეჭვს არ უნდა იწვევდეს.** ამ გზით შემოდის ინვესტორი, კაპიტალს დებს ამ მიწაზე სასტუმროს, რესტორნის, სანარმოს თუ სხვა სამეურნეო ობიექტის ასაშენებლად და ასამუშაველად, რითიც სარგებლობს ორივე მხარე – ჩვენი ქვეყანაც და ინვესტორიც.

ახლა რაც შეეხება სასოფლო-სამეურნეო მიწებს, აქაც, მე ვფიქრობ, უნდა განვასხვაოთ ორი ასპექტი: **პირველი**, როდესაც მინის დიდ ფართობებს აუქციონის წესით ყიდულობს უცხოელი და **მეორე**, როდესაც პატარ-პატარა ფართობებს ყიდულობენ უცხოელი გლეხები აზია-აფრიკიდან (არა მგონია, ევროპა-ამერიკიდან, მით უმეტეს, ავსტრალიიდან აქ ფერმერი ჩამოვიდეს მინის შესასყიდად, ძალზე იშვიათი გამონაკლისის გარდა). ეს უკანასკნელნი აქ სახლდებიან, მრავლდებიან და ქვეყნის ისედაც მძიმე დემოგრაფიულ სურათს კიდევ უფრო

აპრარული სექტორი

ამძიმებენ (ამასთან დაკავშირებით მწერალი რევაზ ჯაფარიძე მასხენდება: კი თქვა მარქსმა პროლეტარებო ყველა ქვეყნისა შეერთდითო, მაგრამ ის ხომ არ უთქვამს, მაინც და მაინც საქართველოში შეერთდითო). ალბათ, ასეთ ლიბერალიზაციას ერიწინ უნდა აღუდგეს, უფრო სწორედ, მისი ლეგიტიმური ხელისუფლება, და არა ისე, როგორც ამას უკვე ადგილი ჰქონდა ქართლსა და კახეთში, როდესაც ადგილობრივი მოსახლეობა სტიქიურად გამოვიდა თავისი მიწების გაყიდვის წინააღმდეგ. ეს ქვეყნის იმიჯს ლახავს და ცხადია, მას მსოფლიო საზოგადოება ქსენოფობიაში დაადანაშაულებს.

სხვათაშორის, მსგავსი პრობლემები ზოგიერთ სხვა ქვეყანასაც აქვს. მაგალითად, როგორც ამ ბოლოს დროს მოსახლეობასთან შეხვედრისას პოლონეთში თავისი გავლენითა და მნიშვნელობით მეორე პარტიის - „სამართალი და სამართლიანობა“ ლიდერმა, ამ ქვეყნის პრეზიდენტის, ტრაგიკულად დაღუპული **ლეს კაჩინსკის ძმამ - იაროსლავმა განაცხადა, პარტიის ხელისუფლების სათავეში მოსვლის შემდეგ ჩვენი ერთ-ერთი ღონისძიება მიწების უცხოელთათვის მიყიდვის აკრძალვა, ხოლო ცრუმადიერ პირებზე გაყიდული მიწების უკან დაბრუნება იქნებაო (იხ. Gazeta Wyborcza, 2013 წლის 19 მაისი). მისივე განცხადებით, ამას ისინი გააკეთებენ ფრანგების მსგავსად, რომლებმაც უცხოელებზე მიწის გაყიდვა აკრძალეს.**

ამდენად, მისასალმებელია, რომ ბოლო ხანებში ასეთი ხალხისთვის ვიზების გაცემის პროცედურა შედარებით გამკაცრდა. აღნიშნულმა ღონისძიებამ და აგრეთვე იმან, რომ ჩამოსულები მიხვდნენ, რომ არც ისე ადვილია საქართველოში მიწის მალაფეფექტური დამუშავება-გამოყენება, იმოქმედა უცხოელთა შემოყვანის ინტენსიობაზე და ის მკვეთრად შეამცირა. კერძოდ, როგორც უცხოელთა ამ მიზნით შემოყვანით დაკავებული ერთ-ერთი ფირმის (Groun Immigration Consultancy Services) წარმომადგენელი აცხადებს, **თუ ადრე მის ფირმას ერთი თვის განმავლობაში საქართველოში 400-700 გლეხი შემოჰყავდა, ძირითადად**

ინდოეთიდან, ახლა ეს მაჩვენებელი მკვეთრად შემცირდა.

ეს კი იმან გამოიწვია, რომ როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, ამ საქმეში ჩაბმული ფირმები მიწის მყიდველ გლეხებს ვარდისფრად უხატავდნენ საქართველოში მიწაზე მუშაობის პერსპექტივასა და აქედან მიღებულ სარგებელს. ამას მრავალი მათგანისთვის იმედის გაცრუება მოჰყვა. ინდოეთის ტელევიზიას ისიც კი გადაუცია, თუ როგორ მოიკლა თავი ერთმა გაკოტრებულმა ინდოელმა გლეხმა. სხვა გლეხის გაცხადებით, ყოფილა შემთხვევა, როდესაც ინდოელი გლეხი, რომელსაც რის ვაი-ვაგლახით მოუგროვებია 5-7 ათასი დოლარი, საქართველოში მიწა შეუძენია, მაგრამ ვერ მიუღია სათანადო შემოსავალი და უკან ცარიელი ხელებით გაბრუნებულა (აღნიშნული მაგალითები ამ ბოლო დროს გაზეთმა „The Georgia Times“-მა გამოაქვეყნა, წერილით: „ინდოელები საქართველოში: „ტრეფიკინგის მსხვერპლნი თუ იაფი მიწის მძიებელნი“ (იხ. GT, 2013 წლის 13 მაისი).

იმ მიზნით, რომ გამოგვერკვია, თუ რას ფიქრობენ შესაბამისი ქართველი სპეციალისტები მიწების უცხოელთათვის მიყიდვის თაობაზე, კითხვით რამდენიმე მათგანს მივმართეთ. ეკონომიკის დოქტორის, ყოფილი ფინანსთა მინისტრის პროფესორ დავით იაკობიძის განცხადებით:

- **მიწა უნდა დაიხნას და დაითესოს;**
- **მიწას ფერმერმა, აგროკულტურის მცოდნე კაცმა უნდა უპატრონოს;**
- **ამის მისაღწევად უნდა ჩატარდეს აგრარული რეფორმა.**

ახლა საკითხი უფრო გასაგები რომ გახდეს, ცოტა გავშალოთ მესამე პუნქტი: **ა.** ჩვენი მიწის სავარგულეების მეპატრონე 700 ათასამდე კაცია, რომლებიც 2,5 მილიონ მიწის ნაკვეთს განკარგავენ. შესაბამისად რეფორმა უნდა წარიმართოს ლოკაციური მეტოდით (развёртывание земельных участков), რათა შევძლოთ ფერმერულ მეურნეობათა ფორმირება; **ბ.** რეფორმის საფუძველში უნდა ჩაიდოს კანონი სასოფლო-სამეურნეო მიწის შესახებ (იხ. დანიის მაგალითი); **გ.** უნდა შეიქმნას სადაზღვევო მექანიზმი და ფერმერების დაკრედიტების სის-

ტემა; **დ.** პროდუქციის წარმოება-რეალიზაციის კლასტერული სისტემა დამისი ფუნქციონირების მექანიზმი; **ე.** შემუშავდეს ფერმერების სწავლებისა და აგრარული (გლობალური დათბობა, თანამედროვე აგრიკულტურული მიღწევების დანერგვა და ა.შ.) კვლევების სისტემა;

აღნიშნულის განხორციელებისას უცხოელი მასობრივად ვერ ჩამოვა, ხოლო, ვინც ჩამოვა, ჩვენ გამოგვადგება. ასევე სოფლის მეურნეობას და არა სოფელს, მოსცილდება ათასობით მიტმასნილი კაცი, ვისაც ვერ გაუგია, აქ არის თუ იქ. რაც შეეხება საქართველოში უცხოელთა ჩამოსახლებას, ამას სხვა მიზეზი აქვს, ლიბერალური (უაზრო) კანონები მხოლოდ აადვილებენ ამ საქმეს. მაგალითად, ჩინელებს სხვა ამოძრავებთ, პენჯაბელებს – სხვა.

ამ საქმეში ჩვენ შეგვიძლია ვიხელმძღვანელოთ სხვა ქვეყნების მაგალითებით. მაგალითად, ზემოთნახსენებ დანიაში ერთ პირს არა აქვს უფლება ჰქონდეს 2 ნაკვეთზე მეტი 24 ჰა საერთო ფართობით, ამასთან, ნაკვეთებს შორის მანძილი არ უნდა აღემატებოდეს 20 კილომეტრს. თუ მაინც არსებობს მოთხოვნა ვინმეს ჰქონდეს 24 ჰა-ზე მეტი, მაშინ ამ საკითხს უმაღლესი ხელისუფლება იხილავს. მიწის ყიდვა არსად არავის არ შეუძლია, თუ არ დასტურდება მისი წინა საქმიანობით, რომ ის ფერმერია ან აქვს სპეციალური განათლება. სხვათაშორის, აშშ-ს აგრარულ შტატებშიც (არსებობს ასეთი ცნება) ანალოგიური წესებია. შედარებით ლიბერალურია მიწის გასხვისების საკითხი ესპანეთში, მაგრამ იქაც ისეთი პირობებია, რომ მიწის ბაზარზე უცხოელი ვერ შევა. არის კიდევ ერთი პრობლემა: მცირე ნაკვეთები უნდა უზრუნველყოფდეს სამუშაო საათების წლიური ოდენობის 75 პროცენტს მაინც, რომ ადამიანი სოფლის მეურნეობის მუშაკად ჩაითვალოს. დასკვნა: მიწა უნდა მიეყიდოს ღირსეულ მიწათმოქმედს, მიუხედავად ეროვნებისა და ა. შ. მაშინ თავი ქუდში გვექნება...

– ბატონო დავით, პაკისტანელები, ინდოელები, ჩინელები, არაბები მოედვენ ქართულ ველ-მინდვრებს, ამის შემხედვარეს თავი ქუდში როგორ უნდა გვექონდეს?!

– საჭიროა აგრარული რეფორმა. ჯერჯერობით ჩვენ აგრარელებს კარგად არა აქვთ გარკვეული, რა გააკეთონ. მათი მრჩევლები კი საქართველოსთვის შეუფერებელ ვარიანტებს სთავაზობენ, იმიტომ, რომ სხვა არ იცინა.

ეკონომიკურ მეცნიერებათა დოქტორი, სტუ სრული პროფესორი **პაატა კოლუაშვილი**: საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლომ 2012 წლის 26 ივნისს გააუქმა „სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის საკუთრების შესახებ“ საქართველოს კანონში გათვალისწინებული შეზღუდვები უცხოელთა მიერ სასოფლო-სამეურნეო მიწის შესყიდვასა და საკუთრებაში ქონაზე. ამით საქართველოს სასოფლო-სამეურნეო მიწა – საქართველოს ყველა მოქალაქის და მათი შთამომავლობის საარსებო ბაზა – გატანილი აღმოჩნდა მსოფლიოს ღია ბაზარზე, სადაც, დღესდღეობით არცერთი კონკურენტუნარიანი საქართველოს მოქალაქე არ არის. ამის მიზანი იყო საქართველოს დემოგრაფიული დაქარბულიზაცია და მისი მიწა-წყლის ათვისება ახალი, გარედან მოყვანილი ან ბუნებრივად იმიგრირებული მოსახლეობის მიერ.

საქართველოს სახელმწიფო ვალდებულია თავისი მოქალაქის წინაშე, რომ სასიცოცხლოდ აუცილებელი რესურსები არ შემცირდეს და უზრუნველყოს იმიგრაციის საკმარისად მკაცრი კონტროლი, მოქალაქეთა გამრავლების ტემპების გავლით, რომ საქართველოს მოქალაქეთა შთამომავლობა განჭვრეტად მომავალში არ დადგეს სასურსათო, ეკოლოგიური, კრაუ-დინგული, ეკონომიკური, დემოგრაფიული, სოციალური და სხვა სახის მძიმე გამოწვევების წინაშე.

მსოფლიოს თითქმის ყველა ქვეყანა ფრთხილად ეკიდება სასოფლო-სამეურნეო მიწის უცხოელებისთვის მიყიდვის საკითხს და ეს სფერო უმკაცრესად რეგულირდება. ისინი მიიჩნევენ, რომ მიწის განუსაზღვრელი ოდენობით გასხვისება ქვეყნის სასიცოცხლო ამოცანებთან და ინტერესთან შეუთავსებელია.

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებების სამოტივაციო ნაწილი არაკონსტი-

ტუციურად თვლის უცხოელთათვის სასოფლო-სამეურნეო მიწის საკუთრებაში ქონის ბლანკეტურ (სრულად) აკრძალვას და არა ამ უფლებების შეზღუდვას.

ამიტომაც შესაძლოა ჩამოყალიბდეს ისეთი საკანონმდებლო რეგულირება, რომელიც უშვებს უცხოელთა მიერ მიწის საკუთრებაში ქონას, მაგრამ მხოლოდ გარკვეული შეზღუდვებით. ასეთი შეზღუდვა შეიძლება უცხო ქვეყნების პრაქტიკიდან გავითვალისწინოთ როგორცაა: მაგალითად, ავსტრიაში (უცხოელი 10 წელი მაინც უნდა ცხოვრობდეს ქვეყანაში, სადაც ის სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწას შეიძენს) ან კიდევ თურქეთში (მას მხოლოდ გარკვეული ოდენობა სასოფლო-სამეურნეო მიწისა შეუძლია ჰქონდეს საკუთრებაში), ან კიდევ პოლონეთში (სანებართვო სისტემა ამუშავდეს), საინტერესოა გერმანიის მაგალითი (სადაც მყიდველი ამ მიწის დამუშავების კონკრეტულ გეგმას წარადგენს და ეს გეგმა უნდა იყოს გერმანიის პოლიტიკურ-სოციალური ინტერესის შესაბამისი. იგივეა ავსტრიაშიც). სასარგებლო იქნება არგენტინის მაგალითის გამოყენებაც, სადაც ს/ს მიწის მაქსიმუმ 20%-ის გასხვისება არის უცხოელებზე დაშვებული. შეზღუდვა ასევე შესაძლებელია იქნება, ან რამდენიმე ელემენტის ერთმანეთთან შერწყმით. ევროკავშირის რიგ ქვეყნებში სახელმწიფო დონეზე (ირლანდია, ჩეხეთი) იკრძალება ან იზღუდება ს/ს მიწის უცხო ქვეყნის მოქალაქეებისთვის ან არარეზიდენტი იურიდიული პირებისთვის გადაცემა. ამ საკითხისადმი მსგავსი დამოკიდებულებაა შვეიცარიაში, საფრანგეთში, იაპონიაში, ისლანდიაში, დანიაში, ახალ ზელანდიაში, მექსიკაში, აშშ-ში, კანადასა და ავსტრალიაში და ა.შ. **ახალ ზელანდიაში შექმნილია მიწის დაცვის ტრიბუნალი და ეს ორგანო კონკრეტულად განიხილავს 2 ჰა-ზე მეტი მიწის შესყიდვის მსურველთა ყოველ განცხადებას, დადებითი გადაწყვეტილება კი უამრავი მოთხოვნის შესრულებაზეა დამოკიდებული** (ეს მოთხოვნები ეხება სპეციალურ ს/ს განათლებას, აგრარული შრომის გამოცდილებას, სოფლად ცხოვრ-

ბას, სათანადო კაპიტალის ფლობას და სხვ.).

საჭიროა „სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის შესახებ“ საქართველოს კანონში შევიდეს რიგი ცვლილებები, რომელშიც თანამედროვეობასთან მორგებულად აისახება ის რეგულაციები (შეზღუდვები), რომლებიც ეხება უცხოელებზე ს/ს მიწის გასხვისებას.

პაატა გუგუშვილის ეკონომიკის ინსტიტუტის დირექტორის, ეკონომიკურ მეცნიერებათა დოქტორის, პროფესორ **რამაზ აბუასაძის** აზრით, საქართველო მცირემიწიანი ქვეყანაა, მეტად გართულებული ტერიტორიული პრობლემებით. ამიტომ, ამ პირობების გათვალისწინებით მიწის ყიდვა-გაყიდვის კანონმდებლობა უნდა დაიხვეწოს. იგი უშუალოდ უკავშირდება საქართველოს არსებობა-არარსებობის სკიტხს. ამ საკითხზე უნდა იმუშაონ შესაბამისი მაღალი კვალიფიკაციის მქონე სპეციალისტებმა (ეკონომისტებმა, იურისტებმა, სოციოლოგებმა და ა.შ.) და მთავრობას წარუდგინონ თავიანთი მოსაზრება. საერთოდ, ალბათ, სასოფლო-სამეურნეო მიწა არ უნდა მიეყიდოს ქვეყნის მოქალაქეობის არმქონე პირებს, ხოლო მოქალაქეობის მიღების პროცედურები უცხოელებისთვის უნდა გართულდეს.

პანო ჩხაიძე, საინვესტიციო კომპანიის „ვანო და კომპანის“ სამეთვალყურეო საბჭოს თავმჯდომარე, 1993 წლიდან ახალ საქართველოში მასობრივი პრივატიზაციის პროცესის ადგილიდან დაძვრის ნორმატიული საფუძვლების შემქმნელი და პრაქტიკულად განმახორციელებელი, ეკონომისტი და მათემატიკოსი:

– შინაური თუ უცხოელი, ვერავინ მიიღებს ეფექტს იაფ მიწაზე!!!

ბატონი ვანო ერთადერთ სწორ და ყველა პრობლემის გადამწყვეტ, უმოკლეს გამოსავლად მიიჩნევს სახელმწიფო საკუთრებაში დატოვებული, 3 მილიარდ კვ. მეტრზე მეტი სასოფლო-სამეურნეო მიწების პრივატიზაციის დასრულებას – ჩვენ მოქალაქეებზე მისი შეძლებისდაგვარად თანაბრად და აუცილებლად უფასოდ დარიგების გზით. მისი აზრით, მხოლოდ ამ გზით გაიზრდება მიწის ფასი, მოიზიდება საკმარისი

ინვესტიციები და მიღება სასურველი შედეგი. ჩვენი კანონით სასოფლო-სამეურნეო მიწის ყიდვა ადრე მხოლოდ საქართველოს ფიზიკურ, ან იურიდიულ პირს შეეძლო, რაც პრივატიზაციის დასრულებამდე და მიწის ფასის შესაბამის გაზრდამდე, ალბათ, ჩვენი ქვეყნისათვის სასურველი იყო. თუ მიწა უფასოდ ვერ დავეურიგეთ ჩვენს მოქალაქეებს, ასე ის მაინც ხერხდებოდა, რომ ვერც უცხოელი იყიდდა იაფად ჩვენს მიწას, თუმცა პრივატიზაციის დასრულებისთვის საჭირო მოკლე პერიოდში, ცხადია, ეს არაკონსტიტუციური გადაწყვეტილება იყო და გაუქმდა.

მოკლედ, ერთადერთი სწორი გზა იყო დარჩება, მოქალაქეებზე მიწების უფასოდ განსახელმწიფოებრიობის შემდეგ სოფლის მეურნეობაში სახელმწიფოს რაიმე ჩარევა, მინიმუმ 3-5წლით, კატეგორიულად შეწყდეს.

ქვეყნისთვის მთავარია ყოველკვადრატულ მიწაზე მეტი დოვლათის მიღება და ეს მეტი კერძო კონკურენციით უფრო სწრაფად მიიღწევა. მთლიანი შიდა პროდუქტი, მოგება, შრომის ანაზღაურება და ა.შ., რაც მეტი იქნება ქვეყანაში, მით უკეთესი.

რაც შეეხება ცნობილ ფობიებს, შემდგომ ეტაპზე:

• მიწას, როგორც სხვა უძრავ ფასეულობას, ვერავინ ვერსად წაიღებს;

• რაც უფრო დივერსიფიცირებული იქნება გარე ინტერესი ჩვენი სახელმწიფოს კანონებით და საფუძვლებით, მით უფრო განვითარდება საერთაშორისო ტექნოლოგიებისა და განვითარების

კონკურენცია და თან უფრო დაცული იქნება ტერიტორია – მთავარია ფარულად და კომპაქტურად ხალხი არ ჩამოასახლოს ვინმემ და მერე სეპარატიზმი არ გააღვივოს, თორემ თითო-ორი ინიციატივა და ჩვენზე უკეთ რაიმე ჩვენი საქმის გამკეთებელი, პირიქით, კარგია;

• რაც უფრო მომგებიანი გახდება მიწის ბიზნესი, ბოლოს, ასეთ საქმეში, უცხოელს აუცილებლად ისე ადგილობრივები ჩაანაცვლებენ, ვინაიდან ადგილზე საქმე უფრო გულით და ადვილად კეთდება, ვიდრე შორიდან – გადახედეთ საქმეებს, რომლებიც უკვე განვითარდა და დარწმუნდებით... - გვითხრა ბატონმა ვანო ჩხაიძემ.

დემურ გომიორაძე, ექსპერტი: **ბატონო დემურ, როგორ უყურებთ სასოფლო-სამეურნეო მიწის გაყიდვას?**

ამ ეტაპზე ძალიან ცუდად! ლატა ქვეყანაში ეს საშიშია, ამასთან, ეს „ნაცებს“ შეგნებულად ჰქონდათ ბლოკირებული, რომ ქართველებს არ ეყიდათ! არანაირი გაყიდვა უცხოელებზე ... შეიძლება წინასწარ მოიზომოს რაღაც ადგილი, მაგალითად, 1-2 პროცენტი და მხოლოდ ის გაიყიდოს... სხვა გამორიცხულია. ქართველი ლატაკია, ვერაფერს იყიდის და ... მალე უმინოდ დარჩება.

რევაზ ლორთქიფანიძე, - ეკონომიკურ მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი:

ბატონო რევაზ, თქვენი აზრი მანტერესებს სასოფლო-სამეურნეო მიწის გაყიდვის თაობაზე...

მიწის გაყიდვა რა პრობლემაა,

ამას წინ არაფერი არ უნდა ედგას, მაგრამ, ამასთანავე, ზომიერი გადასახადი ისეთი უნდა იყოს, რომ აიძულებდეს მესაკუთრეს მიწის რაციონალურ გამოყენებას. მაშინ აზრს მოკლებული იქნება მიწის არასასოფლო დანიშნულებით შექენა.

მე აქ უფრო უცხოელისთვის მიყიდვას ვგულისხმობ...

განსხვავებას ვერ ვხედავ, უცხოელი სხვას ამოეფარება, თუ მიწის შესყიდვა დასჭირდება. რაც შეეხება უცხოელების კომპაქტურად ჩასახლებას, განსაკუთრებით ქვეყნის სასაზღვრო რეგიონებში, მიწის დანიშნულების შეცვლას და სხვა, ეს აკრძალული უნდა იყოს და საგადასახადო კოდექსიც არ უნდა იძლეოდეს ამის საშუალებას.

ისე, ებრაელები არ ყიდნიან მიწას სხვებზე, მაგრამ სამართვად რომ გადასცემ სხვას 2-3 თაობით და უფრო მეტად, ფაქტობრივად მაინც მისია. შესაძლებელია ეს ფორმაც გამოვიყენოთ. მაგრამ ეს მიწის ბაზარს უფრო მწირს გახდის ჩვენს პირობებში. ისე, დამატებით ამას დაკვირვება და შესწავლა უნდა შესაბამის სპეციალისტებთან ერთად.

ამას წინათ კახეთში ვიყავი და იქაურები ჩიოდნენ, მიწებს სპარსელები ყიდულობენ, არც თავად ამუშავებენ და არც ჩვენ საქონელს უშვებენ შიგ, რომ მოძოვონ...

ეს საშინელებაა, ნამდვილად...

და რა უნდა ქნას ქვეყანამ ამის საწინააღმდეგოდ?

გადასახადები. გადასახადებს ვერ გადაიხდიან და სახელმწიფო დაუყადალებს.

ბივი ბაღიანაშვილი, ეკონომიკურ მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი, ეკონომიკის ექსპერტი
„უცხოელებზე მიწის ყიდვა-გაყიდვის საკითხთან დაკავშირებით საჭიროა გავითვალისწინოთ, როგორც მინიმუმ, ორი ფაქტორი პრობლემის არსებობა – ეკონომიკური და სოციალური. ეკონომიკური პოზიციებიდან გამომდინარე, რათქმუნდა, შეზღუდვის არასასურველობა უცხოელების მიერ მიწის შეძენის პროცესისა ნაკლებად საკამათოა (თუმცა აქაც გასათვალისწინებელია ისეთი ასპექტები, როგორცაა მიწის პირდაპირ სასპეკულაციოდ გამოყენების აკრძალვა, მისი დანიშნულების მიხედვით ექსპლოატაცია, მიწასთან დაკავშირებულ სამუშაოებში პირველ რიგში ადგილობრივი მოსახლეობის დასაქმება და ა.შ.).“

რაც შეეხება სოციალურ ფაქტორებს, საქართველოს დემოგრაფიული და ეროვნული თავისებურებიდან გამომდინარე, ცხადია, რომ მიზანშეწონილი არაა მიწის, როგორც ობიექტის „თავისუფალ მიმოქცევაში“ უკონტროლო გაშვება. როგორც პრაქტიკა გვიჩვენებს, ამან შესაძლოა გამოიწვიოს ქვეყანაში სხვადასხვა ხასიათის არასასურველი პრობლემები.

აღნიშნულთან მიმართებაში დამაბალანსებელი და მარეგულირებელი როლი უნდა შეასრულოს პირველ რიგში, მიგრაციის კანონმა, რისი შემუშავებაც, ჩემი აზრით, გაუმართლებლად ჭიანჭურდება. ამ კანონის საკანონმდებლო ორგანოებში მიღებამდე სასურველია მისი პროფესიული საზოგადოების მიერ განხილვა და შემდომ ყველა გამოთქმული პრინციპული შენიშვნის ასახვა-გათვალისწინება“.

ამას წინათ, კერძოდ კი გაზეთ The Georgian Times-ის 27 მაისის ნომერში გამოქვეყნდა ეკონომიკურ ექსპერტ **ირაკლი ლექვინაძესთან** ჟურნალისტ **ლიკა მოსიაშვილის** ინტერვიუ. კითხვაზე, **თუ როგორ უნდა შეუთანხმოს ხელისუფლებამ ქვეყნის მოთხოვნილება უცხოურ ინვესტიციებზე, განსაკუთრებით აგრარულ სფეროში, მისი ეროვნული მემკვიდრეობის დაცვის ინტერესებთან**, ინტერვიუერი აცხადებს:

„მე არაფერი მაქვს უცხოური ინვესტიციების სანინალმდევო. ვფიქრობ, რომ ქვეყნის სოფლის მეურნეობისთვის კარგია თუ ისინი (იგულისხმება უცხოელი ინვესტორები) ქართულ მიწაზე ოჯახებსაც შექმნიან... მათ შემოაქვთ კაპიტალი, ცოდნა და გამოცდილება, რომელიც ძალზე სასარგებლოა ქართული სოფლისთვის. სხვა საკითხია მიწა გავყიდოთ, თუ გადავცეთ გრძელვადიანი სარგებლობისთვის. ადგილობრივ მკვიდრთა კონფლიქტები უცხოელ ინვესტორებთან ჩემთვის უსამართლო და მიუღებელია. ადგილობრივებს არ შეუძლიათ მიწების დამუშავება და არც იმაზე არიან თანახმა, რომ სხვამ გააკეთოს ეს. უფრო ხშირად ინვესტორები კერძო მესაკუთრეებისგან ყიდულობენ მიწას, და არა სახელმწიფოსგან. ეს არ უნდა იყოს აკრძალული არც ქართველი და არც უცხოელი ფერმერებისთვის. უფრო მეტიც: თუ არ გვინდა ამ სექტორის პოტენციალის დაკარგვა, უნდა დაიბეგროს მიწის ის მფლობელები, რომლებიც მიწას არ ამუშავებენ. ახლა ჩვენი მიწების ნახევარიც არ მუშავდება, და მიწის ყიდვა-გაყიდვაზე აკრძალვები კიდევ უფრო გააუარესებს მდგომარეობას“.

კატეგორიულად ვერ დავეთანხმებით ამ აზრის ავტორს, განსაკუთრებით ქართულ მიწაზე უცხოელების დასახლებისა და აქ ოჯახების მოწყობის თაობაზე. ეს ხომ ქვეყანაში შექმნილ მძიმე დემოგრაფიულ მდგომარეობას კიდევ უფრო დამძიმებდა. კიდევ ერთხელ გვსურს გავიმეოროთ: **სოფლის მეურნეობა სპეციფიკური დარგია და მას მხოლოდ ეფექტიანობის თვალსაზრისით არ უნდა ვუყურებდეთ!**

ბოლო ხანებში ქვეყნის პარლამენტი ინტენსიურად მუშაობს მიწის კანონმდებლობის დასახვეწაზე. უკვე შეიძლება ახალი ხელისუფლების მიდგომებზეც ვისაუბროთ. როგორც უმრავლესების დეპუტატი **დავით ლორთქიფანიძე** აცხადებს, ახალი საკანონმდებლო წინადადების მიხედვით უცხოელზე შეიძლება გასხვისდეს სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის ფონდის მხოლოდ ხუთი პროცენტი.

საკანონმდებლო წინადადება უცხოელზე მიწის გასხვისების კრიტერიუმსაც ადგენს. კერძოდ, მასზე მიწის გასხვისება შესაძლებელია იმ შემთხვევაში, თუ ის 10 წლის განმავლობაში საქართველოში ცხოვრობს. ასევე 2,5 ჰექტრის ოდენობითაა განსაზღვრული მიწის მაქსიმუმი, რომელიც უცხოელზე შეიძლება გასხვისდეს.

მიგვაჩნია, რომ მომავალი კანონმდებლობა გარკვეულად დაარეგულირებს ამ მეტად რთულ, ქვეყნისთვის არსებით საკითხს.

დასასრულს, უნდა აღვნიშნოთ შემდეგი: **ბოლო წლებში ქართულ სოფელზე ისე მსჯელობენ, როგორც ფირმაზე, რომელიც აუცილებლად ეფექტიანად უნდა ფუნქციონირებდეს და მოგება უნდა მოჰქონდეს.** ეს ნამდვილად ასე არ არის. სინგაპურად გადაქცეული საქართველო - საქართველო აღარ იქნება. ამიტომ, ვიდრე გვიან არაა, ყველანიარად უნდა ვეცადოთ იქ მცხოვრებ ხალხს ხელი შევუწყოთ. წინააღმდეგ შემთხვევაში, ადამიანი, რომელიც სოფელს რამდენიმე წლით მონყდება და ქალაქში ცხოვრებას გაუგებს გემო, ის შემდეგ უკან დამბრუნებელი აღარაა. შედეგად ჩვენ სოფლებს მოკლე ხანში გაუკაცრიელება ელის. მას კი არამხოლოდ დემოგრაფიული პრობლემები მოჰყვება (გამრავლების ტემპები, მიუხედავად იმისა, რომ ქალაქი სოფელზე მდიდარია, სოფლად უფრო მაღალია), არამედ ქართული ტრადიციების დაკარგვაც. **მოკლედ, საქართველო ის ქვეყანა აღარ იქნება, რომელსაც ჩვენ ვიცნობთ და გვიყვარს.**

ამ ასპექტში მეტად დროული (იქნებ ცოტა დაგვიანებულიც) მეჩვენება „ქართული ოცნების“ მიერ ქართული სოფლის აღორძინებისკენ გადადგმული ნაბიჯები.

მსგავსი პრობლემების სიმძაფრე კარგად აქვთ გაცნობიერებული ევროპაში, სადაც თვალისჩინივით უფრო ხილდებიან სოფელს და არამხოლოდ კომერციული ინტერესების გამო – ევროპაში ადგილობრივი ტრადიციების შენარჩუნება სურთ!

**ამბროსი ბრიშიკაშვილი,
ლია პიტიურიშვილი**

რა უზლის ხელს თვითმმართველობების განვითარებას?!

როგორც მსოფლიო პრაქტიკა ცხადყოფს, სახელმწიფოს განვითარება ფაქტიურად წარმოუდგენელია ადგილობრივი თვითმმართველობების განვითარების გარეშე. რადგანაც ქვეყნის ეკონომიკის გაჯანსაღების უზრუნველყოფის საქმეში მნიშვნელოვან როლს სწორედ ადგილობრივი თვითმმართველობები ასრულებენ.

აქედან გამომდინარე, წინა პლანზე წამოიწივს ეკონომიკური პროცესების რეგულირების ტერიტორიულ ასპექტებზე ყურადღების კონცენტრირების საკითხი, რამაც ასახვა უნდა ჰპოვოს სახელმწიფო რეგიონული ეკონომიკური პოლიტიკის შემუშავება-განხორციელების პროცესის სრულყოფაში სწორედ ცალკეული ტერიტორიული ერთეულების (რეგიონების, რაიონების, მუნიციპალიტეტების) თავისებურებათა, ინტერესთა და კონკრეტულ ამოცანათა გათვალისწინებით.

ქვეყნის რეგიონული განვითარების პრობლემა უპირველესად ტერიტორიული ერთეულების უთანაბრო სოციალურ-ეკონომიკურ განვითარებასთანაა დაკავშირებული¹.

შექმნილ პირობებში აუცილებელია ეკონომიკაზე ახალი, ეფექტიანი მეთოდებით ზემოქმედება, რომელთა შორის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესია პროგრამულ-მიზნობრივი პროგრამირება, რაც შესაძლებლობას იძლევა კვალიფიციურად, საიმედოდ, მოკლე ვადაში, სახელმწიფოს ერთიან პოლიტიკასთან კავშირში გადაწყდეს ცალკეული რეგიონების სტრატეგიული პრობლემები. რეგიონული პროგრამების შემუშავებისა და განხორციელების საბაზისო მეთოდოლოგიური პრინციპებია; პროგრამის მიზნების, ამოცანების კომპლექსურობა, სინქრონულობა და და სისტემატურობა; პროგრამის ღონისძიებათა გარანტირებული შემუშავება და განხორციელების ალტერნატიული პირობების გათვალისწინება; რესურსული უზრუნველყოფა; პროგრამის ამოცანათა დამისამართება;

ადგილობრივი თვითმმართველობების მომავალი განვითარებისთვის აუცილებელია მნიშვნელოვანი საკანონმდებლო ცვლილებები გატარდეს საკანონმდებლო დონეზე. განსაკუთრებით აღსანიშნავია საბიუჯეტო მოწყობის კუთხით გასატარებელი ღონისძიებები. საბიუჯეტო სისტემის სრულყოფილი კონტროლისთვის აუცილებელია საქართველოში გატარდეს შემდეგი სახის რეფორმები;

- სახელმწიფო აუდიტის დაახლოება თანამედროვე ევროპულ სტანდარტებთან;
- ადგილობრივი თვითმმართველობების განვითარების გეგმის შედგენა;
- ადგილობრივი ბიუჯეტის დაგეგმვისას თანამედროვე ევროპული მიდევების გამოყენება;
- ადგილობრივი მნიშვნელობის საკითხების გადაწყვეტისას მოქალაქეების მასშტაბური ჩართულობა;
- ადგილობრივი ბიუჯეტით გათვალისწინებული ხარჯვითი ნაწილის მასშტაბულად ტრანსფარანტულობა;
- ადგილობრივი თვითმმართველობების უმაღლეს საჯარო მოხელეების საქმიანობაზე მოქალაქეების მხრიდან კონტროლის მექანიზმების შემუშავება;

1 ნარიმანიშვილი ე. რეგიონული ეკონომიკური განვითარების სტრატეგიული მიმართულებები და დაგეგმვის მეთოდოლოგია. თბ. 2013. პაატა გუგუშვილის ეკონომიკის ინსტიტუტის ვვლეების კრებული. გვ. 422.

ვეთანხმებით ცნობილი რუსი მეცნიერის ვიქტორია პროხოროვას აზრს იმასთან დაკავშირებით, რომ მხოლოდ იმ შემთხვევაში შეიძლება ტერიტორიული ერთეულების განვითარება, როცა ხდება;

- მეცნიერებისა და განათლების ერთ სისტემად ინტეგრირება;
- კვლევებისა და განათლების სტანდარტების შეთანხმებულობა;
- განათლების, მეცნიერების და ბიზნესის ინტერესების თანხვედრა ადგილობრივი ტერიტორიული სუბიექტების განვითარებისთვის².

საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ მოქალაქეების ნდობის დაკარგვა ძირითადად გამოიხატებოდა მთავრობის მხრიდან დაპირებების შეუსრულებლობით, ასევე 1991 წლიდან დაწყებული მასობრივი პრივატიზაციით. პრივატიზაცია ხშირ შემთხვევაში იყო ძალიან დახურული და გაუმჭვირვალე. მოქალაქეების მიერ წლების განმავლობაში შექმნილი სახელმწიფო ქონება თითქმის „ჩალის ფასად“ ხელში ჩაიგდეს ე.წ. „წითელმა დირექტორებმა“, რომლებიც შეზრდილნი იყვნენ იმდროინდელ სახელმწიფოს მმართველ ელიტასთან და მათთან ერთად ახდენდნენ სახელმწიფო საკუთრებაში არსებული ქონების მიტაცებას.

საქართველოს მუნიციპალიტეტების სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის ანალიზმა აჩვენა, რომ მუნიციპალიტეტების აბსოლუტური უმრავლესობა ღრმა ფინანსურ კრიზისშია, მნიშვნელოვნადაა შემცირებული მათი დამოუკიდებლობის ხარისხი, რაც გამოწვეულია, როგორც ობიექტური ასევე სუბიექტური ფაქტორებით. აღნიშნული კრიზისიდან გამოსასვლელად, აუცილებელია ადგილებზე გატარებულ იქნას შემდეგი ღონისძიებები;

- ადგილობრივი თვითმმართველობების განვითარებაზე ორიენტირებული ინოვაციური პროექტების შედგენა და შესაბამისი ფინანსებით უზრუნველყოფა.
- ადგილობრივი საგადასახადო შემოსავლების დივერსიფიკაცია;
- ადგილობრივი კულტურული პოტენციალის განვითარება;
- სოციალური მომსახურების გაუმჯობესება, განსაკუთრებით ისეთ სფეროებში, როგორცაა განათლება და

2 Прохорова в. Автореферат. Территориальная экономическая система: Субрегиональные ресурсы, стратегии и инструменты интенсивного развития. Ст. 52.

ჯანმრთელობა;

- ტურიზმის განვითარება ისეთ სფეროებში როგორცაა; სპორტული, კულტურული, მომსახურების და ბიზნეს-ტურიზმი;

- ადგილობრივი მუნიციპალიტეტების სატრანსპორტო-ლოჯისტიკურ ცენტრებად გადაქცევა.

- ადგილობრივი თვითმმართველობებში უცხოური ცნობილი კომპანიების ფილიალების განთავსების ხელშეწყობა;

- ადგილობრივი თვითმმართველობების მიერ ახალი სტრატეგიის შემუშავების მიზნით საჭიროა გამოყენებულ იქნას შემდეგი ინსტრუმენტები;

- იმ თვითმმართველობების რეგრენდივი და მარკეტინგი, რომლებსაც მძიმე ეკოლოგიური მდგომარეობის და კრეატიული გარემოს არარსებობის გამო ძალიან შელახული აქვთ იმიჯი¹¹ (ამ მხრივ აღსანიშნავია ზესტაფონის მუნიციპალიტეტი, სადაც წლების განმავლობაში და ახლაც სრულად იგნორირებულია, როგორც ადგილობრივი, ასევე საერთაშორისო კანონმდებლობა ეკოლოგიური უსაფრთხოების კუთხით, რაც თვითმმართველობაში და მის მეზობელ მუნიციპალიტეტებში მცხოვრები მოქალაქეების სამართლიან გულისწყრომას იწვევს).

- ადგილობრივი კულტურული, სპორტული და საქმიანი ურთიერთობისთვის ჯანსაღი კონკურენტული გარემოს შექმნა, რომელმაც შემდგომ უნდა უზრუნველყოს სხვა ფიზიკური და იურიდიული პირების დაინტერესება შესაბამისი თვითმმართველობით, რაც საწინდარია ადგილობრივი საზოგადოების გააქტიურების და ქალაქის ინფრასტრუქტურის განვითარების.

- ადგილობრივი თვითმმართველობების მიერ უცხოურ თვითმმართველობებთან კავშირების დამყარება, აღნიშნული კავშირების დამყარების ძირითადი მიზანი უნდა იყოს უცხოეთის თვითმმართველობების გამოცდილების გაზიარება ადგილობრივი ეკოლოგიური გარემოს გაუმჯობესების კუთხით და რაც მთავარია, ადგილობრივი მნიშვნელობის საკითხების სწრაფად და ეფექტურად გადაწყვეტის საქმეში ადგილობრივი მოქალაქეების მაქსიმალურად თანამონაწილეობა, ადგილობრივი მცირე და საშუალო ბიზნესის საქმიანობის მაქსიმალური ხელშეწყობა, რადგანაც სწორედ ამ სეგმენტში უნდა დასაქმდნენ შესაბამის მუნიციპალიტეტებში მცხოვრები პირები. მოქმედი კანონმდებლობით საქართველოს ადგილობრივი თვითმმართველობებს ამ მხრივ არანაირი ბერკეტი არ გააჩნიათ, რაც კიდევ ერთხელ მიუთითებს აღნიშნული მიმართულებით სრულ საკანონმდებლო ვაკუუმზე.

- ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი მეთოდოლოგიური პრინციპი, რომელმაც უნდა უზრუნველყოს ადგილობრივი თვითმმართველობების მნიშვნელოვანი განვითარება არის ის, რომ ადგილებზე უნდა მოხდეს „არსებული წარუმატებლობების სიკეთეებად გადაქცევა“. ამის საილუსტრაციოდ შეიძლება მოვიყვანოთ ასეთი მაგალითი; თვითმმართველობაში არსებული მძიმე ეკოლოგიური მდგომარეობიდან გამომდინარე, შეიძლება ადგილებზე მოხდეს ინოვაციური ეკოლოგიური მიმართულებების გენერირება. რის შემდეგაც უნდა განვითარდეს ეკოლოგიური კლასტერები, რომელიც იქცევა ადგილობრივი თვითმმართველობების ეკონომიკური მდგომარეობის გაუმჯობესების საფუძვლად

- ადგილობრივი კულტურული და სპორტული ინ-

ფრასტრუქტურის მშენებლობა და ადგილებზე ცხოვრების ჯანსაღი წესის დამკვიდრება. ახალგაზრდების მაქსიმალური ჩართულობა ცხოვრების ჯანსაღი წესის დამკვიდრებაში. მიმართულებით. საქართველოს მუნიციპალიტეტებში კი პირიქითაა, ფაქტიურად ნულამდეა დასული მოზარდებში ცხოვრების ჯანსაღი წესის დამკვიდრება, რადგან, ადგილობრივი თვითმმართველობების ბიუჯეტებში მიზერული თანხებია ამ კუთხით გათვალისწინებული, რაც საბოლოოდ მოქალაქეებში დაავადებების ზრდას უწყობს ხელს. მთლიანობაში კი ადგილობრივი და ცენტრალურ ბიუჯეტებს უფრო ძვირი უჯდებათ სხვადასხვა ჯანდაცვის პროგრამებით დასაფინანსებელი ღონისძიებები).

- აუცილებელია ადგილებზე სასწავლო ცენტრების ჩამოყალიბება, რომლებიც მნიშვნელოვნად შეუწყობს ხელს ადგილობრივი თვითმმართველობებში დასაქმებულ პირებს.

- ადგილობრივი ტერიტორიების მწვანე მასივებით მაქსიმალურად განაშენიანება, სწორედ ეს „მწვანე ზონები“ უნდა იქცეს ადგილობრივი მოსახლეობაში ჯანსაღი ცხოვრების წესის დამკვიდრების საფუძვლად.

- ყველაზე მნიშვნელოვანი, რამაც უნდა უზრუნველყოს ადგილობრივი თვითმმართველობების მნიშვნელოვანი განვითარება, მდგომარეობს იმაში, რომ ადგილობრივი დონეებზე უნდა მოხდეს ადგილობრივი ხელისუფლების, ადგილობრივი ბიზნეს-წრეების და აქტიური სამოქალაქო საზოგადოების მიერ წამოყენებული ინიციატივების საჯაროდ განხილვა და საკითხის გადაჭრის ერთობლივი გზების ძიება. ამ ინიციატივის ეფექტურობა მდგომარეობს იმაში, რომ ზემოთ დასახელებული ფენების მიერ საკითხების გადაწყვეტა უნდა მოხდეს კონსენსუსის გზით, საკითხის გადაწყვეტაში ადგილობრივი თვითმმართველობების წარმომადგენლობითმა ორგანოებმა უნდა შეასრულონ მაკოორდინირებელი როლი, რაც ადგილობრივი მოსახლეობის სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის გაუმჯობესებაზე უნდა იყოს ორიენტირებული

- ადგილობრივი თვითმმართველობების განვითარების საქმეში მნიშვნელოვანია თვითმმართველობის ტერიტორიაზე არსებული ეკონომიკის ტრადიციულ დარგებში მოქმედი ბიზნესმენების პოზიციებთან საკითხების შეჯერება-განხილვა, რადგან ადგილებზე მოქმედი ბიზნესმენები თავისი საქმიანობით მნიშვნელოვნად უწყობენ ხელს ადგილობრივი ტერიტორიების ინფრასტრუქტურულ განვითარებას.

საერთაშორისო გამოცდილებამ გვიჩვენა, რომ მხოლოდ იმ შემთხვევაშია ადგილობრივი თვითმმართველობების მიერ წამოყენებული ინიციატივები შედეგზე ორიენტირებული, როცა ის მხარდაჭერილია ცენტრალური ხელისუფლების მიერ. ძირითადი მხარდაჭერა ადგილობრივი ინიციატივებისადმი შეიძლება ჩამოყალიბებულ იქნას შემდეგი ფორმით.

იმედისმომცემ მოვლენად შეიძლება მივიჩნიოთ 2013 წლის 1 მარტის საქართველოს მთავრობის #223 განკარგულება - „საქართველოს მთავრობის დეცენტრალიზაციისა და თვითმმართველობის განვითარების სტრატეგიის ძირითადი პრინციპები 2013-2014 წლებისათვის“¹². მიუხედავად იმისა, რომ ამასთან დაკავშირებით არსებობს გარკვეული კითხვები, ის შეიძლება თამამად მივიჩნიოთ თვითმმართველობების განვითარების ერთ-ერთ მნიშვნელოვან სტრატეგიულ გეგმად.

განკარგულებაში აღნიშნულია, რომ განსახორციელებელი რეფორმის ამოსავალი პრინციპია მოქალაქეების მაქსიმალური გააქტიურება და უშუალო ჩართულობა მართვის პროცესში, საქართველოს მთავრობა დეცენტრალიზაციის პროცესს განიხილავს ქვეყანაში დემოკრატიისა და მისი შესაბამისი

2 www.gouvernement.gov.ge--საქართველოს მთავრობის ოფიციალური ვებ.გვერდი.

1 Стародубровская И. В., Лободанова Д. Л., Борисова Л. В., Филюшина А. С.. Стратегии развития старопрмышленных городов; международный опыт и перспективы в России. Москва 2010.

აპარპული სექტორი

ინსტიტუტების დამკვიდრების სავანო ასპექტად. პროექტში აღნიშნულია, რომ საჭიროა გაძლიერდეს ადგილობრივი თვითმმართველობები ფუნქციური და მატერიალური თვალსაზრისით, რაც მათ სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის განვითარებას უზრუნველყოფს.

სტრატეგიაში აღნიშნულია, რომ მუნიციპალიტეტების სასოფლო დასახლებებში იფუნქციონირებს სოფლის საერთო კრებები, რომლებიც აირჩევენ კრების თავმჯდომარეს და წარმომადგენლობით საბჭოებს, თითოეულ სოფელს მიენიჭება ქონების ფლობისა და მართვის, ასევე შემოსავლების მიღებისა და ხარჯთაღრიცხვის წარმოების უფლება. სოფელ შექმნება ასევე არასამეწარმეო და კერძო სამართლის იურიდიული პირების დაფუძნება, ასევე აღნიშნულია, რომ შესაბამისი მოთხოვნის შემთხვევაში საზოგადოებრივ თვითმმართველ ერთეულს 2016 წლის 1 სექტემბრამდე უსასყიდლოდ სარგებლობის უფლების გადაცემა მის ადმინისტრაციულ საზღვრებში არსებული სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწა, ტყე და წყალი¹.

აღსანიშნავია, რომ სტრატეგიის ძირითადი მაჩანია მაქსიმალურად იქნეს გათვალისწინებული სოფლად მცხოვრები მოსახლეობის ინტერესები, რათა გაიზარდოს მათი ჩართულობა ადგილობრივი მნიშვნელობის საკითხების გადაწყვეტისას.

გათვალისწინებულია სამოვრების (საინტერესოა უკვე გასხვისებულ სამოვრებს რა ბედი ეწვევა – ხაზგასმა ჩემია: ბ.ჭ.) გადაცემა სოფლისთვის განხორციელდეს სარგებლობის უფლებით, ხოლო ისეთი მნიშვნელოვანი საკითხები, როგორცაა: წყალმომარაგება და გაზომომარაგება მუნიციპალიტეტების დონეზე უნდა დარჩეს. (ამჟამად წყალმომარაგებისა და გაზომომარაგების რეგულირების კუთხით ადგილობრივ მუნიციპალიტეტს არანაირი ბერკეტი არ გააჩნიათ – ხაზგასმა ჩემია-ბ.ჭ.).

კონცეფციაში აღნიშნულია, რომ მიუხედავად იმისა, რომ სოფლის დონეზე გათვალისწინებული არ არის დამოუკიდებელი ბიუჯეტების არსებობა, სოფლის ადმინისტრაციები ადგილობრივ მუნიციპალიტეტებთან მჭიდრო კოორდინაციით მოახდენენ ადგილობრივი ინფრასტრუქტურული და სოციალური პროექტების დაფინანსებას, პროექტების განხორციელებისას ადგილობრივი სასოფლო ადმინისტრაციების მიერ განხორციელდება მკაცრი მონიტორინგი.

კანონპროექტით, სოფლის საერთო კრება ჩატარდება 3 თვეში ერთხელ, კრების ჩატარებას უზრუნველყოფენ კრების თავმჯდომარე და წარმომადგენლობითი საბჭოს წევრები, წარმომადგენლობითი საბჭოს წევრები ერთი წლის ვადით მოსახლეობის მიერ ფარული კენჭისყრით აირჩევიან, ხოლო, კრების თავმჯდომარეს ასევე ერთი წლის ვადით ფარული კენჭისყრით ირჩევენ, რომელიც ამავდროულად წარმომადგენს საზოგადოებრივი თვითმმართველი ერთეულის ხელმძღვანელს და ის პერსონალურად აგებს პასუხს საზოგადოებრივი თვითმმართველი ერთეულის საქმიანობაზე, ის ერთი წლის განმავლობაში წარმართავს თვითმმართველი ერთეულის საქმიანობას და უზრუნველყოფს სოფლის მოსახლეობის ინტენსიურ კავშირს ადგილობრივი მუნიციპალიტეტის შესაბამის ორგანოებთან და თანამდებობის პირებთან²¹.

მიუხედავად იმისა, რომ აღნიშნული სტრატეგია თვითმმართველობების განვითარების კუთხით წინგადადგმულ ნაბიჯად შეიძლება მივიჩნიოთ, მას მაინც გამოუჩნდენ კრიტი-

კოსები, რომლებმაც სხვადასხვანაირად აღიქვეს სტრატეგიაში აღნიშნული მონაცემები. სტრატეგიის მისამართით გამოთქმულია შემდეგი სახის შენიშვნები, კერძოდ: კრიტიკოსების განმარტებით, საზოგადოებრივი თვითმმართველობა არა კერძო, არამედ სოფლის საჯარო ადგილობრივი თვითმმართველობაა, რომელსაც საკითხების მოგვარების დიდი სექტორი ვერ ექნება მისი მცირე მასშტაბების გამო. ასევე გაურკვეველია, თუ რა საჯარო პასუხისმგებლობა ეკისრება სოფლად არსებულ საზოგადოებრივ თვითმმართველობას, ასევე გაურკვეველია სტრატეგიაში აღნიშნული ახალი ინსტიტუტის სტატუსი, თვითმმართველობები დაკავდებიან ადმინისტრაციული საკითხებით, თუ მხოლოდ საკონსულტაციო საქმიანობით შემოიფარგლებიან. აღსანიშნავია, რომ ამჟამად სოფლის რწმუნებული წარმომადგენს მუნიციპალიტეტის გამგებლის მიერ დანიშნულ მოხელეს სოფლებში და პასუხისმგებელია მხოლოდ გამგებლის წინაშე, იმ შემთხვევაში თუ სოფლის რწმუნებული თავს ვერ გაართმევს მასზე დაკისრებულ მოვალეობას, მას თანამდებობიდან ათავისუფლებს გამგებელი. ახალი კანონპროექტით თუ რთულდება სოფლად არჩეული საზოგადოებრივი თვითმმართველობის ხელმძღვანელის მიმართ აღნიშნული ბერკეტის (სამსახურიდან განთავისუფლება-ბ.ჭ.) გამოყენება, გამოდის რომ ადგილებზე აღნიშნული პირები იქნებიან პატარა ავტონომიური ლიდერები, რომლებმაც შეიძლება პრობლემები შეუქმნან მთლიანად მუნიციპალიტეტს.

ამჟამად მოქმედი კანონით „ადგილობრივი თვითმმართველობის“ შესახებ მკაცრადაა განსაზღვრული თვითმმართველობის განხორციელებაში მოქალაქეთა მონაწილეობის უზრუნველყოფა. აღნიშნული კანონის 58¹ მუხლის მიხედვით, ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების საქმიანობაში მოქალაქეთა მონაწილეობის უზრუნველსაყოფად ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოები, ადგილობრივი სამსახურები და თანამდებობის პირები ვალდებული არიან, შექმნან ორგანიზაციული და მატერიალურ-ტექნიკური პირობები მოქალაქეთა მიღების, თვითმმართველობის ორგანოების სხდომებში მოქალაქეთა მონაწილეობისა და გადაწყვეტილებათა კონტროლის გამჭვირვალობისთვის და კანონით დადგენილი წესით;

ა) ადგილობრივი მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებით ან საკრებულოს დებულებით (რეგლამენტი) დადგენილი წესით გამოაქვეყნონ;

ა.ა) ინიცირებული გადაწყვეტილებათა პროექტები;

ა.ბ) ინიცირებული გადაწყვეტილებათა პროექტების განხილვის პროცედურები და ვადები;

ა.გ) საკრებულოს, აგრეთვე საკრებულოს კომისიის სხდომების დღის წესრიგი, ჩატარების ადგილი და თარიღი;

ა.დ) მიღებული ნორმატიული, აგრეთვე სხვა ადმინისტრაციული აქტები, მათი გასაჩივრების ვადები და პროცედურები;

ა.ე) გადაწყვეტილებათა შესრულების კონტროლში მოქალაქეთა მონაწილეობის ვადები და პროცედურები;

ბ) უზრუნველყონ მიღებული ნორმატიული აქტების საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით კოდიფიცირება და მათი ხელმისაწვდომობა³.

თვითმმართველ ერთეულში რეგულირებულ ამომრჩეველთა არანაკლებ 1%-ს უფლება აქვს, მოამზადოს და შეიტანოს საკრებულოს დადგენილების პროექტი, ან წარადგინოს წინადადება საკრებულოს ნორმატიული აქტის გაუქმების, ნორმატიულ აქტში ცვლილებების შეტანის ან დამატებების შეტანის შესახებ.

პეტიციის წესით საკითხი შეტანილ უნდა იქნეს წერილო-

3 საქართველოს ორგანული კანონი—„ადგილობრივი თვითმმართველობის შესახებ“. თბ. 2005 წ. მუხლი 58¹.

1 www.government.gov.ge—საქართველოს მთავრობის ოფიციალური ვებ-გვერდი.

2 საქართველოს მთავრობის 2013 წლის 1 მარტის განკარგულება - საქართველოს მთავრობის დეცენტრალიზაციისა და თვითმმართველობის განვითარების სტრატეგიის ძირითადი პრინციპები 2013-2014 წლებისათვის. თბ. 2013 წელი.

ბით, საკრებულოს დადგენილების პროექტის სახით.

პეტიციის წესით შეტანილ პროექტს ხელს უნდა აწერდეს თვითმმართველ ერთეულში რეგისტრირებულ ამომრჩეველთა არანაკლებ 1%.

პეტიციის წესით შეტანილ პროექტს თან უნდა ერთოდეს ამ გადაწყვეტილების მიღების საჭიროების დასაბუთება, პროექტის ავტორის (ავტორების) და საკრებულოს სხდომაზე დანიშნული მომხსენებლის ვინაობა და მისამართი.

კანონით დადგენილი წესით შეტანილ პეტიციას რეგისტრაციაში ატარებს საკრებულოს აპარატი.

საკრებულო ვალდებულია პეტიციის წესით შემოტანილი პროექტი რეგისტრაციიდან ერთი თვის ვადაში განიხილოს საკრებულოს სხდომაზე.

საკრებულოს სხდომაზე პეტიციის წესით შემოტანილი პროექტის განხილვაში მომხსენებლის სტატუსით, სათათბირო ხმის უფლებით მონაწილეობს პროექტის ინიციატორთა მიერ დანიშნული მომხსენებელი¹.

თვითმმართველ ერთეულში რეგისტრირებულ ამომრჩეველს უფლება აქვს, საკრებულოს დებულებით (რეგლამენტი) დადგენილი წესით მონაწილეობა მიიღოს საკრებულოს და საკრებულოს კომისიის სხდომებში.

თვითმმართველ ერთეულში რეგისტრირებულ ამომრჩეველს უფლება აქვს, შეუზღუდავად დაესწროს ადგილობრივი თვითმმართველობის თანამდებობის პირისა და საკრებულოს წევრის საჯარო ანგარიშების მოსმენას.

ადგილობრივი თვითმმართველობის თანამდებობის პირი და საკრებულოს წევრი ვალდებული არიან, წელიწადში ერთხელ მაინც მოაწიონ საჯარო შეხვედრა ამომრჩეველთან და წარდგინენ მათ წინაშე გაწეული საქმიანობის შესახებ ანგარიშით, უპასუხონ ანგარიშის მოსმენისას ამომრჩეველთა მიერ დასმულ შეკითხვებს².

ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოებისა და თანამდებობის პირების პასუხისმგებლობა სახელმწიფოს წინაშე დგება მათ მიერ საქართველოს კონსტიტუციის და საქართველოს კანონების დარღვევის შემთხვევაში.

ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოები და თანამდებობის პირები ვალდებული არიან კანონით და ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოთა დებულებებით დადგენილი წესით წარუდგინონ მოსახლეობას ანგარიში გაწეული საქმიანობის შესახებ.

ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოებისა და თანამდებობის პირების პასუხისმგებლობა ფიზიკური და იურიდიული პირების წინაშე დგება საქართველოს კანონმდებლობით გათვალისწინებული წესით³.

მიუხედავად იმისა, რომ კანონით მკაცრადაა გაწერილი ის რეგულაციები, რომელთა შესრულებაც ევალებათ ადგილობრივი თვითმმართველობის თანამდებობის პირებსა და საკრებულოს რიგით წევრებს, პრაქტიკაში სულ სხვანაირადაა საქმე. მრავალი მუნიციპალიტეტების დონეზე ფაქტობრივად იგნორირებულია კანონის ეს მოთხოვნები და საკრებულოში საკითხების განხილვამდე არ ხდება მათი ადგილობრივი მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებით გამოქვეყნება. უმრავლეს მუნიციპალიტეტებში მცხოვრები მოქალაქეებისთვის ფაქტობრივად უცნობია იმ საკითხების შესახებ, რომელსაც განიხილავს მათ მიერ არჩეული წარმომადგენლობითი ორგანო

(საკრებულო). ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოები, ადგილობრივი სამსახურები და თანამდებობის პირები ფაქტობრივად არ ქმნიან არანაირ პირობებს, თვითმმართველობის ორგანოების სხდომებში მოქალაქეთა მონაწილეობის მისაღებად, რითაც არღვევენ მოქალაქეთა ფუნდამენტალურ უფლებებს, მონაწილეობა მიიღონ მათთვის საჭირო მნიშვნელოვანი საკითხების გადაწყვეტაში.

მუნიციპალიტეტებში მცხოვრები მოქალაქეები ფაქტობრივად არ მონაწილეობენ ადგილობრივი საკითხების სამართლებრივ გადაწყვეტაში, რითაც უკონტროლო მდგომარეობაში ტოვებენ საკრებულოში მომუშავე თანამდებობის პირებს, აღნიშნული სიტუაციით ხშირ შემთხვევაში სარგებლობენ არაკეთილსინდისიერი თანამდებობის პირები და ადგილობრივი მნიშვნელობის საკითხების გადაწყვეტისას წინა პლანზე აყენებენ პირად მერკანტილურ ინტერესებს. ასეთ მდგომარეობას ხშირ შემთხვევაში ხელს უწყობს ის, რომ მუნიციპალიტეტებში (ზოგიერთი თვითმმართველი ქალაქის გამოკლებით) ფაქტობრივად არ არსებობენ კეთილსინდისიერი არასამთავრობო ორგანიზაციები, რომლებიც უნდა ზრუნავდნენ მოქალაქეთა სამართლებრივი დონის ამაღლებისათვის, რამაც შემდგომ უნდა უზრუნველყოს მათი ჩართულობა ადგილობრივი საკითხების გადაწყვეტაში. ხშირ შემთხვევაში დიდ ქალაქებში წარმოდგენილი არასამთავრობო ორგანიზაციებიც არ არიან დაკავებულნი კეთილსინდისიერი საქმიანობით და ნაცვლად იმისა, რომ ისინი ჯანსაღ ოპონირებას უწევდნენ ადგილობრივი თვითმმართველობის თანამდებობის პირებს, პირიქით, თვითმმართველობების მიერ არასწორი კანონების მიღებისას მათი თანამონაწილეობი ხდება, რაც საბოლოოდ მათ საქმიანობას კიდევ უფრო არაეფექტურს ხდის. არასამთავრობო ორგანიზაციების ასეთი საქმიანობა ხშირად გამოწვეულია იმით, რომ საქართველოში მოქმედი არასამთავრობო ორგანიზაციების თითქმის 95% დაფინანსებულია უცხოური წარმომავლობის ე.წ. „გრანტებით“. განვილიმა 20-მა წელმა მკაფიოდ გვიჩვენა, რომ მიუხედავად უცხოეთიდან მიღებული მრავალი მილიონი ე.წ. „გრანტისა“ ქვეყნის მდგომარეობა არა თუ უმჯობესდებოდა, არამედ ის კიდევ უფრო დამოკიდებული ხდებოდა უცხოურ ფინანსურ ინექციებზე, რაც საბოლოოდ მუნიციპალიტეტების სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის გაუარესებას იწვევდა. აღნიშნული მდგომარეობა დღესაც გრძელდება. მიუხედავად იმისა, რომ ამჟამად საქართველოში მრავალი ოფიციალური თუ არაოფიციალური მილიონერი ცხოვრობს, ისინი თავს არიდებენ ნორმალური ქართული არასამთავრო ორგანიზაციის დაფინანსებას. ამით სარგებლობენ თვითმმართველობების არაკეთილსინდისიერი თანამდებობის პირები და ღებულობენ ისეთ კანონებს, რომლებიც ხშირ შემთხვევაში ნაკარნახევია უცხოური გრანტით დაფინანსებული ე.წ. „არასამთავრობო ორგანიზაციების“ მიერ. ადგილობრივი შეძლებული ადამიანების ასეთი პასიურობა კი მუნიციპალიტეტების ეკონომიკური მდგომარეობის ანტი-ტიმულად წარმოგვიდგება.

აღნიშნული გულგრილი დამოკიდებულება სწორედ იმის მიზეზი, რომ საქართველოს თითქმის არცერთ მუნიციპალიტეტში (ყოველ შემთხვევისათვის ამის შესახებ სტატისტიკური ინფორმაცია ვერ მოვიპოვე) რეგისტრირებულ ამომრჩეველების 1%-ს არ გამოუყენებიათ კანონით მინიჭებული უფლება, მოემზადებინათ და შეეტანათ საკრებულოს დადგენილების პროექტი ან წინადადება საკრებულოს ნორმატიული აქტის გაუქმების, მასში ცვლილებების შეტანის ან დამატებების შესახებ. რაც კიდევ ერთხელ მიუთითებს მუნიციპალიტეტებში მცხოვრები მოქალაქეების პასიურობასა და არასამთავრობო ორგანიზაციების არაეფექტურობაზე.

1 საქართველოს ორგანული კანონი—„ადგილობრივი თვითმმართველობის შესახებ“. თბ. 2005 წ. მუხლი 58².
2 საქართველოს ორგანული კანონი —„ადგილობრივი თვითმმართველობის შესახებ“. თბ. 2005 წ. მუხლი 58⁴.
3 საქართველოს ორგანული კანონი—„ადგილობრივი თვითმმართველობის შესახებ“. თბ. 2005 წ. მუხლი 61.

ასეთი მიდგომებით კიდევ უფრო მძიმდება სოციალური ფონი, რაც საბოლოოდ მუნიციპალიტეტებში მცხოვრები მოქალაქეების სოციალურ-ეკონომიკურ მდგომარეობას აუტანელს ხდის.

აქვე საჭიროა ავლნიშნოთ, რომ ეკონომიკურ ლიტერატურაში არა არის მკაცრად განსაზღვრული, მუნიციპალიტეტების სოციალურ-ეკონომიკური კეთილდღეობის ცნება. ზოგიერთი მეცნიერ-ეკონომისტი ამ ცნების ქვეშ გულისხმობს სოციალურ-ეკონომიკურ სიტუაციას ამა თუ იმ ტერიტორიაზე. ზოგი კი ამ ცნების ქვეშ გულისხმობს ადგილობრივი ეკონომიკის და მოსახლეობის კეთილდღეობას. მეცნიერ-ეკონომისტები თანხმდებიან იმაში, რომ, თუ მუნიციპალიტეტებში არის დასაქმების და შემოსავლების ნორმალური დონე, უზრუნველყოფილი სოციალური სფეროებით, ცხოვრების ნორმალური ხარისხი და თანამედროვე დონე, ასევე კვლავწარმოებისათვის შექმნილი ხელსაყრელი პირობები, მაშინ ასეთ მუნიციპალიტეტებში შეიძლება ითქვას, რომ არის სოციალურ-ეკონომიკური კეთილდღეობა¹.

მუნიციპალიტეტების სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის დადგენის საქმეში უდიდესი მნიშვნელობა ენიჭება შესაბამისი მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე საინვესტიციო მიზიდველობის და რისკების ხარისხის დადგენას. მუნიციპალიტეტების საინვესტიციო პოტენციალს წარმოადგენენ: სამუშაო რესურსები; წარმოების განვითარების დონე; ინსტიტუციონალური პოტენციალი; ადგილობრივი ინფრასტრუქტურის განვითარების დონე; ფინანსური პოტენციალი.

რისკები შეგვიძლია ასეთი სახით წარმოვადგინოთ;

- ფინანსური რისკები, რომელიც დაკავშირებულია ადგილობრივი ბიუჯეტების მართვის ხარისხთან;
- რისკები, რომელიც დაკავშირებულია მუნიციპალიტეტების ადმინისტრირების ხარისხთან;
- რისკები, რომელიც დაკავშირებულია მუნიციპალიტეტის ვალების მართვასთან;
- რისკები დაკავშირებული სავალო ვალდებულებებთან;

საქართველოს მუნიციპალიტეტების განვითარების ტენდენციებზე დაკვირვებებმა ცხადყო, რომ საკანონმდებლო დონეზე მისაღებია მრავალი ისეთი კანონი, რომელიც მაქსიმალურად უზრუნველყოფს მუნიციპალიტეტების სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის შემდგომ განვითარებას. ჩემის აზრით, პირველ რიგში საჭიროა შემდეგი ღონისძიებების გატარება;

• რადიკალურად გადასახედია ამჟამად მოქმედი საქართველოს ორგანული კანონი „ადგილობრივი თვითმმართველობის შესახებ“. სწრაფად უნდა გაუქმდეს მუნიციპალიტეტების დონეზე მმართველობაში ჩამოყალიბებული პარალელური სტრუქტურები, რომელიც წარმოდგენილია საკრებულოსა და გამგეობის სახით. ხშირ შემთხვევაში ადგილი აქვთ მათი ფუნქციების გაორებას, რაც მუნიციპალიტეტების განვითარებაზე ნეგატიურად აისახება და მათ საქმიანობას არაეფექტურს ხდის;

• საერთოდ გასაუქმებელია პრეზიდენტის რწმუნებულის-გუბერნატორის ინსტიტუტი. განვიღო წლებზე დაკვირვებამ გვიჩვენა, რომ რწმუნებულის-გუბერნატორის აპარატში დასაქმებულ პირთა შენახვაზე დახარჯული თანხები, ბევრად აღემატება იმ სიკეთებს, რომელიც უნდა მოეტანა ამავე ინ-

სტიტუტის ფუნქციონირებას. რწმუნებულის-გუბერნატორის ადმინისტრაციები ხშირ შემთხვევაში მუნიციპალიტეტების ეკონომიკური განვითარების შემაფერხებელ ინსტრუმენტებად წარმოგვიდგება, ისინი პოლიტიკურ იარაღს წარმოადგენენ მმართველი პარტიის ხელში და არანაირი წვლილი არ შეაქვთ მუნიციპალიტეტების სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის გაუმჯობესების საქმეში;

• რადიკალურად შესაცვლელია ამჟამად მოქმედი კანონი „საბიუჯეტო კოდექსის შესახებ“. ამ კანონით რეგულირდება საგადასახადო შემოსავლების შესაბამის ბიუჯეტებში ჩარიცხვის წესები. მიზანშეწონილად მიმაჩნია, რომ ადგილობრივ ბიუჯეტებში ჩარიცხოს ადგილობრივი თვითმმართველობების ტერიტორიაზე აკრეფილი ყველა სახის მოსაკრებელი, როგორც სახელწიფო, ასევე ადგილობრივი;

• ფაქტობრივად ახლიდანაა შესაქმნელი ფორმულა გამოთანაბრებითი ტრანსფერის გამოანგარიშების შესახებ. ამჟამად მოქმედი ფორმულა, რომელიც რეგულირდება საქართველოს ფინანსთა მინისტრის ბრძანებით, ვერანაირად ვერ უზრუნველყოფს ადგილობრივ დონეებზე მოქალაქეთა შემოსავლების გამოთანაბრებას. არ ითვალისწინებს დეპრესიული და პრობლემური მუნიციპალიტეტების თავისებურებებს. ფორმულით გამოანგარიშებულ ტრანსფერს პოლიტიკური ელფერი დაჰკრავს და თვითმმართველობებისთვის გადასაცემი ტრანსფერის ოდენობა ყოველთვის მმართველი პოლიტიკური პარტიის ინტერესებიდან გამომდინარე იგეგმება; (ყოველ შემთხვევაში ჯერ-ჯერობით ასეა).

• მნიშვნელოვნად დასახვეწია კანონმდებლობა ადგილობრივი მუნიციპალური ქონების მართვა-განკარგვის კუთხით. მუნიციპალიტეტებს საკუთრებაში უნდა გადაეცეთ არა მარტო მათ ბალანსზე რიცხული უძრავ-მოძრავი ქონება, არამედ მუნიციპალიტეტების ტერიტორიაზე არსებული ყველა ქონება, გარდა სტრატეგიული მნიშვნელობის ობიექტებისა, რომელთა მართვა-განკარგვა ცენტრალური ხელისუფლების პრეროგატივაა;

• მნიშვნელოვნად დასახვეწია კანონი „ინვესტიციების სახელმწიფო მხარდაჭერის შესახებ“. კანონით შეღავათები უნდა დაუწესდეს იმ ფიზიკურ და იურიდიულ პირებს, რომლების განათავსებენ კაპიტალს მუნიციპალიტეტების ტერიტორიაზე. დღეს კი მდგომარეობა მუნიციპალიტეტების ტერიტორიაზე ინვესტიციების განათავსების კუთხით მეტად სავალალოა, ფაქტობრივად ინვესტორები თავს იკავებენ მუნიციპალიტეტებში ინვესტიციების განათავსებისგან, რაც გამოწვეული როგორც, სუბიექტური ასევე ობიექტური ფაქტორებით;

• საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტის შესახებ ყოველწლიურ კანონში საჭიროა მკაცრად გაიწეროს „რეგიონებში განსახორციელებელი პროექტების ფონდი“-ით გათვალისწინებული თანხები. ხშირ შემთხვევაში აღნიშნული ფონდიდან თვითმმართველობებს თანხები გადაეცემათ ყოველგვარი წინასწარი გეგმისა და გათვლების გარეშე;

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, საჭიროა ცენტრალური ხელისუფლების მიერ მიღებული იყოს ისეთი კანონები, რომლებიც მაქსიმალურად უზრუნველყოფს ადგილობრივი თვითმმართველობების სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის გაუმჯობესებას, რაც ადგილობრივი თვითმმართველობების კონკურენტუნარიანობის ზრდისა საწინდარი იქნება.

1 Игнатијева Е., Д Гимади И.Е. Аверина Л.М. Комплексная оценка социально-экономического благополучия муниципальных образований. Журнал „Экономика региона“ Москва. №2/ 2005. ст 115

ზორის ჭიჭინაძე,
აკაკი წერეთლის სახელობის
ქუთაისის სახელმწიფო
უნივერსიტეტის დოქტორანტი

სოფლად კოოპერაციის განვითარების როლი სასოფლო-სამეურნეო წარმოების გაძლიერებაში

სტატიაში მოცემულია გლეხური, ფერმერული მეურნეობების განვითარების თანამედროვე დონე საქართველოში. აღნიშნულია, რომ ისინი მცირე ზომის, დაბალეფექტიანი საწარმოები არიან, რაც აფერხებს სოფლის მეურნეობის განვითარებას ქვეყანაში. გაანალიზებულია მსოფლიო მონივნავე ქვეყნების გამოცდილება განვითარების თვალსაზრისით. მათი გამოცდილების და საქართველოს პირობების გათვალისწინებით გლეხური, ფერმერული მეურნეობების მაღალ ეფექტიან საწარმოებად ჩამოყალიბების გზად მიჩნეულია, კოოპერაცია ანუ სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების ჩამოყალიბება.

ქვეყნის სასურსათო პოლიტიკის ძირითადი მიზანია სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის წარმოების გაძლიერებასთან ერთად სოფლად გლეხური და ფერმერული მეურნეობებისათვის ფუნქციონირების ნორმალური პირობების შექმნა, რაც თავის მხრივ უზრუნველყოფს სოციალური პრობლემების მოგვარებას და სოფლის მოსახლეობის ცხოვრების დონის ამაღლებას.

საქართველოში უკანასკნელი ათწლეულის მანძილზე გატარებული აგრარული რეფორმის შედეგად სოფლად სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის მწარმოებელი ფერმერები ფაქტიურად მარტო აღმოჩნდნენ წლების მანძილზე დაგროვილი პრობლემების წინაშე.

საბაზრო ეკონომიკის პირობებში სოფლად წარმოების განვითარების ერთ-ერთი ყველაზე გავრცელებული და აღიარებული ფორმაა სასოფლო-სამეურნეო კოოპერაცია. „კოოპერაცია“ წარმოიქმნა ლათინურ სიტყვა „კოოპერატიო“-დან რაც ნიშნავს თანამშრომლობას. ამჟამად ამ ტერმინს აქვს ორი ასპექტი: პირველი – კოოპერაცია ვინაობა გაგებით გულისხმობს წარმოების ტექნიკურ-ტექნოლოგიურ პროცესს, ხოლო ფართო გაგებით მოიცავს აგრეთვე ორგანიზაციულ-მმართველობით დატვირთვას. კოოპერაციის, როგორც ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმა განსაზღვრულია საქართველოს კანონით „სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების შესახებ“.

საქართველოში მე-20 საუკუნის 90-იან წლებში განხორციელებული მინის რეფორმის შედეგად მიწების კერძო საკუთრებაში გადაცემას არ მოჰყოლია სოფლის მეურნეობის პროდუქციის წარმოების მკვეთრი ზრდა, მაგრამ კერძო სექტორი თანდათან გახდა ქვეყანაში სოფლის მეურნეობის განვითარების განსაზღვრული ფაქტორი. უკვე 90-იანი წლების მეორე ნახევრიდან კერძო სექტორი იძლეოდა მეცხოველეობის, კარტოფილის, ბოსტნეულის, ხილის, ციტრუსების, ყურძნის თითქმის მთელ პროდუქციას და მარცვლეულის წარმოებას ნახევარზე მეტს.

კოოპერაციული ტიპის ფერმერული მეურნეობებზე სწრაფად გადასვლის პირობებში საბაზრო სტრუქტურებისათვის შეუსაბამო აღმოჩნდა ინფრასტრუქტურის ობიექტებიც. ინფრასტრუქტურაში ადგილი ჰქონდა დეკაპიტალიზაციას. მთლიანობაში, ქვეყანაში აგრარულმა რეფორმამ ვერ უზრუნველყო სოფლის მეურნეობის ინფრასტრუქტურის განვითარება და მოუგვარებელი დარჩა ფერმერული და გლეხური მეურნეობების მომარაგება სასუქით, ტექნიკით, შხამქიმიკატებით და ა.შ.

აგრარულ სფეროში განხორციელებული გარდაქმნების დიდი გამოცდილება არსებობს. ამ კუთხით განსაკუთრებით აღსანიშნავია აშშ-ში განხორციელებული რეფორმები, რომელმაც ქვეყანა გამოიყვანა დიდი დეპრესიის პროცესიდან. ამერიკის შეერთებულ შტატებში აგრარულ

სფეროში განხორციელებული ინტეგრაციული პროცესებიდან აღსანიშნავია კოოპერაციული ინტეგრაცია. მასში ჩართვა ფერმერებს საშუალებას აძლევს გადარჩნენ კონკურენტულ ბრძოლაში და ამასთან ერთად კოოპერაციული ინტეგრაცია უზრუნველყოფს ფერმერების მნიშვნელოვან თავისუფლებას, რომელშიც იგულისხმება „ქვემოდან რეგულირების“ ფორმა. იგი ფერმერთა ინტერესებიდან გამომდინარე მოდიფიცირებას უკეთებს ბაზრის კონკურენტულ სტრუქტურებს, სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივები ფერმერებს დახმარებას უწევენ მრავალი მიზნის მიღწევაში, მათ შორის:

- შემოსავლების ზრდაში, ბაზრის ინტეგრაციის და ეფექტიანობის გაზრდაში;
- დანახარჯების შემცირებაში, რესურსების შეძენისას და მარკეტინგული პროდუქტების შეთავაზებისას;
- ფერმერების უზრუნველსაყოფად სპეციფიკური პროდუქტებითა და მომსახურებით;
- ბაზრების გაფართოებისა და სტაბილიზაციაში, რომელიც ასრულებს ცენტრალური ორგანოს როლს დანიური კოოპერატივებისათვის სოფლის მეურნეობაში.

კოოპერატივები ფერმერებისათვის არ წარმოადგენენ ჯადოსნურ არსებას, რომლებიც ეხმარებიან მათ ყველა ეკონომიკური პრობლემის მოგვარებაში. არსებობენ ურთიერთობები, რომელშიც კოოპერატივები ვერ უწევენ დახმარებას საკუთარ

მეცნიერება

წევრებს. კერძოდ, პირველ რიგში კოოპერატივებს არ შესწევთ ძალა აკონტროლოს ფასები ბაზარზე თუ ის არ აკონტროლებს მიწოდებას; მეორე – კოოპერატივების ასოციაციებს არ შესწევთ ძალა სხვა ეკონომიკური სუბიექტების ფუნქციების აღმოფხვრისა ბაზარზე; მესამე – ფერმერია კოოპერატივების წარმატება დამოკიდებულია არა მათ უნიკლობაზე, არამედ მათ მომგებიან საქმიანობაზე და თავისი პარტნიორების ინტერესების დაკმაყოფილებაზე.

აშშ-ის და დასავლეთ ევროპის აგრარულ სფეროში განხორციელებული სახელმწიფო რეგულირების ღონისძიებებმა შექმნეს სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივებისათვის ჯანსაღი „ბიზნეს გარემო“ რამაც მნიშვნელოვნად შეუწყო ხელი ფერმერულ მეურნეობათა და სოფლის ინფრასტრუქტურის განვითარებას (როგორცაა გზები, ტელეკომუნიკაცია, ელექტროენერჯია და ა.შ.). ზემოთაღნიშნული გარემოებების შეჯამება საშუალებას გვაძლევს ვაღიაროთ, რომ განვითარებული ქვეყნების მიერ ათწლეულების მანძილზე გატარებული რეფორმები უშუალოდ პასუხობს ფერმერთა ინტერესებს და შესაბამისად აგრარულ სექტორთან კავშირში მყოფ ეკონომიკის სხვა სფეროებს. მსოფლიოში განვითარებული 24 ქვეყნის მიერ სოფლის მეურნეობის მხარდაჭერისათვის გამოყოფილმა თანხამ შეადგინა 300 მლრდ. დოლარი. ევროპის ეკონომიკურ თანამეგობრობაში საშუალოდ ერთი წევრი უფრო მეტ სუბსიდიას იღებს, ვიდრე დედა მიწის მოსახლეობის ნახევარი.

საქართველოსათვის გასათვალისწინებელია ცენტრალური და აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნებში აგრარულ სფეროში განხორციელებული ტრანსფორმაციული ცვლილებები. ცენტრალური ევროპის ქვეყნებში (ჩეხეთი, უნგრეთი) გატარებული რეფორმების გამოცდილება გვიჩვენებს, რომ ძალზე მნიშვნელოვანია დროის ფაქტორის გამოყენება და სასურველი არარის არსებული მსხვილი კოოპერატივების დანაწევრება (დაქუცმაცება) საოჯახო ფერმერის დონემდე. აქვე ხაზი უნდა გაესვას იმ გარემოებასა, რომ ფერმერული მეურნეობის გადარჩენის და განვითარების ძირითად გზას პოლონე-

თის, ჩეხეთის, უნგრეთის აგრარულ სფეროში წარმოადგენს ფერმერული კოოპერატივების განვითარება. დღეისათვის მთავარ წინააღმდეგობას წარმოადგენს მათი საქმიანობისათვის ამ ქვეყნებში არსებული პოლიტიკური შეხედულებები, რადგან გარკვეული ტრადიციების თანახმად კოოპერატივი გაიგივებულია კერძო სანარმოსთან.

ჩვენი ქვეყნისათვის პრინციპული მნიშვნელობა აქვს ჩინური გამოცდილების გათვალისწინებას. კერძოდ მე-20 საუკუნის 70-წლებიდან მოყოლებული „შინამეურნეობათა პასუხისმგებლობის სისტემის“ შემოღების შედეგად, რომელიც ფაქტიურად ნიშნავდა დეკოლექტივიზაციას და სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის განხორციელების განვითარებას. გლესებმა შეძლეს თავიანთი ინტერესების დამცველი დამოუკიდებელი ორგანიზაციის ჩამოყალიბება. ასეთი დამოუკიდებელი ინსტიტუტების ჩამოყალიბებამ რეალურად შეამცირა თითოეული გლესური მეურნეობის ტრანსაქციული დანახარჯები და შექმნა ჩინეთში სოფლის მეურნეობის განვითარების პირობები.

ცენტრალური ევროპის ქვეყნებში არსებული ფერმერული მეურნეობები ხასიათდებიან არც თუ ისე მაღალი ეფექტიანობით. თვით პოლონეთში, სადაც ფერმერული მეურნეობები თავისუფლად ვითარდებოდნენ ათწლეულების განმავლობაში, თითოეული პოლონელი ფერმერის წარმოების დონე ერთი მესამედით ჩამორჩება

ევროკავშირში შემავალ ფერმერულ მეურნეობებს რაც უპირველეს ყოვლისა აიხსნება ფერმერული მეურნეობების დაქუცმაცებით. დღეისათვის პოლონეთში 2 მილიონამდე ფერმერია და საშუალოდ ერთი ფერმის სიდიდე 8 ჰა-ს შეადგენს, მაშინ როდესაც (EC) საშუალოდ ერთ ფერმაზე საშუალოდ მოდის 18 ჰა მიწის ფართობი.

თანამედროვე ეტაპზე საქართველოს სოფლის მეურნეობაშიც ანალოგიური მდგომარეობაა, როგორც ეს იყო 60-70 წლების წინ განვითარებული ქვეყნების აგრარულ სექტორში. აქედან გამომდინარე საქართველოსაც ესაჭიროება ეკოლოგიურად ყველა სტადიის გავლა აგრარულ სექტორის ფეხზე დასაყენებლად. ამ საქმეში თავისი სიტყვა უნდა თქვას 2013 წელს პარლამენტის მიერ მიღებულმა კანონმა „სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების შესახებ“. წარმოდგენილი წარმოებული აქტის საფუძველზე შესაძლებელი გახდება ქვეყნის აგრარულ სექტორში მოქმედი ფერმერული და გლესური მეურნეობების ჩართვა კოოპერაციის პროცესში.

თ. ლაჭყაიანი,

ეკონომიკის აკადემიური დოქტორი
ზ. ზაიკიძე,
ეკონომიკის აკადემიური დოქტორი
მ. ცინცაძე,
თბილისის სასწავლო უნივერსიტეტის პროფესორი

გამოყენებული ლიტერატურა

1. პ. კოლუაშვილი, გ. ზიბზიბაძე – სოფლის მეურნეობის ეკონომიკა. თბ., 2010.
2. უ. სამადაშვილი – ბიზნესის საფუძვლები. თბ., 2007.
3. აგრობიზნესი (გ. ძაგნიძის რედ.) თბ., 2003.

Т. Лачкебиани, В. Зекидзе, М. Цинцадзе

РОЛЬ РАЗВИТИИ В СЕЛЬСКОЙ КООПЕРАЦИИ В ИОВЫШЕНИЕ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОГО ПРЕИЗВОДСТВА

В статье рассмотрены вопросы развития крестьянских, фермерских хозяйств в Грузии. Отмечено, что они маломощные, малоэффективные. С учетом опыта развитых стран мира установлено, что одним из основных путей для высоко эффективного их развития является кооперация маломощных хозяйств - создание в/х кооперативов. В связи с этим на янове анализа крестьянских, фермерских хозяйств даны предложения создания с/х кооперативов.

ეკონომიკური სტიმულირების მექანიზმი ზოგადსაგანმანათლებლო სისტემის საკადრო პოლიტიკაში

ზოგადსაგანმანათლებლო სისტემის სოციალური პასუხისმგებლობა ისეთი სასწავლო პროცესის შექმნა, რომელიც მოსწავლეს მოამზადებს და კონკურენტუნარიანს გახდის საერთაშორისო მასშტაბით. მან უნდა შეძლოს მულტიკულტურულ მსოფლიოში ცხოვრების და მუშაობის გავრცელება.

სამათ შაშუაია,
სოხუმის სახელმწიფო
უნივერსიტეტის დოქტორანტი

ამის აუცილებელი წინაპირობა კი ინტერკულტურული განათლებაა, რომლის არსი, უპირველესად, საჭიროა, პედაგოგებმა გაიზიარონ. მულტიკულტურულ განათლებასთან დაკავშირებული მრავალი პროექტი ევროპის ბევრ ქვეყანაში უკვე განხორციელდა და ამჟამადაც მუდმივი განვითარების პროცესშია. საქართველოს ამოცანა იყო, არის და იქნება, შეიქმნას გამოყენებადი სასწავლო მასალა, რომელიც განავრცობს ინფორმაციას, იგი აუცილებელია ეფუძნებოდეს მსოფლიო ნამყვანი ქვეყნების თანამედროვე მიღწევებს. მულტიკულტურული განათლების პროექტი რთულია. ამიტომაც საჭიროა, ღირებული, შესაბამისი დონის სასწავლო-საგანმანათლებლო პროექტები შეიქმნას. სწორედ თანამედროვე განმანათლებლები უნდა იყვნენ მაღალმოტივირებული ასეთი სახის სასწავლო პროგრამის რეალიზაციაში. მასასადამე, პედაგოგის მოტივაციის ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს ბერკეტს წარმოადგენს ზოგადსაგანმანათლებლო სისტემის საკადრო პოლიტიკაში ეკონომიკური სტიმულირების შესაბამისი დონის მექანიზმის გათვალისწინება.

ქვეყნის საგანმანათლებლო სისტემაში, პედაგოგიური კადრების ეფექტიანი მართვის ამოსავალი პოზიციაა კარგად გააზრებული საკადრო პოლიტიკის შემუშავება, რაშიც იგულისხმება არა მარტო მოთხოვნების სტანდარტის ამაღლება, არამედ ამ სტანდარტების რეალიზაციის მასტიმულირებელი მექანიზმების ფორმები და მეთოდები. ასეთი სახის პროგრამების რეალურ ცხოვრებაში გატარების სუბიექტია ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლა. ეს უკანასკნელი შეიმუშავებს ქვეყნის საგანმანათლებლო სისტემაში ნამოჭრილი დასახული ამოცანების მიღწევის შიდა განვითარების სპეციალურ პროგრამას, რომლის განმხორციელებელი არიან თვით ამ სასწავლო დაწესებულებაში დასაქმებული პედაგოგიური კადრები.

ისინი მოსწავლეებს სთავაზობენ შესაბამისი სასწავლო პროგრამების მიხედვით გათვალისწინებულ ცოდნას. მასწავლებლის დაინტერესება მოსწავლეებისთვის მაღალი ხარისხის ცოდნის მიცემაში, პირდაპირაა დაკავშირებული პედაგოგის შრომის ანაზღაურების დონესთან, ასევე, სხვა მატერიალური და მორალური ნახალების ფორმებთან და მეთოდებთან, რომელიც არა მხოლოდ მოცემულ ეტაპზე გამოყენებადი, არამედ, განაპირობებს იმასაც, თუ როგორ წარიმართება ეს პროცესი მომავალში, 2 - 5 წლის შემდეგ. მასწავლებელი უნდა ხედავდეს პერსპექტივას, როგორ იქნება დაფასებული მისი პედაგოგიური საქმიანობა და როგორ აისახება მისი კვალიფიკაცია მატერიალური და მორალური სტიმულირების სისტემაში. ამრიგად, ზოგადსაგანმანათლებლო სისტემის საკადრო პოლიტიკასთან დაკავშირებული ყველა ღონისძიება, – პედაგოგიური კადრების შერჩევა, დასაქმება, პროფესიული განვითარება, მატერიალური და მორალური სისტემების გამოყენება და სხვ. – აისახება სკოლის სპეციალურ პროგრამებში, დროის გარკვეული მონაკვეთისთვის. მასასადამე, ზოგადსაგანმანათლებლო სისტემის ამოცანაა კარგად გააზრებული და ყოველმხრივ დასაბუთებული საკადრო პოლიტიკის შემუშავება, რომელშიც ძირითადი ყურადღება უნდა მიექცეს პედაგოგების პროფესიულ განვითარებას და ამ პროცესებთან დაკავშირებულ მრავალმხარეთულებიან ასპექტებს.

კარგად მომზადებული პედაგოგიური კადრების ეფექტიანი მართვის პროგრამა განაპირობებს ჰარმონიული ურთიერთობების დამკვიდრებას სკოლაში, რაც ზრდის შრომის მოტივაციას და შესაბამისად, მასწავლებლების საქმიანობაც უფრო სახალისო, მიმზიდველი და საინტერესო ხდება. პედაგოგიური პერსონალის ეფექტიანი მართვა, თანამედროვე მენეჯმენტის მიღწევების საფუძ-

№4 ივლისი 2013

მეცნიერება

ველზე, ზოგადსაგანმანათლებლო სისტემის განვითარების საფუძველთა საფუძველს წარმოადგენს.

საქართველოში მასწავლებლის პროფესიის პოპულარიზაციას, რასაკვირველია, სხვა მიმართულებებთან ერთად, სჭირდება ქმედითი მექანიზმების გამოყენება, რომელშიც უმნიშვნელოვანესი როლი ენიჭება ეკონომიკური სტიმულირების ფორმებისა და მეთოდების სრულყოფას და მის შესაბამისობაში მოყვანას ზოგადსაგანმანათლებლო სისტემის წინაშე მდგარი თანამედროვე მოთხოვნებისადმი. არაა დასაშავი, რომ ახალგაზრდა თაობის დაინტერესება პედაგოგის პროფესიით არის ძალიან დაბალი. მიზეზად ხშირად მოჰყავთ პედაგოგიური საქმიანობის მატერიალური სტიმულირების შეუსაბამობა იმ შრომის ხარისხთან, რომლის განვითარება, ცხადია, მასწავლებლებს უხდებათ სკოლაში მოსწავლეების აღზრდასა და შესაბამისი განათლების მიცემაში. რასაკვირველია, შესაძლოა ამ დებულებას ჰყავდეს მონიშნულმდეგეებიც, იმ არგუმენტით, რომ დღეს შემოღებულია მასწავლებლის სერტიფიცირება და სხვადასხვა გამოცდის ჩაბარების კრიტერიუმი, რითაც შესაძლებელია პედაგოგის შრომის ანაზღაურების გაორმაგება. ბუნებრივია ყოველივე ეს სწორი იქნება იმ შემთხვევაში, თუ გასაორმაგებელი ხელფასის დონე პედაგოგის მიერ შესასრულებელი სამუშაოს ხარისხისა და რაოდენობის შესაბამისი სიდიდე იქნება. ზემოთ ჩამოყალიბებული არგუმენტი, თანამედროვე პირობებში, საკმაოდ საფუძვლიანია, როგორც პედაგოგის პროფესიის არჩევისას, ასევე, ამ თანამდებობაზე პროფესიული მოღვაწეობის პრაქტიკიდან გამომდინარე.

ამრიგად, იმისათვის, რომ პედაგოგის პროფესია გახდეს პოპულარული, შესაბამისად აუცილებელია ქვეყნის ზოგადსაგანმანათლებლო სისტემა უზრუნველყოფილი იქნეს მაღალი კვალიფიკაციის მქონე მასწავლებლებით, არ შეიქმნას პედაგოგიური კადრების დეფიციტი. ამისათვის საჭიროა, სახელმწიფომ

განახორციელოს ზოგადსაგანმანათლებლო სისტემის პედაგოგიური პერსონალის ეკონომიკური სტიმულირების ძირეული გარდაქმნა. ჩვენ, რა თქმა უნდა, ვაცნობიერებთ საქართველოს დღევანდელ საბიუჯეტო შესაძლებლობებს, მაგრამ როდესაც საქმე ეხება მომავალი თაობისთვის საფუძვლიანი განათლების მიღებას, ვფიქრობთ, მათთვის თანამედროვე სტანდარტების შესაბამისი ცოდნის მიცემა მაინც უნდა იყოს ქვეყნის უპირველესი პრიორიტეტი. რადგან თანამედროვე სახელმწიფოებს, მათ შორის, საქართველოსაც უნევს არსებობა ცოდნის ეპოქაში, ცოდნა კი განაპირობებს ქვეყნის მომავალს.

რა თქმა უნდა, მოსაწინააღმდეგებელია მასწავლებლის სტიმულირების პრაქტიკა. დღეს არსებული ბერკეტებით ფაქტიურად, შეუძლებელია პედაგოგს გაუჩინო უკეთეს მუშაობის სურვილი. თანამედროვე განმანათლებელი ძალზე ცუდ ვითარებაში იმყოფება, ის, ფაქტობრივად, იმის მცდელობაშია, ფიზიკურად გადაირჩინოს თავი, გაექცეს სკოლას, დამატებით იმუშაოს ან კერძო მოსწავლეები აიყვანოს და ცოტათი მაინც გაიუმჯობესოს ფინანსური მდგომარეობა. საქართველოში მასწავლებლის პროფესია იმდენად არაპრესტიჟული გახდა, რომ განათლების ფაკულტეტის სტუდენტების აბსოლუტურ უმრავლესობას არ სურს პედაგოგობა. აქედან გამომდინარე, სრულიად ნათელია, თუ რატომ დაეცა ჩვენს ქვეყანაში მასწავლებლის პრესტიჟი საზოგადოების თვალში, რატომ არა აქვთ სკოლის უფროს კლასებს ლტოლვა პედაგოგის პროფესიისადმი, რატომ აღიქვამენ მასწავლებელს ხელმოცარულ ადამიანად. ფაქტი ვიუტია: ეს პრობლემა კოპლექსურ ჭრილშია გადასანყვეტი, მხედველობაში გვაქვს ფაქტორების სიმრავლე, მასწავლებლის ხელფასიდან დაწყებული მისი სტიმულირებით დამთავრებული.

დასახელებული პრობლემების მიუხედავად, თანა-

მედროვე განმანათლებლები განწყობილები არიან ოპტიმისტურად, მზად არიან საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროსთან მუდმივი, აქტიური თანამშრომლობისთვის და ელიან სასიკეთო ცვლილებების დანერგვას ზოგადსაგანმანათლებლო სისტემაში.

სამართლიანობისთვის უნდა ითქვას, რომ მასწავლებლის პროფესია, სტრესულობის თვალსაზრისით, პროფესიების პირველ სამეულშია. **ბუნებრივია** კითხვაზე, რატომ უნდა გაეზარდოთ მასწავლებლებს ხელფასი საქართველოში? პასუხის სოციალური დატვირთვა ისედაც ნათელია, ხოლო რაც შეეხება ახალი კონცეფციის ძირითად მიზანთან, სწავლა/სწავლების ხარისხის ზრდასთან კავშირს, შევეცდებით პასუხები პუნქტობრივად ჩამოვყალიბოთ:

- **ხელფასის სიმცირე ხელს შეუშლის იმ ძირითად მიზანს, რაც დაისახა საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრომ: კერძოდ, განათლების ხარისხის ზრდას. ფაქტია, რომ კვალიფიციური მასწავლებლების საკმაო ნაწილი კერძო სასწავლებლებში არიან დასაქმებულნი. ამის მიზეზია არა მარტო ის, რომ ასეთ სკოლებში მათი შრომის ანაზღაურება უფრო მაღალია (სხვათა შორის განსხვავება საჯარო და კერძო სკოლების ხელფასებს შორის დიდი არ არის), არამედ, სასწავლო პროცესის ორგანიზების ხარისხის მაღალი დონე. ყოველივე ამას, რასაკვირველია, თავისი მიზეზები აქვს;**

- **საჯარო სკოლებშიც ძალიან ბევრი კვალიფიციური მასწავლებელი მუშაობს; თუმცა, მათი უმეტესობა ფინანსური მოტივაციის ნაკლებობას განიცდიან. ცნობილია, რომ მხოლოდ ერთუზიანზე დამყარებული საქმიანობა დროთა განმავლობაში აქტუალობას კარგავს. ჩვენი პედაგოგიური საქმიანობიდან გამომდინარე წლების განმავლობაში გვინვეს ურთიერთობა საქართველოს საჯარო თუ კერძო სკოლების მასწავლებლებთან. მათ შორის ბევრი კვალიფიციური და ძლიერი სპეციალისტია, რომლებიც განიცდიან უკმარისობის გრძნობას, განსაკუთრებით კი მათი შრომის რაოდენობის და ხარისხის თვალსაზრისით. თუმცა, ამაზე საჯაროდ ნაკლებად მსჯელობენ. სწორედ ამიტომ საჭიროდ ჩავთვალეთ, წინ წამოგვეწია არც თუ ისე პოპულარული თემები. ეს პრობლემა რომ სახელმწიფოს (საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს) აწუხებს, ჩანს თუნდაც იქიდან, რომ 2013 წელს პედაგოგების ნომინალური ხელფასი 26%-60%-ით (რეალურმა მატებამ შეადგინა 98-164 ლარი), ანუ 60-205 ლარით გაიზარდა და, რაც შემთხვევებში, 554 ლარით განისაზღვრება, ხოლო თუ მასწავლებელი, ამავდროულად, კლასის დამრიგებელია, მისი ნომინალური ანაზღაურება 626 ლარს შეადგენს და ა.შ. ხოლო სერტიფიცირების შემთხვევაში, აღნიშნულ ხელფასს სერტიფიცირებული პედაგოგის დანამატი – 75 ან 125 ლარი ემატება. გაზრდილ ხელფასს იღებს საჯარო სკოლის ყველა მასწავლებელი. სწორედ ამ მიზნით, 50 მლნ. ლარით გაიზარდა საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს 2013 წლის ბიუჯეტი. ასევე წლის ბოლოს, გათვალისწინებულია პრემიის სახით 350**

ლარის გაცემა (ე.წ. მეცამეტე ხელფასი). თუმცა, არაა დასაძალი, რომ მასწავლებლების ძალიან დიდ ნაწილში ხელფასის მხოლოდ 60-205 ლარით მომატებამ გარკვეული იმედგაცრუება გამოიწვია. ჩვენი აზრით, აი აქ საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრომ უნდა მკაფიოდ განუმარტოს საზოგადოებას ამ ნაბიჯის ქვეყნობა, რადგან, ხელფასის ზრდას ქვეყანაში გააჩნია თავისი ეკონომიკური ლოგიკა, მან არ უნდა გამოიწვიოს ინფლაციური პროცესები. ამიტომაც, რომ ხორციელდება ხელფასის ეტაპობრივი ზრდის პოლიტიკა, რა თქმა უნდა, შემდეგი ზრდის პერსპექტივით, რომელმაც, ცხადია, უნდა მიიღოს სტაბილური ხასიათი იმისათვის, რომ ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლამ შეინარჩუნოს მასწავლებლების კონტინგენტი, განსაკუთრებით კი ახალგაზრდა თაობის წარმომადგენლები, რომლებიც უპერსპექტივობის გამო თავს ანებებენ პედაგოგიურ საქმიანობას. ბუნებრივია კარგად გვესმის, ეკონომიკური ფაქტორების გათვალისწინების გარეშე წინასწარ ასეთი დაპირების გაცემა ძალიან ძნელია, მაგრამ, დარწმუნებული ვართ ჩვენი ქვეყნის ეკონომიკური მაჩვენებლების გაუმჯობესებაში. ვფიქრობთ, ასეთი განმარტებები და დაპირებები მასწავლებლების უმეტესობისთვის გასაგები და მისაღები იქნება, გარკვეულ უკმაყოფილებას ჩააქრობს და, რა თქმა უნდა, მცირეოდენი იმედის ნაპერწკალს მაინც გააჩენს პედაგოგებში, რაც, ჩვენი აზრით, ძალიან მნიშვნელოვანია მათი მოტივაციისთვის.

როგორც ზემოთ უკვე ითქვა, ჩვენს ქვეყანაში არაა დასაძალი, რომ მასწავლებლის შრომის ანაზღაურება ერთ-ერთი ყველაზე დაბალია. არასერტიფიცირებული პედაგოგის ნომინალური ხელფასი, უკეთესს შემთხვევაში (კვირაში 18-საათიანი დატვირთვა და კლასის დამრიგებლობა), 320-350 ლარს აღწევს; სერტიფიცირებულ პედაგოგებს ემატებათ 125 ლარი, მთლიანად ნომინალური ხელფასის სიდიდე დანამატით შეადგენს 385 - 405 ლარს. აქ, რა თქმა უნდა, არ ვგულისხმობთ პედაგოგების ძალიან მცირე ნაწილს, რომლებმაც ჩააბარეს გამოცდა უცხო ენისა და კომპიუტერის ფლობაში და მხოლოდ საუკეთესო შედეგის შემთხვევაში, მათი ნომინალური ხელფასი შეადგენს 1000 ლარს.

თანამედროვე ზოგადსაგანმანათლებლო სისტემაში პედაგოგის შრომის ანაზღაურების დადგენილი სიდიდე, ყოველგვარი დანამატით, აფრთხობს დღევანდელ ახალგაზრდებს, რომლებიც ამთავრებენ სკოლას. იმისათვის, რომ მათ აირჩიონ პედაგოგის პროფესია, უნდა ჰქონდეთ გამოკვეთილი წარმოდგენა, როცა ისინი დაასრულებენ სწავლებას და ჩამოყალიბებას, როგორც მასწავლებლები, რა შანსი ექნებათ მათ საბოლოოდ, შეძლებენ თუ არა პედაგოგიური მოღვაწეობით მოაგვარონ პირადი ცხოვრება და არ განიცდიდნენ მუდმივ შიშს, რომ ისინი ვერ გამოკვებავენ საკუთარ ოჯახებს მასწავლებლის შრომის ანაზღაურებით. სწორედ ამიტომ წარჩინებული აბიტურიენტების უმრავლესობა დღეს უკვე არ ირჩევს ამ სპეციალობას. **აღსანიშნავია, რომ ჩვენი ანექტური გამოკითხვებით, საქართველოს რეგიონების რამდენიმე სკოლაში (ძირითადად თბილისის, ზუგდიდის, ბათუმის და აფხაზეთის ა/რ საჯარო სკოლები) მეთორმეტეკლასელებთან საუბრის შედეგად, დავადგინეთ, რომ მიმდინარე წელს**

მეცნიერება

მათი უმრავლესობა (99%) არ გამოთქვამს სურვილს ჩააბარონ განათლების ფაკულტეტზე. ეს სიტუაცია, რა თქმა უნდა, მნიშვნელოვნად ამცირებს მომავალში პედაგოგიური კადრების როტაციის დაკმაყოფილებას. რასაკვირველია, როდესაც ვსაუბრობთ ეკონომიკური სტიმულირების მექანიზმის გაუმჯობესებაზე ზოგად-საგანმანათლებლო სისტემაში, ჩვენ ვგულისხმობთ მის შესაბამისობას პედაგოგის კვალიფიკაციასთან, რომლის ამალგა დღევანდელ სწრაფად ცვლად სამყაროში წარმოადგენს ზემოსენებული სისტემის ეფექტიანობის განმსაზღვრელ ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს ფაქტორს.

მასწავლებლის ასაკობრივი სტრუქტურის, პედაგოგების რაოდენობის შესახებ 2012 წლის მონაცემები [2, 7] ცხრილი №1

როგორც ვიცით, ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლებში არის სწრაფად განვითარებადი მიმართულებები: ფიზიკა, ბიოლოგია, ქიმია, ისტორია და სხვ. რასაკვირველია, ყველგან აუცილებელია პედაგოგების კვალიფიკაციის ამალგა. განსაკუთრებით კი საჭიროა მასწავლებლების ნახალისება საქართველოს რეგიონებში.

საერთაშორისო და ადგილობრივი კვლევების შედეგების თანახმად, [1, 7] 2018 წლისთვის საჭირო იქნება 20 000-მდე ახალი მასწავლებლის მომზადება, იმ დაშვებით, რომ არსებული კონტინგენტი დატოვებს სამსახურს მხოლოდ საპენსიო ასაკის მიღწევას; თუ თბილისში პედაგოგების რაოდენობა საჭიროზე მეტია, რეგიონები მასწავლებლების მკვეთრ დეფიციტს განიცდიან. რამდენიმე საგანში კატასტროფული მდგომარეობაა (მუსიკა, სპორტი, სამოქალაქო განათლება, ხელოვნება, დანყებითი კლასების პედაგოგი), ასევე არასახარბიელო ვითარებაა საბუნებისმეტყველო მეცნიერებების განმანათლებლების ნაკლებობის მხრივაც. საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს მონაცემებით დღეს კერძო და საჯარო სკოლებში 69828 მასწავლებელია დასაქმებული [ცხრილი №1].

დედაქალაქსა და რეგიონებში 50 წლის და მეტი ასაკის მასწავლებლების ყველაზე დიდი ჯგუფია, ხოლო ნაკლებასაკიანი ჯგუფების რაოდენობა სულ უფრო და უფრო მცირდება. პედაგოგების ასაკობრივი სტრუქტურის შესახებ არსებული მონაცემები მეტყველებს, რომ ეს პროფე-

სია, როგორც უკვე ზემოთ ითქვა, ახალგაზრდებისთვის კარგავს მიმზიდველობას. დღევანდელი სტატისტიკური მონაცემებით საქართველოში წინასაპენსიო და საპენსიო ასაკის პედაგოგების რაოდენობა მასწავლებლების საერთო რაოდენობაში აჭარბებს 41%-ს (თითქმის 28 000 მასწავლებელი).

ეს რაც შეეხება საჯარო და კერძო სკოლებში დასაქმებული პედაგოგების ასაკობრივ სტრუქტურას დღევანდელი მონაცემებით. ახლა კი განვიხილავთ საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს მიერ დასახული ღონისძიებების მიმდინარეობისა და შედეგების გავლენას საჯარო და კერძო სკოლების პედაგოგიური პერსონალის კვალიფიკაციის დონის ამალგების საქმესა და პედაგოგების მატერიალური სტიმულირების ხარისხზე.

დღეისათვის მასწავლებლების საერთო რაოდენობა შეადგენს 69828-ს, აქედან სერტიფიცირებულია 8606 პედაგოგი, მათ შორის 394 მამრობითი, ხოლო 8212 მდედრობითი. [3, 8].

არსებული სტატისტიკის თანახმად, საქართველოში, სამი წლის განმავლობაში (2010-2012წწ.), 68584 პედაგოგიდან სერტიფიცირებულია 9,895 (14,38%). ამ ტენდენციის მიხედვით, საეჭვოა, რომ 2015 წლის 1 იანვრამდე მასწავლებლების სრული კონტინგენტი იყოს სერტიფიცირებული. კანონი კი, 2015 წლის იანვრიდან პედაგოგობის უფლებისთვის მათ ავალდებულებს იყვნენ სერტიფიცირებულები. ასევე ამ მოსაზრებას ამყარებს ის რეალობა, რომ სასერტიფიკაციო გამოცდები ტარდება წელიწადში ერთხელ, შესაბამისად კი დარჩენილია მხოლოდ 2 საგამოცდო ციკლი.

აქედან გამომდინარე, ამ ეტაპზე, ხარისხიანი სწავლების თვალსაზრისით, გამოვყოფთ რამდენიმე ძირითად პრობლემას, რომელიც ძალიან მნიშვნელოვანია ქვეყნის განვითარების თანამედროვე პირობებში:

- მასწავლებლების დაბალი მოტივაცია და დაბალი კომპეტენციები;
- პედაგოგების რაოდენობა და ასაკობრივი სტრუქტურა;
- განმანათლებლის პროფესიის არაპრესტიჟულობა;

მასწავლებლების გადანაწილება ასაკის მიხედვით						
ასაკობრივი ჯგუფები	20 წელზე ნაკლები	20-30	30-40	40-50	50-და წინა საპენსიო	საპენსიო
რაოდენობა	24	7057	16410	17756	18084	10497
ასაკობრივი ჯგუფების წილი საერთო რაოდენობაში	0,003%	10,10%	23,50%	25,43%	25,90%	15,03%

- შემოქმედებითი აზროვნების დაბალი დონე;
- მასწავლებლის (როგორც ინდივიდის) სოციალური დაუცველობა;
- პედაგოგის პროფესიაში კარიერული ზრდის შესაძლებლობების არარსებობა;
- სკოლის დონეზე პედაგოგების პროფესიული განვითარების ნაკლები მხარდაჭერა.

შესაბამისად, საქართველოში პედაგოგის პროფესიის პრესტიჟის გაზრდა უნდა მოხდეს:

ა) მასწავლებლის ანაზღაურების მინიმუმი (არასერტიფიცირებულის) ერთ პედაგოგზე სასურველია შეადგენდეს მშპ-ს 100%-მდე ერთ სულ მოსახლეზე (წელიწადში 3098 დოლარია) 2014 წლიდან. მშპ-ზე ხელფასის მიბმა უზრუნველყოფს შრომის ანაზღაურების ზრდას ეკონომიკის ზრდის პარალელურად. ამ და შემდეგი პუნქტის განსახორციელებლად საჭიროა სასკოლო დაფინანსების ბიუჯეტის ზრდა. მასწავლებლისთვის ხელფასის ზრდის უზრუნველყოფა დაახლოებით 20 წლის პერსპექტივაში უნდა იყოს ცნობილი და საჭიროა მიეხას მშპ-ს;

ბ) ხელფასის ზრდა უნდა იყოს შესაძლებელი მასწავლებლის სტატუსის ამაღლებით, კარიერულ კიბეზე მისი წინსვლით, რომელიც უნდა ასახავდეს განმანათლებლის კომპეტენციების ზრდას და მიბმული არ უნდა იყოს პედაგოგად მუშაობის ხანგრძლივობაზე. მრავალი კვლევით დასტურდება, რომ განმანათლებლად მუშაობის ხანგრძლივობა არ გულისხმობს კომპეტენციების აუცილებელ ზრდას. მაშასადამე, მასწავლებლის ხელფასის ზრდა უშუალოდ უნდა დაუკავშირდეს მის მიერ კვალიფიკაციის ამაღლებას და არა პედაგოგიური საქმიანობის სტაჟს. ამავდროულად, გამორჩეულად წარჩინებული, ღვაწლმოსილი და მოწინავე მასწავლებლებისთვის უნდა შეიქმნას განსაკუთრებული სოციალურ-ეკონომიკური პირობები, აქ საუბარია პედაგოგების მატერიალური და მორალური წახალისების განსაკუთრებულ სისტემაზე.

საგანმანათლებლო სისტემაში პედაგოგიური საქ-

მიანობის მატერიალური და სხვა ფორმის წახალისების სისტემის ძირეული გარდაქმნა მოიცავს შემდეგ მიმართულებებს:

- მასწავლებლის ანაზღაურების მინიმუმს, რომელიც განისაზღვრება სატარიფო განაკვეთით;
- მასწავლებლის სატარიფო საბაზისო განაკვეთის გადახედავა - მნიშვნელოვნად გაზრდის თვალსაზრისით, პედაგოგის 18-საათიანი დატვირთვიდან გამომდინარე.

ზემოთ ჩატარებული მსჯელობიდან აშკარად ჩანს, რომ მოცემული პრობლემის გადაწყვეტა საჭიროებს სპეციალური პროგრამის შემუშავებას, რომელშიც გაინერჯება ყველა ნაბიჯი, შესრულების ვადები და ღონისძიებების სისტემა, რომლის განხორციელების შედეგად ქვეყანაში შეიქმნება პედაგოგის, როგორც ინდივიდუალური ინტერესის მატარებლის, სტიმულირების მექანიზმი მისი მოღვაწეობის დაწყების დღიდან მთელი სიცოცხლის ხანგრძლივობის განმავლობაში. ამისათვის საჭირო ფინანსური რესურსები დათვალდია, რაც საშუალებას იძლევა დადგენილი იქნეს დაგეგმილი მიმართულებების განხორციელების ვადები. შესაბამისად, შესაძლებელი გახდება ქვეყანაში შეიქმნას პედაგოგიური პერსონალის მატერიალური წახალისების კომპლექსური და ყოვლისმომცველი სისტემა. ბუნებრივია დაისმება კითხვა, თუ რას უნდა მოიცავდეს ზემოხსენებული პროგრამა. **პირველი ეტაპი:** ჩვენი ხედვით, საჭირო იქნება შესაბამისი განათლების მიღების მსურველების წახალისების სისტემის და სახელმწიფოს მხრიდან პედაგოგიური პროფილის სტუდენტებისთვის ბაკალავრიატის, მაგისტრატურის და დოქტორანტურის სწავლის სრული დაფინანსება, შეკვეთების წესით, რომელსაც საჭიროებს ყოველწლიურად ზოგადსაგანმანათლებლო სისტემის პედაგოგების თაობების ცვლის მოთხოვნების დაკმაყოფილება (პედაგოგების საერთო რაოდენობის 15-20% ანუ 7 000-10 000 მასწავლებელი). **მეორე ეტაპი:** საჭიროა გადაიხედოს საბაზისო სატარიფო სისტემა, რომ სრული დატვირთვის მქონე პედაგოგს შესაძლებლობა ჰქონდეს

მთელი მისი საგაკვეთილო და არასაგაკვეთილო შრომით დაიკმაყოფილოს პირველადი მოთხოვნილებები. მესამე ეტაპი ეხება საპენსიო პერიოდში თაობების ცვლის ნახალისებას. აქ საუბარია ზოგადსაგანმანათლებლო სისტემის საპენსიო ასაკის პედაგოგების პენსიაზე გასვლის ნახალისებაზე. საჯარო მოხელეების საპენსიო უზრუნველყოფის სისტემა ჩვენი ხედვით გულისხმობს, რომ პენსიაზე გამსვლელ პედაგოგს უნარჩუნდება ბოლო სამი წლის საშუალო ხელფასის გარკვეული პროცენტი. ეს კი ნახალისებს საპენსიო ასაკის პედაგოგებს, რომ გამოათავისუფლონ სამუშაო ადგილები მასწავლებლების ახალი თაობის ჩანაცვლების მიზნით და ერთდროულად შეინარჩუნონ საკმაოდ მაღალი საპენსიო ანაზღაურება. რადგან პედაგოგობა არის საჯარო მოხელეების მიმართ არსებული წესების გამოყენების გავრცელება, რაც იმაში მდგომარეობს, რომ თუ საპენსიო ასაკს მიღწეული მასწავლებელი მოინდომებს კუთვნილ პენსიაზე გასვლას, მას უნდა დაენიშნოს მისი სახელფასო განაკვეთის 80%. ყოველივე ეს კი, როგორც უკვე ზემოთ ითქვა უზრუნველყოფს კადრების ცვალებადობას და სამუშაო ადგილების გაჩენას ახალი თაობის პედაგოგებისთვის.

ამრიგად, ზოგადსაგანმანათლებლო სისტემაში ჩვენ ვიღებთ პედაგოგიური კადრების ეფექტიანი მართვის ინოვაციურ და ერთიან მოდელს. რა თქმა უნდა, ეს უკანასკნელი საჭიროებს ლოგიკურ გააზრებას და მის ფორმირებაში გამოცდილი მასწავლებლების, განათლების სისტემაში ჩახედული სპეციალისტების, განათლების სისტემის მმართველი რგოლების და სა-

ქართველოს ფინანსთა სამინისტროს შორის აქტიურ კონსულტაციებს და კოორდინაციას. რასაკვირველია, ამ მოდელის დანერგვის შემდეგ უფრო მეტად გაიზრდება პედაგოგის კვალიფიკაციის მოთხოვნა, რაც ვფიქრობთ, ძალიან მნიშვნელოვანია დროის გარკვეულ მონაკვეთში, რომლის დასაწყისი და დასასრული მკვეთრად იქნება განსაზღვრული და აუცილებლად შესაბამისობაში იქნება რეალობასთან იმისათვის, რომ პედაგოგებისთვის ყოველივე ზემოხსენებული სიახლე არ იყოს მიუღწეველი მოლოდინი.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. გაზეთი „ახალი განათლება“, „მასწავლებელთა მომზადების და კარიერული ზრდის კონცეფცია (სრული ვერსია)“, გვ. 3-4, №3 (597), თბ., 2013წ; ლორთქიფანიძე ბ., „რამდენიმე მოსაზრება საგანმანათლებლო სფეროში დაგეგმილი ზოგიერთი ცვლილების შესახებ“, გვ. 9, №1 (595), თბ., 2013წ; ნაჭყებია დ., „შვიდი პუნქტი“, გვ.3-4, №39 (593), თბ., 2012წ.;
2. განათლების მართვის საინფორმაციო სისტემის ვებგვერდი: www.emis.ge;
3. <http://catalog.edu.ge/index.php?module=statistics&page=statistics&item-id=38>;
4. Петров А. Стратегический менеджмент / СПб: Питер, 2008г;
5. Ames, A., C.. (1991). Motivation: What teachers need to know. University of Illinois.

ECONOMICAL STIMULATE MECHANISM OF AN EDUCATIONAL PROCESS IN THE STAFF POLICY

ASMAT SHAMUGIA,

Postdoctoral student of Sukhumi State University

Summary

The market economics, development on modern stage in front of general education system`s raises in a new manner the whole of row problems, from which the most important is effective use the staff potential as much as it possible. In order to, the aim suit achievement, the school should have in all its aspects well-founded staff policy.

Hence, the staff policy is the staff work principls, methods, forms, aims and problems collaborate, organization mechanizes in whole, which is direction to the staff potential collaborate, strengthening and development.

The staff policy cares for making skilled and highproductivity connected staff policy, which will have the ability for timely respond to market pulsating requests for school development and its personal manage strategies forming, which for one`s part founds school general development strategy.

The estimation policy, which is used by the teachers has more meaning for motivation. The estimation policy means estimation standards, criterions, concrete methods and their frequence using.

In addition to estimation, there is also very important to discuss the encouragement police issue. To the final aim achievement rearrangement each step can, kindles human`s motivation for the future effective steps realization. To say with another words, small success could cause more stimulation to achieve much more success.

In that way, the teacher`s role is decisive on the stage of educational process and it is impossible, the education system to be mighty and functional without professional teachers.

Hence, desire, affrair love and including in modern educidative processes the teachers help a lot on the way of professional development.

In up designation directions have many interesting sides. We denote that as many professionals include such sort of problems learn and value, as much objective and healty will be exposed of school manager`s manage quality.

სოფლის ტურიზმის განვითარების ზოგიერთი ასპექტი საქართველოში

სტატიაში მოცემულია ტურიზმის განვითარების თეორიული საკითხები, გაანალიზებულია ტურისტული სფეროს დაწესებულებებში მომსახურების ხარისხის უზრუნველყოფის ძირითადი მიმართულებები. საერთაშორისო და სოფლის ტურიზმის თეორიული საფუძვლები და განვითარების პერსპექტივები საქართველოში. გაკეთებულია დასკვნები და მოცემულია წინადადებები ტურიზმის მთლიანად და მათ შორის სოფლის ტურიზმის განვითარებისათვის.

მხოლოდ გონივრულად აგებული მარკეტინგული სტრატეგია, რომელიც თავს უყრის ფავორიტულ მიმართულებას ტურისტულ ბაზრებზე და ქვეყნის სასარგებლოდ წარმართავს მათ, საშუალებას გვაძლევს ტურიზმი ყველაზე შემოსავლიან და შემადგენელ სექტორად იქცეს ჩვენი ქვეყნის ეკონომიკაში. მაგრამ ყველა სიძლიერე, მათ შორის მარკეტინგულიც, არაფრის მაქნისი, ამაო იქნება თუკი ჩამოსულ ტურისტებს არ უზრუნველყოფთ მსოფლიო სტანდარტების დონეზე მომსახურებით, სწორედ ამიტომ საჭიროა გონივრული და კომპლექსური მიდგომა ტურისტული მოღვაწეობასა და ლიცენზირებისათვის.

ტურიზმის სახეებიდან განსაკუთრებით აღსანიშნავია სოფლის ტურიზმი. უნდა აღინიშნოს, რომ ამ მხრივ ჩვენი ქვეყანა, რომელიც ფლობს მდიდარ და ძალზე ლამაზ ბუნებრივ პირობებს განსაკუთრებით საინტერესოა უცხოელი ტურისტებისათვის. უნდა აღინიშნოს, რომ სოფლის ტურიზმის მიმართ მსოფლიოში ინტერესი დღითიდღე მატულობს. ამ ინტერესს აიგივებს ისიც, რომ ხალხი მზეს, ზღვას და ქვიშას ცვლიან პეიზაჟზე, ტრადიციებსა და ბუნებაზე. ამასთან ერთად ყველა ქვეყანა მიისწრაფვის რათა შექმნას სოფლის ტურიზმის განვითარების ეროვნული მოდელი.

დასავლეთ ევროპის რიგ განვითარებულ ქვეყანაში, ისეთები, როგორცაა: საფრანგეთი, დიდი ბრიტანეთი, ჰოლანდია, ირლანდია, გერმანია, ესპანეთი სოფლის ტურიზმით დაკავებულები წახალისდებიან ეროვნულ დონეზე და განიხილება როგორც სოფლის კომპლექსური სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების პროგრამის განუყოფელი ნაწილი. განვითარებულ ქვეყნებში სოფლად ტურისტული მოგზაურობა მეორე ადგილზეა ზღვაზე დასვენების შემდეგ.

მრავალ ქვეყანაში ტურიზმის ეს სახე გახდა ეროვნული სოფლის ლანდშაფტის დაცვისა და აღდგენის მთავარი მიმართულება – სწორედ ამნაირად იქნა დაცული მშვენიერი ალპური ვილები შვეიცარიაში, ნისქვილები და არხები ნიდერლანდებში, ძველი პარკები და ვილები იტალიაში.

სასოფლო-სამეურნეო სექტორში კრიზისი ერთ-ერთი ძირითადი მიზეზია თანამედროვე სოფლის ტურიზმის განვითარების, ფერმერობა იცვლება აგრობიზნესით, ხოლო, მექანიზაცია და მოდერნიზაცია მთლიანად ცვლიან სოფლის სინამდვილის სახეს. ევროპის სოფლის მეურნეობის ბევრ რეგიონში ფაქტიურად სოფლის მეურ-

ნობა აღარ არის მიწის გამოყენების ძირითადი ფორმა და სოფლის მოსახლეობის მნიშვნელოვანი საქმიანობა.

კომლთა რაოდენობა, რომლებიც მხოლოდ სოფლის მეურნეობაში მუშაობენ მთლიან მომუშავეთა რაოდენობაში საბერძნეთში – 30%-ია, პორტუგალიაში – 24%, ესპანეთსა და ირლანდიაში 17%, იტალიაში. 12%, ბელგიაში და დანიაში, ნიდერლანდებსა და დიდ ბრიტანეთში 2-დან 7%-მდე მერყეობს. საქართველოში ეს მაჩვენებელი ძალზე მაღალია და 50%-ზე მეტია. გამოკვლევები გვიჩვენებენ, რომ ევროპის ქვეყნებში ქალაქის მცხოვრებთა 35% უპირატესობას ანიჭებს სოფლად შვებულების გატარებას. ნიდერლანდებში იგი 49%-ია.

ევროპაში ორგანიზაციული სტრუქტურებია, რომლებიც უზრუნველყოფენ სოფლის ტურიზმის მომსახურებას ბაზარზე პირველ პლანზე წამოწევენ. ასეთ ცნობილ სტრუქტურებს წარმოადგენს სოფლის მწვანე ტურიზმის ევროპული ფედერაცია – „EUROGites“, ეს ორგანიზაცია დაარსდა 1989 წელს. ფედერაცია აერთიანებს ევროპის 17 ქვეყნის 20 ასოციაციას. ეს ქვეყნებია: გერმანია, ავსტრია, ბელგია, ესპანეთი, ფინეთი, საფრანგეთი, უნგრეთი, ირლანდია, იტალია, ლიტვა, ლუქსემბურგი, პოლონეთი, პორტუგალია, რუმინეთი, სლოვაკეთი, შვეცია, შვეიცარია. ქსელი 30000 კერძო მფლობელია გაერთიანებული, რომლებიც სტუმრებს სთავაზობენ 130000 საცხოვრებელ ობიექტს მთელ ევროპაში.

მსოფლიო პრაქტიკით დადგენილია, რომ სოფლის ტურიზმი ხელს უწყობს სოფლის ძირითადი სოციალურ-ეკონომიკური პრობლემების გადაწყვეტას, რამდენადაც იგი უზრუნველყოფს:

- სოფლის მოსახლეობის და პირველ რიგში ქალების დასაქმებას;
- სოფლის მცხოვრებელთა შემოსავლისა და ცხოვრების დონის ამაღლების შედარებით მცირე ფინანსური დანახარჯების დროს;
- სოფლისა და ეზოების (ნაკვეთების) კეთილმოწყობა, საინჟინრო და სოციალური ინფრასტრუქტურის განვითარება;
- პირად დამხმარე მეურნეობაში წარმოებული პროდუქციის ასორტიმენტის გაფართოება;
- ადგილზე, პირად დამხმარე მეურნეობაში წარმოებული პროდუქციის რეალიზაცია, კერძოდ კვების მზა პროდუქციას;

• ადგილობრივი ღირსშესანიშნაობების, წესჩვეულების, ფოლკლორის, ხალხური რენვის სტიმულირება;

• სოფლის მოსახლეობის კულტურულ-საგანმანათლებლო დონის ამაღლება;

• შეიძლება იყოს დამატებითი წყარო ადგილობრივი ბიუჯეტის შევსებისთვის;

• არ საჭიროებს დამატებით მნიშვნელოვან ინვესტიციებს და უმეტესად გამოიყენებიან ადგილობრივი დაფინანსებიდან, ხოლო კაპიტალდაბანდება სწრაფად ამოიგება;

• ნაწილობრივ ათავისუფლებენ პოპულარულ ტურისტულ ცენტრებს, ამცირებს ნეგატიურ ეკოლოგიურ შედეგებს ძალზე პრესტიჟული, ტურისტული საქმიანობის დროს.

მსოფლიო ტურისტული ინდუსტრია მზარდი გლობალიზაციის პირობებში წარმოადგენს პრიორიტეტულ ინტერესს და პერსპექტივას საქართველოსთვის. ბუნებრივი უნიკალური პოტენციალის და კულტურული მემკვიდრეობის გამოყენებით საქართველო აუცილებლად ჰარმონიულად უნდა ინტეგრირებდეს მსოფლიო ტურისტულ სივრცეში და ქვეყანაში ტურისტულმა ინდუსტრიამ ინტენსიურ განვითარებას უნდა მიაღწიოს, რაც უზრუნველყოფს მოსახლეობას დასაქმების და შემოსავლიანობის მყარ მატებას ტურისტულთან მონათესავე დარგების სტიმულირებასთან ერთად. ეს კი უცხოური ინვესტიციების მოზიდვასაც შეუწყობს ხელს.

თანმიმდევრული სწორი პოლიტიკის რეალიზაციისა და განხორციელებული საბაზრო რეფორმების წყალობით

დღევანდელ პირობებში უკვე შეიქმნა ისეთი ტურისტული მომსახურების ბაზარი, რომელშიც ჭარბობს კერძო სექტორი. ქვეყანაში დღეისათვის არსებული მომსახურების ინფრასტრუქტურა ვერ პასუხობს აქტიურად განვითარებად ტურიზმის მოთხოვნებს, მაგრამ ის შეიძლება გახდეს საფუძველი ახალი უფრო თანამედროვე ინფრასტრუქტურისა, რომელიც უპასუხებს მრავალ სტანდარტებს და გაითვალისწინებს ეკოლოგიურ მოთხოვნებს.

საქართველოში ტურისტთა რაოდენობა 2000 წელს 387 ათასზე მეტი იყო, 2008 წელს შესაბამისად 3-ჯერ და 3,5-ჯერ გაზარდა. 2012 წელს მან 2 მლნ ტურისტზე მეტს მიაღწია. ზრდადია მშპ-ში ტურპროდუქციის ხვედრითი წილი 2008 წლის 8,5% გათვალისწინებულია 2013 წელს გაიზარდოს 15,9%-მდე.

საქართველოში დარგის სუბიექტების სტრუქტურაში ფუნქციონალური თავისებურებების მიხედვით შეიძლება გამოვყოთ შემდეგი ძირითადი ინსტიტუტები:

- საწარმოო;
- საკანონმდებლო და დარგის სამმართველო;
- მაკონტროლებელი;
- საზოგადოებრივი;
- ინფრასტრუქტურა;
- საგანმანათლებლო;
- დანარჩენი.

დარგის საფუძველია – ტურისტული მომსახურებით მწარმოებლები და ნორმატიულ-სამართლებრივი ფაზა, რომელიც არეგულირებს დარგსა და მენარმეობას. როგორც ცნობილია ტურისტული პროდუქტი შედგება შემდეგი ნაწილებისგან:

- ტრანსპორტი;
- განთავსება;
- კვება;
- მიმზიდველობა;
- თანხლება;
- აღჭურვილობა.

ამ შემადგენელი ნაწილების მწარმოებლურ და ორგანიზატორები არიან ძირითადი დაწესებულებები, რომელთა მეშვეობითაც დარგის ერთობლივი შიდა პროდუქტის ფორმირება ხდება.

ტურისტების ძირითადი ნაკადის ჩამოსვლა კერძო ფირმების ხელშეწყობით ხდება. ეს კერძო ინდუსტრიის სექტორი საქართველოში 1990-იან წლებში ჩამოყალიბდა, როცა შეიქმნა რეალური შესაძლებლობები კერძო მენარმეობის განვითარებისთვის მიუხედავად იმისა, რომ დღეისათვის საქართველოში 2500-მდე მოქმედი სუბიექტია აღიარებული ამ სფეროში ტურისტული მიღებით დაკავებული კერძო ფირმების 90% შეადგენენ.

ძირითად ტურისტულ მომსახურებას, რომლებსაც გვთავაზობენ ეს ფირმები წარმოადგენენ: ავიაბილეთების დაჯავშნა და გაყიდვა; ტრანსპორტისა და სასტუმროს დაჯავშნა; ტურისტების დახვედრა და განთავსება (დაბინავება); ვიზების, დაზღვევის პოლისების, პასპორტების განვითარების მომსახურება გიდ-თარჯიმნის მომსახურება; ტურებისა და მოგზაურობების ორგანიზება; სატრანსპორტო და საექსკურსიო მომსახურება საკუთარი

რესურსებით და აგრეთვე უცხოელი პარტნიორების დახმარებით სხვადასხვა მომსახურების განწევა.

ტურისტული გადაადგილებები გვევლინება ერთ-ერთ მნიშვნელოვან ელემენტად ტურისტულ ინდუსტრიაში. საქართველოს ამ მხრივ ხელსაყრელი გეოგრაფიული ადგილმდებარეობა აქვს და ეს ხელს უწყობს ძირითადი ამოცანის რეალიზებას – გახდეს ქვეყანა ხელმისაწვდომი უცხოელი ტურისტისთვის. ჩვენთან ტრანსპორტით მომსახურების სურათი ასეთია: ავტობუსით მოგზაურობდა – 47%, საკუთარი ავტომობილით – 28%, ნაქირავები ტრანსპორტით – 5%, საერთაშორისო ავიახაზებსზე მოდის 12%; საქართველოს ავიახაზებსზე – 3%, მატარებლებზე 3 და საზღვაო ტრანსპორტზე – 3%.

ტურისტების გადაყვანიდან მიღებული შემოსავალი 2004 წელთან შედარებით თითქმის 2-ჯერ გაიზარდა. სასტუმრო მეურნეობა გვევლინება ერთ-ერთ მნიშვნელოვან შემადგენელ ნაწილად ტურისტულ ინდუსტრიაში, რომლის გარეშეც შეუძლებელია დარგის განვითარება. სასტუმრო ინდუსტრია წარმოდგენილია განთავსების საშუალებებით როგორცაა: სასტუმროები, სპეციალიზებული. განთავსების საშუალებები. კერძოდ არსებულ 1051 განთავსების საშუალებებში 34751 სანოლია, ადგილობრივ სასტუმროებზე მოდის 63%; სასტუმრო სახლებზე 16 და საოჯახო სახლებზე 16%. უმნიშვნელოვანესია კვების ინდუსტრია, რომელიც წარმოდგენილია რესტორნებით, ბარებით, კაფეებით, სასადილოებით, მზა

კვების ობიექტებით.

ჩვენს მიერ ჩატარებული ანალიზის საფუძველზე შეიძლება დავასკვნათ, რომ როგორც მთლიანად, ასევე სოფლის ტურიზმის პრობლემების გადაჭრისთვის საჭიროა:

სახელმწიფო თავის თავზე აიღოს ფუნქცია იმისა, რომ კოორდინირება გაუწიოს ტურისტული დარგის განვითარებას, შემოსავლიანი დარგის თვალსაზრისით;

აუცილებელია სახელმწიფო მმართველობის სისტემის რეფორმა, რომელიც გამიზნული იქნება ბიუროკრატიული პირობების შემცირებისკენ. აგრეთვე უნდა შეიქმნას მექანიზმი, რომელიც მიმართული იქნება ამ სფეროში ქრთამებისა და კორუფციის აღმოფხვრისაკენ. აუცილებელია სახელმწიფოს მხრიდან მხარდაჭერისა და ხელშეწყობის მოქნილი სისტემის შემუშავება.

ტურიზმი ესაა-დამოუკიდებლობის, კავშირების და მოვლენების ერთობლიობა, რომელიც ასახავს მოგზაურობას და ადამიანების ყოფნას მართვის სასურველ ადგილებში. იგი მჭიდროდაა დაკავშირებული ცივილიზაციის განვითარების დონესთან.

ტურიზმი დღეისთვის წარმოადგენს ეკონომიკური მოღვაწეობის ერთ-ერთ ყველაზე დინამიკურად განვითარებულ დარგს. განურჩევლად იზრდება ტურიზმის გავლენა, როგორც მსოფლიო ეკონომიკაზე მთლიანად, ასევე ცალკეული ქვეყნებისა და რეგიონების ეკონომიკაზე მთლიანად.

ეროვნულ ეკონომიკაში ტურიზმი მსხვილ დამოუკიდებელ დარგად იძლევა, რომლის მოღვაწეობაც მიმართულია მოსახლეობის სპეციფიკური მოთხოვნილებების დაკმაყოფილებისკენ. ამ მოთხოვნილებების მრავალსახეობათა დაკმაყოფილება ხდება არა მარტო ტურისტული დანესებულებების მიერ, არამედ სხვა დარგებიდანაც, რაც ტურიზმის, როგორც ერთ-ერთი ფაქტორის გავლენას განაპირობებს მსოფლიო ეკონომიკის განვითარებაზე.

ტურიზმი არის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ფაქტორია მსოფლიო ინტეგრაციული პროცესებისა, ხოლო, ტურისტული ბიზნესი ხდება დღეისთვის ყველაზე მნიშვნელოვანი სექტორი ეკონომიკაში.

საქართველო ფლობს რა უნიკალურ ბუნებრივ რესურსებს და თვითმყოფად უძველეს კულტურას, უზარმაზარი გამოყენებული პოტენციალი გააჩნია ტურიზმის განვითარებისთვის მართვის და რეგიონალურ ბაზარზე.

ტურიზმის სფერო წარმოადგენს მნიშვნელოვან შემადგენელ ნაწილს ნებისმიერი დემოკრატიული სახელმწიფოსათვის და ჩვენს პირობებში კი მას გამსხნელი მნიშვნელობა აქვს სოციალურ-ეკონომიკურ გარდაქმნებში, რომლებიც ეკონომიკური განვითარების ლიბერალიზაციისაკენ არის მიმართული.

და ბოლოს: ტურიზმი მჭიდროდაა დაკავშირებული ცივილიზაციის განვითარების დონესთან. ამ დონეზე დამოკიდებულია შემოთავაზებული მოგზაურობის კომფორტაბელურობა და სიხშირე, საზოგადოების ინფორმირებულობა დასვენების მიმზიდველი ადგილების შესახებ; უსაფრთხოება – რომელიც განისაზღვრება არა მარტო ბუნებრივი პირობებით, არამედ, პოლიტიკური გარემოთი ქვეყნის შიგნით და გარეთ, ასე და იმგვარად რაც მოგზაურობის მიზანს წარმოადგენს.

თ. ლაჭყაძეანი,
ეკონომიკის აკადემიურ დოქტორი
მ. ცინცაძე,
თბილისის სასწავლო უნივერსიტეტი პროფესორი
ნ. ნატროშვილი,
აკადემიური დოქტორი

ლიტერატურა

1. მესტიერიშვილი გ. ტურიზმის ეკონომიკა. თბ., 2002.
2. საქართველოს ტურიზმის ინდუსტრიის მიმოხილვა. თბ., 2012.
3. მეტრეველი მ. ტურიზმი და მისი განვითარების პერსპექტივები საქართველოში. თბ., 2002.
4. Балабанов И.Т. Экономика туризма. Учю пособиe. М. 2002.

Т. Лачкебиани, М. Цинцадзе, Н. Натрошвили

НЕКОТОРЫЕ СПЕКТЫ РАЗВИТИЯ СОЛЬСКОГО ТУРИЗМА В ГРУЗИИ

РЕЗЮМЭ

В статье дан теоретические вопросы развития туризма, проанализирована основные направления обеспечения качества обслуживания в учреждениях туристической сфeры, теоретическиe основы в целом и в том числе сельского туризма и перспективы его развития в Грузии. Сделано заключение и даны предложения для развития этой отрасли экономики в стране.

რეგიონული ეკონომიკური ინტეგრაციის ზეგავლენა უცხოურ პირდაპირ ინვესტიციებზე განვითარებად ქვეყნებში

რეგიონული ეკონომიკური ინტეგრაცია თანამედროვე ეტაპზე მსოფლიო ეკონომიკის განვითარების უმთავრესი დამახასიათებელი თავისებურებაა, რასაც ვაჭრობის, კაპიტალისა და წარმოების ინტერნაციონალიზაცია განაპირობებს.

ტერმინი – რეგიონული ეკონომიკური ინტეგრაცია, როგორც წესი, გულისხმობს, რეგიონული სავაჭრო ბარიერებისა და კაპიტალის მოძრაობის შეზღუდვების შემცირებას. უცხოურ ინვესტიციათა შესახებ ადრეულ თეორიულ ლიტერატურასა და ემპირიულ კვლევებში ვაჭრობა და კაპიტალი განიხილება,

როგორც უცხოური ბაზრის მომსახურების ურთიერთთანაცვლებადი რეჟიმი. ვაჭრობასა და წარმოების ფაქტორთა მობილობას შორის არსებული ურთიერთკავშირი ხაზს უსვამს სატარიფო ბარიერების მნიშვნელობას იმპორტ-ექსპორტის უპი-ების განხორციელებაში. ზოგადად კი, ტარიფების მთლიანი შემცირება განაპირობებს უპი-ების მცირე ნაკადებს და ასტიმულირებს ტექ-თა აქტივების „რეპატრიაციას“ ბაზრების ქვეყნებში. ფირმა, რომელიც ეწევა საერთაშორისო საქმიანობას, საჭიროებს ისეთი არამატერიალური აქტივების ფლობას, როგორცაა: ტექნოლოგიური და მარკეტინგული გამოცდილება, რომელთა მეშვეობითაც ისინი კონკურენტული უპირატესობას იძენენ. აღნიშნული აქტივების ეფექტიანი გამოყენება ზოგჯერ მოითხოვს უცხოური ფილიალების დაარსებას საზღვარგარეთ, რამდენადაც უცხოურ ბაზარზე შესვლის სხვა რეჟიმი, როგორცაა ექსპორტი და ტექნოლოგიათა ლიცენზირება, დაკავშირებულია ბიზნესგარიგებების შედარებით მაღალ დანახარჯებთან. ამრიგად, უპი-ები ხორციელდება მაშინაც, როდესაც ქვეყნებს შორის არ არსებობს ფორმალური სავაჭრო ბარიერები, თუმცა სავაჭრო შეზღუდვების ლიბერალიზაცია უმეტესწილად მიმზიდველია ექსპორტისთვის, რამდენადაც რეგიონული ბაზრების მომსახურების შედარებით ეკონომიკური ფორმაა.

ავტორებმა მ. ბლომსტორმისმა და ა. კოკომ¹ გამოიკვლიეს რეგიონული ინტეგრაციის ზეგავლენა უპი-ების შემოდინებაზე. მეცნიერების დასკვნით, არსებობს ინტეგრაციული გაერთიანებების განსხვავებული ზეგავლენა უპი-ების ნაკადებზე, კერძოდ:

* რეგიონული ინტეგრაციის ზეგავლენა უპი-ზე დამოკიდებულია მიმღებ ქვეყანაში განხორციელებულ უცხოურ ინვესტიციათა ფორმებზე;

* რეგიონული ინტეგრაციის ზეგავლენა უპი-ებზე განსხვავებულია ბლოკის წევრ ქვეყნებსა და სხვა ქვეყნებს შორის;

* რეგიონული ინტეგრაციის უპი-ებზე ზემოქმედების ანალიზისას მნიშვნელოვანია, განისაზღვროს საგარეო ვაჭრობისა და უპი-ების ურთიერთდამოკი-

დებულება, წარმოადგენენ ისინი სუბსტიტუტებს თუ ავსებენ ერთიმეორეს;

* რეგიონული ინტეგრაციის ზეგავლენა უპი-ებზე დამოკიდებულია საგარეო ვაჭრობის სატარიფო და არასატარიფო ბარიერებზე.

* და ბოლოს: რეგიონული ინტეგრაციის ზემოქმედება უპი-ებზე დამოკიდებულია ინვესტიციათა მიმღები ქვეყნის რეგიონულ ბლოკში ადგილმდებარეობაზე. კერძოდ, სად მდებარეობს ქვეყანა: რეგიონული ბლოკის ცენტრალურ, თუ პერიფერიულ ნაწილში.

რეგიონული ინტეგრაციის ზეგავლენა რეგიონის წევრ ქვეყნებზე განისაზღვრება უპი-ების სახეების მიხედვით. აღნიშნული ეხება კერძოდ, ჰორიზონტალურად და ვერტიკალურად ორიენტირებულ უპი-ებს. ჰორიზონტალური უპი-ები ეფუძნება ორი ძირითადი ფაქტორის არსებობას: დადებითი სავაჭრო ხარჯებისა და ფირმათა დონეზე მასშტაბის ეკონომიას. აღნიშნული სახის ინვესტიციების ძირითადი მიზანია თავიდან აიცილოს სატრანსპორტო დანახარჯები და მიიღოს საგარეო ბაზრებზე იოლი წვდომა. ერთ-ერთი ყველაზე ადრინდელი მოდელი, რომელიც ფირმათა დონეზე მასშტაბის ეკონომიას მიიჩნევს ჰორიზონტალური უპი-ების მამოძრავებელ ძალად, ეკუთვნის მარკუსენს. ბრეინარდმა² 1993 წელს უფრო ზოგად მოდელში მასშტაბის ეკონომიის არსებობა განიხილა ფირმათა და სანარმოთა დონეზე, რომელიც დაკავშირებულია სატრანსპორტო დანახარჯებთან. ბრეინარდის მოდელის მამოძრავებელი ძალაა ალტერნატივის არსებობა ბაზრის სიახლოვეს (რომელიც საშუალებას აძლევს ფირმას, თავიდან აიცილოს სატრანსპორტო დანახარჯები) და მასშტაბის ეკონომიას შორის, თუ წარმოება იქნება კონცენტრირებული ერთ სანარმოში. ახალი სანარმოს მშენებლობისას მასშტაბის ეკონომიას

1 Blomstrom, M., Kokko, A., Multinational corporations and spillovers, Journal of economic surveys, 1998.

2 Brainard, S. Lael. “An Empirical Assessment of the Factor Proportions Explanation of Multinational Sales .” NBER Working Paper #. 4583, 1993.

განაპირობებს მუდმივი ხარჯები. მოდელში აღწერილია ორი გარემოება: **1. როდესაც უპი-ები აჭარბებს ექსპორტს ან 2. გამოდევნის ექსპორტს მთლიანად.** წპირველ შემთხვევაში სატრანსპორტო ხარჯები აღემატება სანარმოს მუდმივ ხარჯებს, მეორე შემთხვევისას კი მასშტაბის ეკონომია ფირმის დონეზე გაცილებით მეტია, ვიდრე, სანარმოს დონეზე. უპი-ების განხორციელებისთვის სტიმული წარმოიშობა, როდესაც სატრანსპორტო დანახარჯები გადააჭარბებს მუდმივ ხარჯებს და შემოსავლის ზრდა მეტი იქნება ფირმის დონესთან შედარებით

მარკუსენის და ვენებლის¹ თანახმად, ქვეყნებში, სადაც არსებობს მასშტაბის ეკონომია ფირმათა დონეზე, ხელს უწყობს **ჰორიზონტალური ინვესტიციების** დაბანდებას. მათ ხაზი გაუსვეს უპი-ების შემდეგ თავისებურებებს: **1. ჰორიზონტალური უპი-ები ამცირებს სავაჭრო ნაკადებს ქვეყნებს შორის, რამდენადაც ბაზარი გაჯერებულია ადგილობრივი პროდუქციით, იმის ნაცვლად, რომ მოხდეს საქონლის ექსპორტი. 2. ჰორიზონტალურ უპი-ებს ადგილი აქვს მაშინ, როდესაც საქონლის იმპორტზე დანახარჯები აღემატება ინვესტიციებზე დანახარჯებს.** ჰორიზონტალური ინვესტიციების დაბანდებით მცირდება ფირმის ზღვრული ხარჯები, რამაც შეიძლება წააქეზოს სხვა კომპანიები, შეამცირონ თავისი გაყიდვების მოცულობა. ახალი სანარმოს დაარსება ავალდებულებს ფირმას, საქონლით უზრუნველყოს ადგილობრივი ბაზრები. აღნიშნული ვალდებულება კი ცვლის ბაზარზე კონკურენტი სანარმოს ქცევის წესს. ქვეყნებს შორის რეგიონული სავაჭრო შეთანხმებები ამცირებს შიდა რეგიონულ ჰორიზონტალურ უპი-ებს, რამდენადაც რეგიონის ფარგლებში სხვა ქვეყნების მომსახურება ვაჭრობით შედარებით იაფია, ვიდრე, საზღვარგარეთ ფილიალების დაარსება და ხარჯების გაღება. ჰორიზონტალური უპი-ები ძირითადად ორიენტირებულია გაყიდვს საგარეო ბაზრებზე, მაშინ, როდესაც ვერტიკალური უპი-ები ემსახურება ადგილობრივ ბაზრებს და საფუძვლად უდევს განსხვავება ქვეყნებს შორის წარმოების ფაქტორთა მოცულობაში. მცირე სავაჭრო დანახარჯები სტიმულს აძლევს ვერტიკალურ უპი-ებს და, პირიქით, აბრკოლებს ჰორიზონტალურს, რადგანაც მათი შემცირება ნაკლებად აისახება ვერტიკალური უპი-ების წარმოების ფაქტორთა ფასებში. **სავაჭრო დანახარჯების შემცირებისას წარმოება გადაადგილდება მდიდარი ქვეყნიდან, მაგალითად, აშშ-დან, ისეთ ქვეყნებში, როგორცაა: ჩინეთი და მექსიკა, სადაც სამუშაო ძალა შედარებით იაფია, მაგრამ ნაკლებად მწარმოებლური.** კვლევების უმრავლესობაში ხაზგასმულია ჰორიზონტალური უპი-ების უპირატესობებზე ვერტიკალურთან შედარებით. მაგალითად, **ჯ. ნეარიმ²** 2007 წელს დაასაბუთა, რომ ჰორიზონტალური უპი-ები, რომელიც ხორციელდება სავაჭრო ბლოკებს შორის, ხელს უწყობს ვაჭრობის ლიბერალიზაციას. უცხოური კომპანი-

ები ცდილობენ, დააბანდონ ინვესტიციები სავაჭრო ბლოკის წევრ ქვეყნებში, მაგალითად, **ამერიკული ფირმები ცდილობენ, აწარმოონ საქონელი ირლანდიაში, რომ შემდგომ პროდუქცია გაიტანონ მთელ ევროპაში. ან გერმანული ფირმები განათავსებენ სანარმოებს კანადაში, რომ განახორციელონ საქონლის ექსპორტი ჩრ. ამერიკის ქვეყნებში.**

ჰორიზონტალური უპი-ები მიზნად ისახავს, განახორციელოს საქონლის ექსპორტი, ვიდრე, პროდუქციით უზრუნველყოს ადგილობრივი ბაზრები. ბოლო პერიოდში უპი-ები სულ უფრო დიდი მოცულობით მიემართება მესამე სამყაროს ქვეყნებში, სავაჭრო ბარიერების შემცირება სავაჭრო ბლოკის წევრ ქვეყნებს შორის ხელს უწყობს აღნიშნულ ტენდენციას იმის გათვალისწინებით, რომ ინვესტიციათა მასპინძელი ქვეყნის შიდა ბაზრები არცთუ ისე დიდია, პროდუქციის ძირითადი ნაწილი ამ შემთხვევაში ექსპორტირებული იქნება სავაჭრო ბლოკის წევრ სხვა ქვეყნებში. **მ. მოტა და ჯ. ნორმანი⁴** მიიჩნევენ, რომ უპი-ების დაბანდება ბლოკის წევრ ქვეყნებში მიმზიდველია უცხოური ფირმებისთვის, რამდენადაც ისინი აღნიშნული მეთოდით შედარებით მეტ ბაზრებზე გადიან და საზღვარგარეთ დიდი მოცულობით საქონლის ექსპორტი გააქვთ, ნაცვლად იმისა, რომ დამოკიდებულნი იყვენენ მიმღები ქვეყნის მცირე შიდა ბაზრებზე. მათ ექმნებათ ასევე შესაძლებლობა, განახორციელონ ექსპორტი მთელ რეგიონში, რამდენადაც სავაჭრო ბლოკები ძირითადად იქმნება რეგიონულ დონეზე, რათა თავი აარიდონ ხელოვნურ სავაჭრო (მაგ., ტარიფები) და ბუნებრივ ბარიერებს (მაგ., სატრანსპორტო დანახარჯები). შეთანხმებები რეგიონულ ინტეგრაციაზე, როგორც უპი-ების ადგილმდებარეობის განმსაზღვრელი ფაქტორის განვითარებადი ქვეყნებისათვის, მნიშვნელოვანი განხილვის საგანია. ამასთან, რეგიონული ინტეგრაციის შეთანხმებები სხვადასხვაგვარად ახდენს ზეგავლენას ინვესტიციათა დაბანდების ადგილმდებარეობაზე. მაგალითად, **ფირმები საზღვარგარეთ ინვესტიციას იმისათვის ახორციელებენ, რომ მათი ფილიალების გაყიდვებით მოემსახურონ დაცულ ბაზრებს.** რეგიონული ინტეგრაციის შეთანხმებები დაჯგუფების წევრ ქვეყნებს შორის ბაზარს ნაკლებად დაცულს ხდის და, შესაბამისად, ასუსტებს ფირმების მოტივს, განახორციელონ ინვესტირება. ალტერნატიულად, უცხოური ფირმების მიზანი კაპიტალდაბანდების განხორციელების დროს, სხვადასხვა ქვეყნების შეფარდებითი უპირატესობებით სარგებლობაა პროდუქციის წარმოების სხვადასხვა სტადიაზე. წარმოების გარკვეული სტადიის შემდეგ, პროდუქცია კვეთს ეროვნულ საზღვარს და ეჯახება სატარიფო ხარჯებს. რეგიონული ინტეგრაციის შეთანხმებები ამცირებს აღნიშნულ ხარჯებს და ასტიმულირებს უცხოური ფირმების მოტივს, განახორციელონ კაპიტალდაბანდება დაჯგუფების წევრ ქვეყნებში. ეკონომიკურ ლიტერატურაში ინტეგრაციულ გაერთიანებებს შემდეგ სამ ძირითად ჯგუფად ყოფენ.

1.1. ჩრდილოეთ – ჩრდილოეთი ინტეგრაცია, გულისხმობს მალალგანვითარებული ქვეყნების ინტეგრაციულ გაერთიანებას, რომლებიც ხასიათდებიან უზვირეს სურსებით, კაპიტალითა და კვალიფიციური მუშახელით;

4 **International Economic Review, vol. 37 (4), pp. 757-783.**

1 **Markusen, James R., Venables, Antonely J., : “multinational firms and New Trade Theory,” vol. 46. pp.183-203, 1998**

2 **Markusen, James R., Venables, Antonely J., : “multinational firms and New Trade Theory,” vol. 46. pp.183-203, 1998**

3 **Motta, M., and G. Norman (1996) ‘Does economic integration cause foreign direct investment?’**

1.2. სამხრეთ-სამხრეთი ინტეგრაცია, მოიცავს ჭარბი სამუშაო ძალის მქონე ნაკლებად განვითარებულ ქვეყნებს შორის ინტეგრაციას;

1.3. ჩრდილოეთ-სამხრეთი ინტეგრაცია, განსხვავებული განვითარების დონის და წარმოების ფაქტორების მქონე ქვეყნების გაერთიანება.

თითოეულ შემთხვევაში რეგიონული ინტეგრაციის ზეგავლენა უპი-ებზე განსხვავებულია. მაგალითად, **ჯ. დანინგი**¹ მიიჩნევს, რომ 1985 წელს ევროპის მიერ შიდა ბაზრის შექმნის პროგრამამ ბიძგი მისცა, როგორც ევროკავშირის შიდა რეგიონულ, ასევე უპი-ების მოზიდვას გარე რეგიონებიდან. კაპიტალის შემოდინება, ძირითადად, მეცნიერებატევად დარგებში გაიზარდა, ამასთან, უპი-ები გახდა რეგიონში ვაჭრობის შემავსებელი ფაქტორი. სამხრეთ-სამხრეთი ინტეგრაციის გაერთიანების შემთხვევაში, **ჩუდნოვსკი** და **ლოპესი** თვლიან, რომ უპი-ების ზრდა “MERCOSUR”-ში მნიშვნელოვან დონეზე განპირობებული იყო რეგიონის ფარგლებს გარედან მოზიდული ინვესტიციებით და განხორციელდა ძირითადად “შერწყმისა და შთანთქმის” გარიგებებით, რომელმაც ჩაანაცვლა შიდა ინვესტიციები. ამასთან, იგი მიმართული იყო რეგიონის შიდა ბაზრების მომარაგებაზე. ინტეგრაციის შესახებ შეთანხმება ჩრდილოეთსა და სამხრეთს შორის, რომლის ნათელი მაგალითია “NAFTA”, მექსიკაში უპი-ების ზრდის მასტიმულირებელი ფაქტორი გახდა. კანადასა და ამერიკას შორის დადებული თავისუფალი ვაჭრობის შესახებ შეთანხმება ჩრდილოეთ-ჩრდილოეთი ინტეგრაციის მაგალითია, რომელმაც ორივე ქვეყნისთვის შეამცირა შიდა რეგიონული უპი-ების მნიშვნელობა, მაგრამ გაზარდა ინვესტიციები გარე რეგიონებიდან, კერძოდ, კანადაში.

საწარმოო დონეზე ვაჭრობის არასატარიფო ბარიერები ზემოქმედებს რეგიონში კაპიტალის შემოდინებაზე, მაგალითად, **ევროკავშირის მიერ კვოტების შემოღება და ანტიდემპინგურმა ღონისძიებებმა სტიმული მისცა იაპონურ ტექ-ებს, დაეწყოთ საქმიანობა ევროკავშირის ქვეყნებში. რ. ბარელისა და ნ. ფეინის** მიერ ჩატარებულმა კვლევამ აღმოაჩინა, რომ 1980-1991 წწ-ში შრომის დანახარჯებისა და ბაზრის კონტროლის შემდეგ,

ევროკავშირის მიერ გატარებული ანტიდემპინგური ღონისძიებები გახდა იაპონურ ინვესტიციათა ზრდის მნიშვნელოვანი მასტიმულირებელი ფაქტორი ევროკავშირის ფარგლებში. გარდა ამისა, არსებობს სხვადასხვა არხები, რომელთა მეშვეობითაც რეგიონული სავაჭრო შეთანხმებები ზეგავლენას ახდენს უპი-ათა ნაკადებზე, თუმცა მათი კლასიფიკაცია ზოგიერთ ასპექტში არცთუ ისე მარტივია. მაგალითად, სხვადასხვა რეგიონულ დაჯგუფებებს, როგორცაა სამხრეთ-აღმოსავლეთ აზიის სახელმწიფო ასოციაცია (ASEAN) და სამხრეთამერიკული საერთო ბაზარი (MERCOSUR), გააჩნიათ თანამშრომლობის სქემა, რომელთა მიზანია, დააარსონ რეგიონული საწარმოები და ხელი შეუწყონ ერთობლივ საწარმოებს. ამ სფეროში მონივნავე პოზიციებით გამოირჩევა სამხრეთ-აღმოსავლეთ აზიის ასოციაცია (ASEAN), რომლის ინდუსტრიული თანამშრომლობის სქემა ხელს უწყობს სამრეწველო საწარმოთა საქმიანობას. მაგალითად, 100—ზე მეტი ფირმა შეირჩა ასოციაციის ფარგლებში, რომლებიც სარგებლობენ საგადასახადო და სატარიფო შეღავათებით. ამასთან, არსებობს ინვესტიციათა მოზიდვის ხელშემწყობი სააგენტოები, რომლებიც აუცილებელი ინფორმაციით უზრუნველყოფს უცხოელ ინვესტორებს. რეგიონული სავაჭრო შეთანხმებების უპი-ებზე მნიშვნელოვანი ზეგავლენა დინამიური პროცესია კონკურენციასთან დამოკიდებულებაში, ქმნის უფრო ეფექტიან მრეწველობას და ხელს უწყობს ეკონომიკურ ზრდას, რაც შესაბამისად დადებითად აისახება უპი-ათა ნაკადებზე.

ძრისტინა ჯღანჯღაძვა
ბიზნესის ადმინისტრირების დოქტორი

RESUME

The analysis has focused on the impact of Regional Integration on FDI in developing countries. The main conclusion of the study is that membership of a region can lead to further extra regional FDI inflows. Moreover, the findings suggest that the most positive impact on FDI has occurred when in the member countries exist liberal trade agreements, In addition regional integration increase FDI as gives possibility to TNCs, that are main investors, produce and export products in extra markets

1 Dunning J.H, "Multinational Enterprises and the Global Economy, Oxford,UK,Oxford University press, 1993

პირადი დაზღვევის სახეობები საქართველოში

დაზღვევის სახეებს შორის, რომლებიც მკვიდრდებიან საქართველოში, განსაკუთრებულობით პირადი დაზღვევა გამოირჩევა. მის მიმართ ინტერესი და განსაკუთრებულობა, პირველყოვლისა, განპირობებულია სოციალური ფუნქციით, რომელსაც ის ასრულებს. ამიტომ ბუნებრივია, დაზღვევის ამ სახის განვითარება პრიორიტეტულია სხვა ქვეყნებში და მით უმეტეს, მნიშვნელოვანია საქართველოსთვისაც. ერთ-ერთი შემაფერხებელი ფაქტორი, რომლის გამოც პირადი დაზღვევის განვითარების მასშტაბები მკვეთრი აღმასვლით არ ხასიათდება, არის ზოგადად დაზღვევის, მათ შორის, პირადი დაზღვევის არსის და რაობის შესახებ პერსპექტიული კონტიგენტის (აუდიტორიის) ინფორმირებულობის ჯერ კიდევ არასასურველი სტარტი.

ტენგიზ მეზურნიშვილი
საქართველოს პოლიტექნიკური
უნივერსიტეტის დოქტორანტი

ზოგადი განმარტებით, დაზღვევის სახეს, რომელიც დაკავშირებულია დაზღვეულის სიცოცხლესთან, მის ჯანმრთელობასთან, შრომისუნარიანობასთან, საპენსიო უზრუნველყოფასთან და სხვა პირად ინტერესებთან, პირადი დაზღვევა ეწოდება.

განმარტებიდანაც ჩანს და ფაქტობრივი მნიშვნელობითაც, პირად დაზღვევას მიეკუთვნება: **სიცოცხლის დაზღვევა, უბედური შემთხვევისაგან დაზღვევა, სამედიცინო დაზღვევა, საპენსიო დაზღვევა** (ანუ, როგორც მას არსიდან გამომდინარე უწოდებენ - **დამატებითი შემოსავლის დაზღვევა**).

შემთხვევითი არ არის, რომ დაზღვევის სახეობათა ერთობლიობა ტრადიციულად ორ დიდ ჯგუფად იყოფა: **სიცოცხლის დაზღვევა და დაზღვევის დანარჩენი სახეობები** (არასიცოცხლის დაზღვევა). ამგვარი დაყოფა ეფუძნება იმ გარემოებას, რომ სიცოცხლის დაზღვევის სახეობებს მართლაც მრავალი გამაერთიანებელი მახასიათებელი ნიშანი გააჩნიათ. ამ ნიშანთაგან უმთავრესია, რომ რისკი აქ ძირითადად ადამიანის სიცოცხლის ხანგრძლივობის განუსაზღვრელობითაა განპირობებული. არანაკლებ მნიშვნელოვანია, რომ არასიცოცხლის დაზღვევის სახეობებისგან განსხვავებით, სიცოცხლის

დაზღვევა, როგორც წესი, გრძელვადიანია.

გრძელვადიანი ბიზნესის, მათ შორის სიცოცხლის დაზღვევის სწორი ფინანსური დაგეგმარება მეცნიერული კვლევისთვის აქტუალურ თემას წარმოადგენს.

სავსებით კანონზომიერია, რომ სიცოცხლის დაზღვევის ბიზნესი დასაწყისში მნიშვნელოვან ხარჯებს მოითხოვს, რომელთა ანაზღაურება და მოგების მიღება მხოლოდ წლების შემდეგ ხდება. აქედან გამომდინარე, აქციონერებისთვის უაღრესად მნიშვნელოვანია იმის ცოდნა, **თუ რა სიდიდის კაპიტალის დაბანდებაა საჭირო, როგორი იქნება ფულადი ნაკადები მომდევნო წლების განმავლობაში, როდის მოხდება მოგებაზე გასვლა და როგორი იქნება ეს მოგება**. ამასთან ერთად, მარკეტინგული მოსაზრებებიდან გამომდინარე, სასურველია, რომ აქციონერებს მოვლენათა განვითარების რამდენიმე ვარიანტის განხილვის შესაძლებლობა ჰქონდეთ.

ცნობილია სიცოცხლის დაზღვევის კლასიკური ფორმები და შესაბამისი შემდეგი აქტუარული მოდელები: **ვადიანი (რისკობრივი) სიცოცხლის დაზღვევა – Term Life** (მათ შორის, ცვალებად სადაზღვევო თანხიანი, მაგალითად, საკრედიტო სიცოცხლის დაზღვევა), **დაზღვევა**

ასაკის მიღწევამდე – Pure Endowment და შერეული **სიცოცხლის დაზღვევა – Endowment**. ეს კლასიკური მოდელები, როგორც წესი, ითვალისწინებენ ბიზნესის ერთჯერადად, ან განვადებული მუდმივი საპრემიო შენატანებით დაფინანსებას. ასეთ შემთხვევაში, შედარებით მარტივია მოცემული პრემიის შესაბამისი საშუალო ჯამური მოგების გამოთვლა ბიზნესის დასრულების მომენტისთვის და პირიქით, სასურველი საშუალო ჯამური მოგების მისაღწევად - საჭირო პრემიის განსაზღვრა.

ისევე, როგორც სიცოცხლის დაზღვევა, პირადი დაზღვევის ერთ-ერთი გავრცელებული, მოთხოვნადი სახეობაა **უბედური შემთხვევის დაზღვევა**, რომლის ძირითადი მიზანია სადაზღვევო ანაზღაურების გადახდა უბედური შემთხვევის შედეგად დაზღვეულის ჯამრთელობაზე მიყენებული ზარალის, ან გარდაცვალების დროს. უბედურ შემთხვევად განიხილება არაპროგნოზირებადი (უეცარი) მოვლენა, რომელიც ადამიანის ჯანმრთელობაზე დაროებით, ან მუდმივ უარყოფით ზეგავლენას ახდენს, ვითარდება ინვალიდობა, ან სრულდება ფატალური შედეგით. დაზღვევის ამ სახისთვისაც დაფიქსირებულია სადაზღვევო თანხა, რომელიც სრულად (ფრანშიზის გათვალისწინების გარეშე) გაიცემა

მოსარგებლებზე დაზღვეულის გარდაცვალების გამო. განსხვავება იმაში მდგომარეობს, რომ ასეთ დროს თანხა გაიცემა სადაზღვევო პერიოდის განმავლობაშივე მომხდარი უბედური შემთხვევის (გარდაცვალების) გამო. ამასთან, პოლისში ტიპურად მითითებულია, რომ სადაზღვევო ანაზღაურება გაიცემა იმ შემთხვევაშიც, როდესაც დაზღვეული გარდაიცვლება სადაზღვევო პერიოდის დასრულების შემდეგ (როგორც წესი, ორი წლის განმავლობაში), თუ დამტკიცდა, რომ ეს გარდაცვალება იყო სადაზღვევო პერიოდის განმავლობაში მომხდარი უბედური შემთხვევის პირდაპირი შედეგი.

ამგვარად, უბედური შემთხვევის დაზღვევით ძირითადად იფარება დაზღვეულის გარდაცვალება, რომელიც გამონაკვეთია **გაუთვალისწინებელი და მოულოდნელი მოვლენით**.

გარდა ძირითადი დაფარვისა, უბედური შემთხვევის დაზღვევა ითვალისწინებს დამატებით დაფარვებსაც, რომელთა შორის ყველაზე მარტივია (გავრცელებულია) სხეულის ნაწილების დაკარგვით გამოწვეული ზიანის ანაზღაურების გამოთვლა ე.წ. კონტინენტალური სკალის მეშვეობით. აღნიშნული სკალის გამოყენებით ხდება სადაზღვევო ანაზღაურების ოდენობის დადგენა სხეულის სხვადასხვა ნაწილის ფიზიკური თუ ფუნქციონალური დაკარგვის გამო. ამ სკალაში სხეულის სხვადასხვა ნაწილისათვის განსაზღვრულია პროცენტი სადაზღვევო თანხიდან (ძირითადი ლიმიტიდან), რაც იმას ნიშნავს, რომ უბედური შემთხვევის გამო კონკრეტული სხეულის ნაწილის დაკარგვის დროს გასაცემი სადაზღვევო ანაზღაურების გამოთვლისთვის საკმარისია შესაბამისი პროცენტის მისადაგება, თუმცა ამ ოპერაციაზე უპრიანია უფრო საფუძვლიანი წარმოდგენის შექმნა.

მართალია, სხეულის ნაწილების დაკარგვის დაფარვა არსებულ დაფარვებს შორის ყველაზე მარტივია, მაგრამ, შეიძლება ითქვას, ის „უხეშია“. გაცილებით უფრო მოქნილი და ფართო დაფარვა ეფუძნება ე.წ. შრომისუუნარობის კონცეფციას: შრომისუუნარობის ტიპი, დონე (ხარისხი) დგინდება ექსპერტული მეთოდების

გამოყენებით და ქვეყანაში არსებული კანონმდებლობის საფუძველზე. პროცენტები, რომლებიც მოყვანილია კონტინენტალურ სკალაში, დგინდება სტატისტიკური დაკვირვებების საფუძველზე. კერძოდ, ამ დაკვირვებების გამოყენებით ხდება იმის აღბათობის შეფასება, რომ ადამიანის სხეულის კონკრეტული ნაწილის დაკარგვა გამოიწვევს ამა თუ იმ ტიპისა თუ დონის შრომისუუნარობას. რაც უფრო მაღალია აღბათობა იმისა, რომ სხეულის ნაწილის დაკარგვა გამოიწვევს მუდმივ/სრულ შრომისუუნარობას, მით უფრო მაღალია შესაბამისი პროცენტი კონტინენტალურ სკალაში. ასხვავებენ დროებით და მუდმივ, ნაწილობრივ და სრულ შრომისუუნარობას. ასევე, შრომისუუნარობას მხოლოდ საკუთარ პროფესიასთან მიმართებით და ზოგად შრომისუუნარობას. ამ ტერმინების შინაარსი ისედაც გასაგებია, მაგრამ მაინც არ იქნება ზედმეტი დავსძინოთ, რომ შესაძლებელია აღნიშნული შრომისუუნარობების ყველანაირი კომბინაცია. მათ შორის, შეიძლება მოვიყვანოთ რამდენიმე მაგალითი:

- **პიანისტმა უბედური შემთხვევის შედეგად დაიზიანა თითი (იღრძო, სერიოზულად გაიჭრა ან მოიტეხა). ამ შემთხვევაში, საქმე გვაქვს საკუთარი პროფესიის მიმართ დროებით სრულ შრომისუუნარობასთან;**

- **უბედური შემთხვევის შედეგად პიროვნებას სერიოზულად დაუზიანდა ხერხემალი და ცენტრალური ნერვული სისტემა. იგი ჩავარდნილია ლოჯინად და, ექიმების აზრით, მისი სხეულის ნაწილების ფუნქციის ოდესმე აღდგენა ნაკლებად სავარაუდოა. ასეთ შემთხვევაში, სახეზეა მუდმივი, სრული, ზოგად შრომისუუნარობა;**

- **უბედური შემთხვევის შედეგად ქირურგმა სამუდამოდ დაიზიანა ხელი და მას აეკრძალა ოპერაციების ჩატარება. თუ მას შეუძლია დარჩეს მედიცინაში და პროფესიული გადამზადება გაიაროს, მაშინ ადგილი აქვს მუდმივ ნაწილობრივ შრომისუუნარობას. როგორც წესი, ასეთ დროს ხდება უფრო დაბალანაზღაურებად თანამდებობაზე გადასვლა და სადაზღვევო ანაზღაურების ოდენო-**

ბაშიც სწორედ რომ შემოსავლების იმ განსხვავებას ითვალისწინებენ, რაც ამ შემთხვევამ გამოიწვია.

შრომისუუნარობის დადგომის შემთხვევაში, როგორც წესი, სადაზღვევო ანაზღაურებას პერიოდული გადახდების ფორმა აქვს. გადახდების ხანგრძლივობა რეგულირდება დაზღვევის პირობებითა და არსებული კანონმდებლობით.

პრაქტიკაში შესაძლებელია შემდეგი კომბინაციაც: **ვთქვათ, დაზღვეული დაფარული იყო, როგორც სიცოცხლის, ასევე უბედური შემთხვევის დაზღვევით და გარდაიცვალა უბედური შემთხვევის შედეგად. ასეთ დროს ერთდროულად ამოქმედდება, როგორც სიცოცხლის, ასევე უბედური შემთხვევის დაზღვევის პოლისები და სადაზღვევო ანაზღაურება გაიცემა როგორც ერთი, ასევე, მეორე პოლისის პირობების შესაბამისად. უფრო მეტიც, ხშირად სიცოცხლის დაზღვევის პოლისში (იმ დროს, როდესაც უბედური შემთხვევის დაზღვევა არ არის შექმნილი) გათვალისწინებულია გაორმაგებული (ან გასამმაგებულიც კი) სადაზღვევო თანხის გაცემა იმ შემთხვევაში, როდესაც დაზღვეული გარდაიცვლება საკუთრივ უბედური შემთხვევის გამო. ეს იმითაა გამართლებული, რომ ამგვარი მოულოდნელი, უეცარი ტრაგიკული მოვლენა გაცილებით უფრო მძიმე პირობებში აყენებს დაზღვეულის ახლობლებს, ვიდრე მაგალითად, ხანგრძლივი ავადმყოფობის შედეგად გარდაცვალების შემთხვევაში.**

ზემოაღნიშნული სახეობების გარდა, პიროვნული რისკების მატარებელი ერთ-ერთი გავრცელებული სახეობაა **სამოგზაურო დაზღვევა**. სამოგზაურო დაზღვევა ასევე მიეკუთვნება პერსონალური დაზღვევის სახეობათა ჯგუფს. ამ დაზღვევით იფარება ის რისკები, რომელიც დამახასიათებელია მოგზაურობისათვის.

განვითარებად ბაზრებზე სამოგზაურო პოლისებში, როგორც წესი, აქცენტი კეთდება საზღვარგარეთ მოგზაურობაზე. ძირითად დაფარვას წარმოადგენს გადაუდებელი სამედიცინო ხარჯები, რომელიც გამოწვეულია საზღვარგარეთ მომხდარი უბედური შემთხვევით ან ჯანმრთელობის მდგომარეობის

უეცარი, მკვეთრი გაუარესებით. სხვადასხვა სადაზღვევო კომპანია მომხმარებელს სხვადასხვანაირ მომსახურებას სთავაზობს, თუმცა შესაძლებელია როგორც პირდაპირი ანგარიშსწორება საზღვარგარეთ არსებულ პროვაიდერ სამედიცინო დაწესებულებასთან, ასევე, ე.წ. ქვითრების ანაზღაურება. მნიშვნელოვანი პირობა იმაში მდგომარეობს, რომ დაზღვეული, მისი ახლობელი ან სამკურნალო დაწესებულების წარმომადგენელი ვალდებულია, რაც შეიძლება სწრაფად ჩააყენოს საქმის კურსში მზღვეველი და მიიღოს ამ უკანასკნელისგან დაპირება, რომ ეს კონკრეტული შემთხვევა დაიფარება. რასაკვირველია, სადაზღვევო პოლისში მითითებულია ზოგადი ლიმიტი და სხვადასხვა ტიპის ქველიმიტები, რომელთა ფარგლებშიც ხდება სადაზღვევო ანაზღაურება.

ძირითად დაფარვასთან ერთად სამოგზაურო პოლისები ითვალისწინებენ მთელ რიგ დამატებით დაფარვებს. მაგალითად: **დაზღვეულის რეპატრიაციის მისი გარდაცვალების შემთხვევაში, თავმდგმურის მგზავრობის ხარჯების ანაზღაურებას, ვადამდე ადრე დაბრუნებას, ბარგის დაკარგვას, რეისის გადადებასთან დაკავშირებული სასტუმროს ხარჯების ანაზღაურებას და სხვა.**

სამოგზაურო დაზღვევის ძირითადი დაფარვა განვითარებად ბაზრებზე, განპირობებულია იმ გარემოებით, რომ სამედიცინო დაზღვევა არ მოქმედებს საზღვარგარეთ. განვითარებულ ბაზრებზე, სადაც სამედიცინო დაზღვევა მოქმედებს ყველგან, სამოგზაურო დაზღვევა გამოიყენება როგორც ქვეყნის შიგნით, ასევე საზღვარგარეთ მოგზაურობისას და მასში ძირითადი აქცენტი კეთდება არა სამედიცინო ხარჯებზე, არამედ, დაზღვეულის ტრანსპორტირებაზე უბედური შემთხვევის გამო, სხვა საჭირო გადაუდებელ ღონისძიებებზე, ბარგის დაკარგვაზე და სხვა. სამოგზაურო დაზღვევა მიეკუთვნება ე.წ. მასობრივ დაბალრისკიან პროდუქტებს. ანდერატივული პროცედურა არის უკიდურესად გამარტივებული და პროდუქტის გაყიდვა დიდწილად ხდება სამოგზაურო სააგენტოების და სხვა მსგავსი ორგანიზაციების

მეშვეობით. როგორც წესი, დაზღვევა ძალზედ მოკლევადიანი (მაქს. 3 თვე), თუმცა ბოლო დროს ბაზარზე გაჩნდა ახალი პროდუქტი, რომელიც მოქმედებს მრავალჯერადი ვიზების პრინციპით: მასში მითითებულია გარკვეული გრძელი პერიოდი (მაგ.: 1 წელი) და მეორე პერიოდი (მაგ.: 3 თვე). დაფარვა მოქმედებს ჯამურად სწორედ სამი თვის განმავლობაში, ოღონდ ეს სამი თვე შეიძლება დაგროვდეს რამდენიმე სხვადასხვა ხანგრძლივობის მოგზაურობის შედეგად. „დიდი პერიოდის“ დასრულების შემდეგ დაზღვევა აღარ მოქმედებს იმ შემთხვევაშიც კი, თუ „მოკლე პერიოდი“ არ არის მთლიანად გამოყენებული.

პირადი დაზღვევის სახეებს შორის საქართველოში ყველაზე მეტად გავრცელებული და მთავარი პროდუქტია ჯანმრთელობის დაზღვევა. **მას ხშირად სამედიცინო დაზღვევას ან ავადმყოფოფისგან დაზღ-**

ვევის სახელითაც მოიხსენიებენ. ყველაზე მეტად დაზღვევის სოციალური ფუნქცია ჯანმრთელობის დაცვის სფეროში ვლინდება. ჯანმრთელობის დაზღვევა გულისხმობს სადაზღვევო შემთხვევით გამოწვეული დაზიანების დროს სამედიცინო მომსახურებით უზრუნველყოფას, სადაზღვევო შემთხვევის შედეგად წარმოშობილი სამედიცინო ხარჯების ანაზღაურებას და პროფილაქტიკური ღონისძიებების დაფინანსებას.

ქართულ ბაზარზე დღეს გავრცელებულია ჯანმრთელობის დაზღვევის ბევრი ფორმა, რომელთაც თავიანთი სპეციფიკა აქვთ და ეს ძირითად დამოკიდებულია იმ სტრატეგიაზე, რომელსაც ესა თუ ის სადაზღვევო კომპანია ირჩევს. განსაკუთრებით პოპულარულია სარგებლობის საყოველთაო დაზღვევა, რომელიც ჯანმრთელობის საბაზისო პაკეტს მოიცავს და სახელმწიფო რეგულირების ქვეშ იმყოფება.

ბამოყენებული ლიტერატურა:

1. თ. ვერულავა, ჯანდაცვის ეკონომიკა და დაზღვევა, თბ 2009;
2. შათირიშვილი ჯ., კაკაშვილინ., „სადაზღვევო საქმე“ თბ., 2012;
3. საქართველოს კანონი „დაზღვევის შესახებ“, თბ., 1997;
4. საქართველოს მთავრობის დადგენილება N165, 2011წ;
5. www.nbg.gov.ge;
6. www.mof.gov.ge;
7. www.heconomic.wordpress.com;

**PERSONAL INSURANCE TYPES IN GEORGIA
REZUME**

T. Mezurnishvili

All types of insurance are normally classified in two large groups: life insurance and other types of insurance (non-life insurance). The reason for such classification is that life insurance types have several traits which make them particularly distinct from other types of insurance. The most important characteristic is that in case of life insurance the risk mainly stems from the difficulty to predict length of a person's life. Compared to non-life insurance, life insurance contracts are mainly long-term.

Personal accident insurance, as well as life insurance, is a type of personal insurance. There is a fixed insurance amount that is paid in full (without franchise) to the beneficiary in case of death of the insured.

Personal accident is an unexpected and sudden event, which was caused by obvious external forces and which resulted in a death, body injury, or disability of the insured.

Travel insurance also belongs to personal insurance.

As for the most important product – health insurance – many of its types are available on Georgian market; each of these types has its own distinctive characteristics which mainly depend on the strategy chosen by the insurance company. Universal insurance is particularly popular today; it covers basic healthcare package and is state-regulated.

ტურისტული სანარმო და მისი ფუნქციონირების ნორმატიული რეგულირება, როგორც ტურიზმის განვითარების მნიშვნელოვანი წინაპირობა

ტურიზმის განვითარება და მისი სოციალურ-ეკონომიკური მნიშვნელობა დღითი დღე იზრდება. აქედან გამომდინარე, მნიშვნელოვანია ტურისტულ საწარმოთა არსებობა და მით უმეტეს, მათი ფუნქციონირების ნორმატიულ ჩარჩოებში მოქცევა. ტურიზმი დარგთაშორისი კომპლექსია და მას ბიზნესის თავისებურებები ახასიათებს. ტურიზმს დიდი მნიშვნელობა აქვს ქვეყნისა და რეგიონების სოციალურ-ეკონომიკური განვითარებისათვის.

ჩვენს ქვეყანაში ტურისტული ბაზრის გაფართოებისა და განვითარებისთვის განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს სახელმწიფოს მარეგულირებელი როლის გაძლიერებას. კერძოდ, საქართველოს ტურიზმის სფეროში და მის თანმდევ დარგებში არსებული საკანონმდებლო ბაზის სრულყოფას ევროპულთან დაახლოებისა და ჰარმონიზაციის თვალსაზრისით. ასევე, ტურიზმსა და საკურორტო მეურნეობაში უცხოური და ადგილობრივი ინვესტიციების მოსაზიდად მიმზიდველი და ხელსაყრელი საგადასახადო ბაზის შექმნას.

აღსანიშნავია ის ფაქტი, რომ ტურიზმის განვითარების ხელშეწყობის მინიმალური საკანონმდებლო ნორმატიული ბაზა არსებობს, რომელთაგან განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია:

- „**მსოფლიო ტურისტული ორგანიზაციის ტურიზმის ქარტიისა და ტურისტის კოდექსის აღიარების შესახებ**“ საქართველოს პარლამენტის დადგენილება №406 27/01/1994;

- „**საქართველოში ტურისტული და საკურორტო საქმიანობის ნებაყოფლობითი ლიცენზირების დებულების დამტკიცების შესახებ**“ აღმასრულებელი ხელისუფლების სხვა სახელმწიფო უწყების ხელმძღვანელის ბრძანება და ეროვნული კომისიის დადგენილება №2-ს 28/01/1999;

- **თავისუფალი ტურისტული ზონების განვითარების ხელშეწყობის შესახებ** საქართველოს კანონი №3754-II ს 26/10/2010 ;

- **თავისუფალი ტურისტული ზონების განვითარების ხელშეწყობის კომისიის შემადგენლობისა და დებულების დამტკიცების შესახებ** საქართველოს მთავრობის დადგენილება №340 03/11/2010;

- **ქობულეთის, ანაკლიის, განმუხურისა და საქართველოს სხვა ტერიტორიებზე არსებული თავისუფალი ტურისტული ზონების კოორდინატების განსაზღვრის შესახებ** საქართველოს მთავრობის დადგენილება №309 27/07/2012;

- „**პირისათვის ტურისტული საწარმოს სტატუსის მინიჭების, ფუნქციონირებისა და გაუქმების წესის დამტკიცების შესახებ** საქართველოს მთავრობის №413 03/10/2012 დადგენილება;

ცხადია, ამ აქტებს გააჩნიათ მარეგულირებელი დატვირთვა, თუმცა პირველ რიგში, საინტერესოა ის ნორმატიული აქტები, რომლებიც იძლევა ტურისტული

ნარგიზ ვალავანიძე
ბიზნესის მართვის დოქტორი

ზონის მეწარმე სუბიექტის, ტურისტული საწარმოს და ა.შ. განმარტებებს:

ტურისტული საწარმოს განმარტება მოცემულია საქართველოს მთავრობის 2012 წლის 3 ოქტომბრის №413 დადგენილებაში „პირისათვის ტურისტული საწარმოს სტატუსის მინიჭების, ფუნქციონირებისა და გაუქმების წესის დამტკიცების შესახებ“, რომლის თანახმად, „ტურისტული საწარმო არის იურიდიული პირი, რომელიც აშენებს სასტუმროს, ახორციელებს სასტუმროს აქტივების/მათი ნაწილის სხვა პირისათვის მიწოდებას მათი იჯარით უკან მიღების მიზნით“. ამ მუხლის შესაბამისად, მან უნდა უზრუნველყოს შენობის, როგორც სასტუმროს, ფუნქციონირება და უნდა დააკმაყოფილოს ტურისტული საწარმოსათვის საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი მოთხოვნები.

აღსანიშნავია ის, რომ ამ მუხლის თანახმად, იჯარად ითვლება ტურისტული საწარმოსგან სასტუმროს აქტივების/მათი ნაწილის შეძენა და ამავე საწარმოსთვის შესაბამისი ხელშეკრულების საფუძველზე ფასიან სარგებლობაში გადაცემა გამოსყიდვის უფლებით, ან უამისოდ;

ტურისტული ზონის მეწარმე სუბიექტი განმარტებულია საქართველოს საგადასახადო კოდექსში, კერძოდ, 37-ე მუხლის თანახმად, ეს არის პირი, ან მეწარმე იურიდიული პირი, ასევე მეწარმე ფიზიკური პირი და აქ მთავარი არის იმაში მდგომარეობს, რომ მათ საკუთრებას უნდა წარმოადგენდეს თავისუფალ ტურისტულ ზონაში (მაგ ქობულეთის, ანაკლიის, განმუხურის ტურისტული ზონების) მიწის ნაკვეთი მშენებარე/აშენებელი საშუალო/მაღალი კლასის სასტუმრო, რომლის მშენებლობისთვის დახარჯულია, ან დახარჯული იქნება 1 000 000 ლარი მაინც. გარდა სასტუმროს ჩვეულებრივი საქმიანობისა, სხვა საქმიანობის განხორციელების უფლება ამ პირს – ინვესტორს არა აქვს.

ტურისტული საწარმოს საქმიანობისა და ფუნქციონ-

ირების საკითხებს, სტატუსს, შემოსავლების სამსახური აწესრიგებს. ტურისტული საწარმოს სტატუსს ის კონკრეტული ობიექტის (სასტუმროს) მიხედვით ანიჭებს. შემოსავლების სამსახურს უფლება აქვს ტურისტული საწარმოსგან მოითხოვოს ისეთი უზრუნველყოფის საშუალებების წარდგენა, რომელთა ღირებულება არ აღემატება მიწოდებული აქტივების საკომპენსაციო თანხის 18 პროცენტს.

მნიშვნელოვანია ის, რომ საქართველოს მთავრობის მიერ 2012 წლის 4 ოქტომბერს განისაზღვრა ტურისტული საწარმოს სტატუსის მინიჭების, ფუნქციონირებისა და გაუქმების წესი, რომელიც თავისთავად განსაზღვრავს სტატუსის მინიჭების პირობებს, ფუნქციონირებისა და გაუქმების წესს და შენობის მთლიანი ფართობიდან სასტუმრო ნომრებად გამოსაყენებელი მინიმალური ფართობის ოდენობას ადგილობრივი თვითმმართველი ერთეულების მიხედვით. მათ მიმართ სხვა და სხვა მოთხოვნებს ადგენს საქართველოს მთავრობა, ხოლო ტურისტულ საწარმოთა რეესტრს აწარმოებს საქართველოს ფინანსთა სამინისტროს შემოსავლების სამსახური.

აღნიშნულ წესში განმარტებულია, თუ რა ითვლება იჯარად, შენობად, სასტუმრო ნომრად და სასტუმრო აქტივებად. ის საკითხები, რაც ნორმატიული აქტებით რეგულირდება, არ შეიძლება მრავალმხრივი ინტერპრეტაციის მატარებელი იყოს, ამიტომაც ეს წესი ზუსტად განმარტავს თითოეულის მნიშვნელობას, რაც გარკვეულწილად სცემს პასუხს ამ საკითხებთან დაკავშირებულ ყველა შესაძლო კითხვას.

ტურისტული საწარმოს სტატუსის მინიჭება განისაზღვრება კონკრეტული ობიექტის (სასტუმროს) მიხედვით, რომელიც სამშენებლო დოკუმენტის პროექტით გათვალისწინებულია სასტუმროდ. სასტუმროს ექსპლუატაციაში მიღებამდე მან განცხადებით უნდა მიმართოს შემოსავლების სამსახურს სტატუსის მინიჭების მიზნით. აღნიშნული განცხადება უნდა შეიცავდეს: საფირმო სახელწოდებას, პირის სარეგისტრაციო მონაცემებს (საიდენტიფიკაციო კოდი, დასახელება, მისამართი), საქმიანობის მოკლე აღწერას. ასევე განცხადებას თან უნდა ერთვოდეს მშენებლობის ნებართვა, მიწის საკუთრების/სარგებლობის უფლების დამადასტურებელი დოკუმენტი და იმ ტერიტორიის საკადასტრო რუკა, სადაც მიმდინარეობს მშენებლობა და სამშენებლო დოკუმენტის პროექტი. შემოსავლების სამსახური 10 სამუშაო დღის ვადაში მიიღებს გადაწყვეტილებას პირისათვის ტურისტული საწარმოს სტატუსის მინიჭების, ან მინიჭებაზე უარის თქმის თაობაზე. ტურისტული საწარმოს სტატუსის მინიჭებასთან ერთად შემოსავლების სამსახურს შეუძლია მოითხოვოს ისეთი უზრუნველყოფის საშუალებები, როგორცაა: საბანკო გარანტია, საქართველოს მთავრობის დადგენილებით განსაზღვრული პირების მიერ გაცემული დაზღვევის პოლისი და ქონების გირავნობით/იპოთეკით დატვირთვა, რომლის ღირებულების შეფასება ხორციელდება საქართველოს მთავრობის 2012 წლის 5 სექტემბრის №360 დადგენილებით განსაზღვრული საწარმოებისთვის აუდიტირებული ფინანსური ანგარიშგების განმარტაციული ან/და საექსპერტო და აუდიტორული დასკვნების გამცემ პირთა და სახელმწიფო საწარმოთა ნუსხიდან ერთ-ერთი პირის მიერ. შემოსავლების სამსახურისთვის ქონების ღირებულების შეფასების შესახებ დასკვნის წარდგენის

ვალდებულება ეკისრება ტურისტულ საწარმოს.

ასევე აღსანიშნავია ისიც, რომ ტურისტული საწარმოს სტატუსის მქონე პირებს, თავის მხრივ, მნიშვნელოვანი ვალდებულებები გააჩნიათ, კერძოდ, მათ უნდა უზრუნველყონ, შენობის (სასტუმროს) ექსპლუატაციაში მიღებიდან არა უმეტეს 10 კალენდარული წლის განმავლობაში სასტუმროს ფუნქციონირებისათვის მოწვეული პირების დღგ-ით დასაბეგრი დეკლარირებული შემოსავალი ჯამურად (გარდა დღგ-ისაგან გათავისუფლებული ოპერაციებისა) არ იყოს ამავე სასტუმროს აქტივების/მათი ნაწილის მიწოდების შედეგად საქართველოს საგადასახადო კოდექსის 168-ე მუხლის მე-4 ნაწილის „დ“ ქვეპუნქტით განსაზღვრული დღგ-ით დასაბეგრ საკომპენსაციო თანხაზე ნაკლები. ამ მუხლის თანახმად კი განსაზღვრულია, რომ „ჩათვლის უფლებით დღგ-ისგან გათავისუფლებულია: ტურისტული საწარმოს მიერ სასტუმროს აქტივების/მათი ნაწილის სხვა პირისათვის მიწოდება მისი იჯარით უკან მიღების მიზნით. თუ ტურისტული საწარმო სასტუმროს აქტივების/მათი ნაწილის სხვა პირისათვის მიწოდებიდან 2 წლის განმავლობაში იჯარით უკან მიიღებს ამავე აქტივებს, ოპერაცია ასევე თავისუფლდება ჩათვლის უფლებით და ტურისტულ საწარმოს უფლება აქვს, წარადგინოს მიწოდების შესაბამისი პერიოდის შესწორებული დეკლარაცია“ (12.06.2012. N6446);

„პირისათვის ტურისტული საწარმოს სტატუსის მინიჭების, ფუნქციონირებისა და გაუქმების წესის“ მე-3 მუხლის „ბ“ პუნქტის თანახმად, ტურისტული საწარმოს სტატუსის მქონე პირი ასევე ვალდებულია: „ შენობის მთლიანი ფართობის არანაკლებ 30 პროცენტი გამიზნული ჰქონდეს სასტუმრო ნომრად/აპარტამენტად, რომლის არა უმეტეს 20 პროცენტი შესაძლებელია შემქმნთა მიერ გამოყენებული იყოს მუდმივ საცხოვრებლად. ამ ქვეპუნქტით გათვალისწინებული პირობა ვრცელდება ყველა ადგილობრივი თვითმმართველი ერთეულის ტერიტორიაზე“.

ტურისტული საწარმოს სტატუსის გაუქმება იმ შემთხვევაში ხდება, როცა საქართველოს საგადასახადო კოდექსისა და საქართველოს მთავრობის დადგენილებით გათვალისწინებული საქმიანობის პირობები ირღვევა, ან კიდევ, ტურისტული საწარმოს ინიციატივით, თუ რა თქმა უნდა, მისი შენობის (სასტუმროს) ექსპლუატაციაში მიღებიდან არა უმეტეს 10 კალენდარული წლის განმავლობაში კონკრეტული ობიექტიდან დღგ-ით დასაბეგრი დეკლარირებული შემოსავალი ჯამურად (გარდა დღგ-ისაგან გათავისუფლებული ოპერაციებისა) არის ამავე სასტუმროს აქტივების/მათი ნაწილის მიწოდების შედეგად საქართველოს საგადასახადო კოდექსის 168-ე მუხლის მე-4 ნაწილის, ანუ ჩათვლის უფლებით დღგ-ისგან გათავისუფლებული დასაბეგრ საკომპენსაციო თანხაზე ნაკლები. ტურისტული საწარმოს სტატუსის გაუქმების შესახებ საგადასახადო ორგანოს უფროსი გამოსცემს შესაბამის ინდივიდუალურ ადმინისტრაციულ-სამართლებრივ აქტს.

ტურიზმის განვითარების ხელშეწყობის ერთ-ერთი გამოხატულებაა ისიც, რომ საგადასახადო კოდექსით გარკვეული შედეგათემა დაწესებული. მაგალითად, 2026 წლის 1 იანვრამდე ტურისტული ზონის მეწარმე სუბიექტის მიერ სასტუმრო მომსახურების გაწევით მიღებული მოგება და ტურისტული ზონის მეწარმე სუბიექტის მიერ მიღებული მიწის ნაკვეთის ღირებუ-

ლება თავისუფლდება მოგების გადასახადისაგან. ასევე, 2026 წლის 1 იანვრამდე ტურისტული ზონის მეწარმე სუბიექტის სასტუმრო მომსახურებასთან დაკავშირებული ქონება თავისუფლდება ქონების გადასახადისაგან. კოდექსის გარდამავალი დებულებების მიხედვით ტურისტული ზონის მეწარმე სუბიექტის მიერ ინვესტიციის ფარგლებში აშენებული სასტუმროს გასხვისების შემთხვევაში ახალ მესაკუთრეზე ასევე ვრცელდება ეს შეღავათი, გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც ახალი მესაკუთრე აღარ უზრუნველყოფს სასტუმროს ფუნქციონირებას. თუმცა უნდა შევნიშნოთ, რომ იმ შემთხვევაში, როდესაც ტურისტული ზონის მეწარმე სუბიექტი არ უზრუნველყოფს სასტუმროს ფუნქციონირებას, ამ შეღავათის გაუქმების შესახებ (ირიბად) გათვალისწინებულია საგადასახადო კოდექსის 309-ე მუხლის მე-18 ნაწილით, რომლის თანახმად, 2026 წლის 1 იანვრამდე ტურისტული ზონის მეწარმე სუბიექტის მიერ სასტუმრო მომსახურების გაწევით მიღებული მოგება, აგრეთვე, ტურისტული ზონის მეწარმე სუბიექტის მიერ მიღებული მიწის ნაკვეთის (ნაკვეთების) ღირებულება და გარდამავალი დებულებების მე-17 ნაწილით „დადგენილი შეღავათები არ მოქმედებს, თუ ტურისტული ზონის მეწარმე სუბიექტი ან ტურისტული ზონის მეწარმე სუბიექტის მიერ ინვესტიციის ფარგლებში აშენებული სასტუმროს გასხვისების შემთხვევაში ახალი მესაკუთრე აღარ უზრუნველყოფს სასტუმროს ფუნქციონირებას“. ეს ნორმა ძალაშია 2010 წლის 31 დეკემბრიდან.

ასევე, საგადასახადო კოდექსით, დამატებული ღირებულების გადასახადში გათვალისწინებულია შეღავათები, კერძოდ: ჩათვლის უფლების გარეშე დღგ-ისგან გათავისუფლებულია ტუროპერატორების მიერ საქართველოს ტერიტორიაზე ტურისტულ ობიექტებში უცხოელი ტურისტების ორგანიზებული შემოყვანა და მათთვის საქართველოს ტერიტორიაზე ტურისტული მომსახურების პაკეტის მიწოდება.

ჩვენი აზრით, ასეთი მიდგომა არსებითად შეუწყობს

ხელს ტურისტულ საწარმოთა, და შესაბამისად, ტურიზმის განვითარებას საქართველოში, რაც ქვეყნის ეკონომიკური წინსვლის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი წინაპირობაა.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. საქართველოს საგადასახადო კოდექსი;
2. „მსოფლიო ტურისტული ორგანიზაციის ტურიზმის ქარტიისა და ტურისტის კოდექსის აღიარების შესახებ“ საქართველოს პარლამენტის დადგენილება №406 27/01/1994;
3. „საქართველოში ტურისტული და საკურორტო საქმიანობის ნებაყოფლობითი ლიცენზირების დებულების დამტკიცების შესახებ“ აღმასრულებელი ხელისუფლების სხვა სახელმწიფო უწყების ხელმძღვანელის ბრძანება და ეროვნული კომისიის დადგენილება №2-ს28/01/1999;
4. თავისუფალი ტურისტული ზონების განვითარების ხელშეწყობის შესახებ საქართველოს კანონი №3754-II ს 26/10/2010;
5. თავისუფალი ტურისტული ზონების განვითარების ხელშეწყობის კომისიის შემადგენლობისა და დებულების დამტკიცების შესახებ საქართველოს მთავრობის დადგენილება №340 03/11/2010;
6. „ქობულეთის, ანაკლიის, განმუხურისა და საქართველოს სხვა ტერიტორიებზე არსებული თავისუფალი ტურისტული ზონების კოორდინატების განსაზღვრის შესახებ“ საქართველოს მთავრობის დადგენილება №309 27/07/2012;
7. „პირისათვის ტურისტული საწარმოს სტატუსის მინიჭების, ფუნქციონირებისა და გაუქმების წესის დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს მთავრობის №413 03/10/2012 დადგენილება;

ANOTACION

TOURISTIC INDUSTRY AND ITS NORMATIVE REGULATION AS A NECESSITY OF TOURISM DEVELOPMENT

Nargiz Phalavandishvili
Doctor of business management

Tourism Development and its social and economic importance is growing every day, therefore Touristic company existence is important as well as its activity framings under the legislative norms.

For touristic market growth and development it's necessary to strengthen the State's regulating functions, mainly the legislative system developments to make it closer to the European ones as well as creating effective Tax legislation to attract foreign and local investments.

The article concerns the abovementioned issues. It gives the main legislative acts regulating the touristic company activities nowadays. The article is about existing tax exemptions also according to the current Tax Code, which is important for tourism development and investment attractions.